

Vladimír Krychtálek

BOLŠEVICI,
BENEŠ
A MY

Incognita

OBSAH

TRHLINY VERSAILLESKÉ SOUSTAVY	4
KOMINTERNA TĚŽÍ ZE SITUACE	12
BOLŠEVICKÉ RUSKO JAKO STÁT	17
ORGANISACE PRÁCE A VÝDĚLKU	24
SEDLÁCI A KOLCHOZY	28
ARMÁDA A DOPRAVA	32
PŘECENĚNÝ SPOJENEC	35
JAK SI ŽIDÉ PŘEDSTAVUJÍ KULTURU PRO ARIJCE	40
VZORNÁ SOVĚTSKÁ TOVÁRNA	44
TEROR, KOMISARIÁT VNITRA, GPU	47
POHLEDY PRES DNĚSTR	49
JUGOSLÁVIE JDE SVOU CESTOU	54
KRISE SE PŘIBLIŽUJE	59
BENEŠŮV PLÁN	64
PODLE BENEŠOVA VZORU	68

Vladimír Krychtálek

BOLŠEVICI,
BENEŠ
A MY

Incognita
2005

TRHLINY VERSAILLESKÉ SOUSTAVY

Co byl versailleský mír? Bylo to jednostranné rozhodnutí, kterým Anglie a Francie po světové válce uspořádaly Evropu tak, jak jim to nejlíp hovělo. Byla to soustava taková, že umožňovala Anglii hospodářské ovládní evropského trhu a kontrolu dovozu surovin, politicky pak dávala jí možnost hrát dále, jako už po několik století, úlohu rozhodčího podle zásady: ke komu se přidám, ten vyhraje. Francii zaručovala vojenskou převahu nad každým státem v Evropě.

Príslušníci malých národů zvykli si tvrdit, že versailleský mír přetvořil Evropu tak, aby byly dány malým národům vlastní státy. Chceme-li s tohoto hlediska přesně definovat versailleský mír, pak musíme říci: versailleským mírem vzniklo v prostoru mezi Německem a Ruskem několik malých států, poněvadž to bylo výhodné pro Anglii a Francii.

Tyto dvě velmoci, které versailleský mír diktovaly, přály si být v Evropě bez soutěže. Vyloučily Itálii tím, že nesplnily sliby, dané jí za její spojení ve světové válce. Itálie zůstala i po válce bez surovin. Tím byla z podílu na moci a bohatství vyloučena.

Zbývalo vyloučit ze soutěže Německo a východ Evropy, především zabránit jim ve velkorysé hospodářské spolupráci. Proto mezi ně zasunuly Polsko, a aby v přepravě nebylo možno polské sazby a polská cla obcházet, pokračovala hradba na jih Česko-Slovenskem, Rumunskem a Jugoslávií. Aby bylo zaručeno, že se s Německem nedohodnou, byl česko-slovenský stát vytvořen tak, že měl 3 miliony Němců, Polsko na 10 milionů Ukrajinců a Němců. Pak byly tyto státy uvedeny v závislost hospodářskou tím, že jim Anglie a Francie půjčily peníze. To je zhruba podstata versailleského míru.

Avšak toto dílo mělo od počátku velkou vadu. Jeho tvůrci měli na zřeteli jiné, rozdílné cíle. Francie si přála, aby byla v takto vytvořené Evropě stále nejsilnějším státem. Získala si jako spojence Polsko a Česko-Slovensko, a počítala s Rumunskem a Jugoslávií. Jejím plánem bylo, zvednout válku proti Německu, ještě dokud bude slabší než tato koalice, a opětovnými válkami zlomit jeho sílu. Naproti tomu Anglie chtěla, aby se Německo postupně vyrovnalo Francii. Pak by rozhodovala, neboť ten by byl silnější, ke komu by se přidala. V praxi se tedy snažila Francie překazit plány Anglii a Anglie Francii. Říkalo se tomu výstižně „entente cordiale“ česky „srdečná dohoda“, „upřímná dohoda“. To byla první a největší trhлина v soustavě versailleského míru. Až do vypuknutí nynější války Anglie a Francie dělaly každá svou vlastní politiku, nedohodly se.

Dělalo se to takto. Aby někdo příliš nevyrostl, vytvořila se proti němu koalice. Aby byl závislý, půjčily se mu peníze. Nechtěl-li je, stáhlo se z jeho země zlato, zarazil se mu dovoz surovin, konkurenčním bojem a podbízením byl zabit jeho prodej. Tak nebylo někdy ani zapotřebí války, aby stát, který příliš rostl, byl sražen k zemi.

Takto to dělala Anglie až dosud vždy s úspěchem. Pojednou na Německu všechny tyto zbraně selhaly. Nacionálně socialistická revoluce vyrvala totiž Německo z liberalistického řádu. A jako had je bezmocný proti ptáku, pokud pták se vznáší ve vzduchu, tak byly najednou bezmocné všechny hospodářské zbraně Anglie, které by byly zardousily každého soupeře, pohybujícího se v liberalistické soustavě. Anglie, sama revoluce neschopná, zapomněla s ní počítat. A tato revoluce udělala škrť přes všechny její rozpočty.

Když Anglie stáhla z Německa za součinnosti kapitalismu amerického a francouzského zlato, Berlin svou měnu dekretoval, a prohlásil, že jejím podkladem není zlato, nýbrž práce. Když se pokusila přeplácat suroviny a podbízet výrobky, šli Němci s cenami ještě níž, a platili za požadované suroviny vyšší ceny. Jednotliví podnikatelé byli by při tom zkrachovali. Státní hospodářství velkého celku, řízené s jednoho místa, dovedlo uvnitř vyrovnat tyto rozdíly.

Anglie chtěla nakupovat za zlato na jihovýchodě Evropy a v Rusku suroviny, aby je nedostali Němci. Avšak tyto země potřebovaly stroje, lodi, mosty, železnice. Anglie ani za zlato je nemohla dodat. Amerika jen po dlouhých dodacích lhůtách, a drahé. Tak státy, které zkusily prodávat Anglii, měly po jedinou zlato, ale nemohly za ně koupit to, co potřebovaly. Jakmile ho měly tolik, kolik bylo zapotřebí pro nákupy některého zboží z Anglie a Ameriky, které nebylo možno jinde koupit (kaučuk), vrátily se k obchodu s Německem, které za zboží dávalo zboží, za pšenici, za maso, za měď, za železo dávalo stroje, mosty, železniční zařízení.

Hospodářskou válku Anglie prohrála. Buď tedy se musela vzdát versailleské soustavy, a tím ovládnutí Evropy, kterou by hospodářsky stále více bylo řídilo Německo, nebo musela válčit. Anglie se rozhodla pro válku.

Příčinou této války nebyl zánik Česko-Slovenska ani Polska. Její příčinou bylo to, že Anglie nemohla zardousit německou konkurenci hospodářskými prostředky mírovými, proto se o to pokouší válkou. Cílem této války pro Anglii není znovuzřízení zaniklých malých států, nýbrž znovuzřízení bezkonkurenčního stavu v Evropě. Možná, že k tomuto účelu by se hodilo malé státy obnovit. Tehdy by je obnovila. Možná, že by se jí zdálo účelným neobnovit je. Pak by je neobnovila. Kdyby se jí zdálo nutným malé národy v Evropě zničit, kdyby na příklad tyto malé národy, jejichž území mají dostatek surovin, průmyslu i pracovní síly, se chtěly spojit v jeden stát, který by konkuroval Anglii, tehdy by je Anglie bez váhání zničila.

Boj Německa byl od počátku bojem proti versailleské soustavě. Proto bylo jisto, že se Anglie opět objeví na bojišti proti němu. Kdo sleduje politiku Anglie, ví, že se nechtěla dohodnout o rozdělení zájmů, prostorů a surovin ani s Itálií, ani s Německem, ani s Ruskem ani s Japonskem. Trpěla a omezovala Francii, a dočasně a nuceně rozdělila se se Spojenými státy; měly silné loďstvo, a kapitál Židů byl stejně zainteresován na Americe, jako na Anglii. Když už tedy se dělit, říkali si skuteční vládcí Anglie, tedy s Amerikou.

V tomto bodu bylo mnoho omylů. Vzpomínám si živě, jak po oné zbytečné česko-slovenské mobilisaci z 21. května 1938, provedené na přání a popud An-

glie, tehdejší čs. ministerský předseda Hodža, řekl Benešovi: „Anglie chce se dohodnout s Německem. Kdyby chtěla válku, vyhlásila by nyní obecnou branou povinnost.“ A naléhal na změnu v jednání se sudetskou německou stranou (SdP).

Beneš to odmítl. Odpověděl Hodžovi toto: „Nejsme dosti silní, abychom mohli vyhrát válku proti Německu. Avšak půjdeme-li do války, musí Francie také jít. Anglie nemůže nechat Francii prohrát, proto půjde též. Situace je příznivá. Je třeba nepovolovat Henleinovi, protože pro něho vznikne válka, kterou potřebujeme.“

Tyto výroky jsou autentické. Hodža dále nenaléhal. Měl svázány ruce peněžními věcmi. Byly mezi nimi i takové, na které se vztahovaly čs. trestní zákony. Beneš měl na to doklady.

Později se ještě v kapitolách o Česko-Slovensku vrátíme k Hodžovi. Šlo nám jen o to, ukázat, jak se i bystrí politikové mýlili v odhadu anglických úmyslů. Vtip byl v tom, že Anglie nechtěla válku v roce 1939, nýbrž až v roce 1941. Aby získala ty dva roky, byla ochotna něco obětovat, a to z cizího. Domnívala se, že jí ty dva roky, potřebné na zbrojení, dá mnichovská dohoda. Přes to je jisto, že Chamberlain odjížděl z Mnichova s myšlenkou na válku, a ne na mír.

Je-li k tomu zapotřebí důkazů, podám je později. Jedním z nich byl na příklad rozhovor ředitele brněnské Zbrojovky Outraty s anglickým státním podtajemníkem pro zahraniční obchod v Londýně Hudsonem v té době. Tento Outrata měl ženu Židovku, a Židé, jmenovitě generální ředitel vítkovických železáren Federer, prostřednictvím anglických Židů, doporučili ho podtajemníku Hudsonovi, aby s ním mluvil otevřeně. Doporučení fungovalo dobře. Federer sám, který se mnou mluvil v r. 1935, a chtěl své styky ukázat, nejen že vzkazoval pozdravy komisaři pro zahraniční obchod Židu Rozengolcovi (odjížděl jsem tehdy s dovolenou zpět do Moskvy), nýbrž řekl za rozhovoru: „Lituji, že vás nemohu pozvat na večer. Očekávám; barona Rothschilda, se kterým musím něco projednat. Zítra letím do Londýna, kde budu jednat se zástupcem vlády.“ Mínil tehdejšího státního tajemníka pro zahraniční obchod.

Hudson byl velmi otevřený. Když mu Outrata vyřídil vzkaz, že to, co dělá nové Česko-Slovensko (druhá republika) pro spolupráci s Německem, děje se všechno jen na oko, když řekl že se bude oddalovat pokud možno redukce armády a vyložil zásady rámcové armády důstojníků a poddůstojníků, která měla vzniknout, jakož i plán zbrojní výroby (tyto věci si Angličan zapsal) řekl Hudson Outratovi: „U nás si někteří myslí, že válka bude až za dva roky. Ale mladší členové vlády tomu nevěří. Duff Cooper očekává režim Churchill-Eden. Náš zbrojní průmysl pracuje naplno.“

Dále řekl v rozhovoru: „Máte tam nyní Chvalkovského, který má v Římě konexe. Sbližujte se víc s Itálií než s Německem, to zvýší rozpory mezi nimi.“ Pak prosadil, že byly Outratovi ukázány některé závody zbrojního průmyslu. Outrata byl nadšen: příprava války byla opravdu v chodu.

Někdo mně může namítnout, jak mohu znát obsah tohoto rozhovoru, když jsem při něm nebyl. Jak hloupě naivní byli někteří „státníci“ malých států! Když

se Outrata vrátil, napsal o svých rozmluvách s Hudsonem (byly dvě) hlášení Beranovi. Ten měl praxi takovou, že tato hlášení dával rozmnožit a podle seznamu rozeslal asi na sto adres. Nebylo těžko se to dozvědět. Bylo jisté, že tak zvaná druhá republika musí zaniknout, bylo-li v Německu známo více takových věcí, jako byla mise pana Outraty v Londýně.

Anglie chtěla a připravovala válku. Chamberlain na rok 1941, Churchill na dobu dřívější.

Chamberlain i Churchill se přepočtli. Kalkulovali Německo jako sílu lineární, bez ohledu na změny, které nastaly nacionálně socialistickou revolucí. Proto se přepočtli v hospodářském boji před válkou, a proto šli za války od porážky k porážce tak udiveni.

Ale zrovna tak jako Anglie, přepočtel se v ocenění Německa v r. 1939 téměř celý svět. Až na málo výjimek v roce 1939 téměř nikdo v Evropě nevěřil v německé vítězství, všichni podcenili sílu sociální revoluce.

Mnozí Češi, kteří tehdy, na začátku války, od níž očekávali porážku Německa, četli mé články o spolupráci s Němci, tázali se mne v dopisech, proč doporučuji spolupráci, když Němci budou stejně poraženi. Přiznávám se, že jsem také pochyboval o německém vítězství v té době. O čem jsem však nepochyboval nikdy, bylo toto:

že pro nás, Čechy, je spolupráce s Němci nutná pro každý případ, že je to věc na výsledku této války nezávislá, že musíme být pro tu spolupráci, i kdyby Německo válku prohrálo, protože 90milionový národ uprostřed kontinentu i poražen dostane se opět do vedoucího postavení.

Ti Angličané, které jsem potkal ve světě, dívali se na mne tak, jako bych byl mluvící opice. Pluto-kratismus byl jim vrostlý až do kostí. Možná, že prostý muž z lidu v Anglii nemá s tím co dělat. A to by měl vědět příslušník každého z malých národů: každý Čech, každý Polák, každý Srb: Němci s námi někdy válčili, Angličané námi obchodovali. Pro Němce může být každý z nás přítelem nebo nepřítelem: jak si vybere. Ale pro Angličany jsme jen zboží. Být poražen Němci není hanba; jsou to nejlepší vojáci na světě. Dát se pod ochranu Němců není hanba, nýbrž prozíravost. Být však prodáván Angličany, to je potupa. A třetí možnosti není.

Versailleská soustava znamenala pro Anglii úlohu rozhodčího, pro Francii hegemonii aspoň vojenskou. Pro Francii tedy počátky nového německého zbrojení značily trhlinu do versailleské soustavy, v Anglii, která si přála rovnováhy mezi Francií a Německem bylo to vítáno. Stejně tak byla Anglie blahovolná, když versailleský mír dostal první velkou viditelnou trhlinu: po náznacích, že Pakt čtyř velmocí není zcela vyloučen z kalkulací ani v Londýně, ale ani v Paříži, a že by v budoucnu byl možný (prakticky se též uskutečnil, jedině jeho rozhodnutí bylo mnichovské rozhodnutí o Sudetech), uražené Polsko podepsalo s Německem pakt o neútočení.

Tento pakt vyvolal největší zděšení v Česko-Slovensku. Jak vyprávěl důvěrník Benešův dr. Ripka v redakci Lidových novin, naléhal ihned Beneš v Paříži na to, aby Polsko bylo ve francouzské spojenecké soustavě nahrazeno sovětským

Ruskem. Naproti tomu potíral ostře tendence, které se tehdy projevíly ve Francii u některých politiků, aby Francie uzavřela pakt o vzájemné pomoci s Rumunskem a Jugoslávií.

Pakt Německa s Polskem naproti tomu byl uvítán s uspokojením v oficiálních kruzích jugoslávských, kde princ vladař Pavle a dr. Stojadinovič cítili v něm podporu své politiky spolupráce s Německem. Pokud jde o Benešovo znepokojení, bylo způsobeno také tím, že Německo nabídlo Československu pakt o neútočení na 25 let. Tehdy pod nátlakem sedláků, pro jejichž zboží bylo Německo nejlepším přirozeným odbytištěm, začalo se vedení agrární strany ptát, proč by takový pakt nemohl být podepsán. Odtud vznikaly Benešovi potíže vnitropolitické, které potom za sudetské krise stále rostly.

Jednání o Pakt čtyř, zvláště proto, že ztroskotalo, nemohlo být jediným důvodem polského rozhodnutí. Měl jsem o něco později příležitost, seznámit se osobně s polským ministrem, generálem Kwiatkowským, zvláště však s šl. T., jeho přítelem a důvěrníkem. Kwiatkowski nebyl politik, nýbrž voják. Byl pověřen vybudováním tak zvaného třetího okresu, na slovenské hranici. Byly v něm téměř všechny pro válku důležité závody. Kwiatkowski stále naříkal, že má na to málo peněz. Vlastních politických závěrů nedělal, a co říkal, byly s největší pravděpodobností názory maršála Pilsudského. Tvrdil, že Polsko podepsalo pakt o neútočení s Německem proto, poněvadž vidí v budoucnu spolupráci Německa s Anglií proti bolševismu. Podle něho největší vliv na polskou politiku měla již tehdy Anglie. Bylo-li tomu tak, dovedeme si představit, proč šlo Polsko do války tehdy, když to chtěl Londýn.

Když jsem mluvil s Kwiatkowským po druhé, byl maršál Pilsudski již mrtev. Byl i nemluvil otevřeně, bylo zřejmo, že má obavy, především upadl vždy v zamlklost, kdykoli řeč přešla na ministra Beka.

Když jsem později byl jako novinář v Moskvě, slyšel jsem nejen od polských novinářů (na příklad Bersona, který psal pro oficiální listy Gazetu polskou a Polsku zbrojnou. Byl to Žid, což je v této souvislosti zvláště zajímavé), ale i od polských diplomatů znovu tvrzení, že pro Polsko je rozhodující anglické, nikoliv francouzské stanovisko.

Pro Polsko byla perspektiva společné akce s Německem a s Anglií proti sovětskému Rusku velmi vábná. Mladí nacionalisté propagovali tuto myšlenku veřejně, spojujíc ji s požadavkem rozšíření Polska o Ukrajinu až k Černému moři. Skuteční politikové, jako maršál Pilsudski, měli na zřeteli sražení výhodného soupeře. Ale vládnoucí vrstva v Polsku, jež bylo v podstatě feudálně velkostatkářská a katolicko klerikální, měla na zřeteli též otázky vnitropolitické. Polsko bylo úplně prostoupeno komunistickou propagandou. Bída širokých mas stále rostla, sedláci se stále více zadlužovali. Pozemková reforma bylo to jediné, kromě války s bolševickým Ruskem, co mohlo čelit komunistické propagandě. Pozemkovou reformu však vládci Polska nechtěli za žádnou cenu.

Když nakonec měli volit mezi Německem a Anglií, při čemž Rusko právě uzavřelo s Německem pakt o neútočení, rozhodli se pro plutokratickou Anglii a proti socialistickému Německu, byť i důvodů k tomuto rozhodnutí bylo víc.

Je zajímavé, jak jsme již jednou ukázali, jaké státy vytvořil versailleský mír. Jejich zahraniční politika byla zhruba určena danajskými dary, které dostaly do vínku. U Česko-Slovenska to byly menšiny a Masarykova i Benešova židomilská humanita. U Polska menšiny a feudální soustava velkostatků a bezzemků – sedláků.

Bezprostředním pokusem obnovit francouzskou soustavu byl pakt Francie – Rusko – Česko-Slovensko. Byl to formálně mezi Francií a Ruskem pakt o vzájemné pomoci, pokud jde o Česko-Slovensko, byla Francie vázána pomoci mu za všech okolností, Rusko pak jen tehdy, jestliže svůj závazek pomoci splní Francie.

Přijetím Ruska do své soustavy Francie se oslabil vnitřně. Francouzským komunistům se uvolnily ruce, a začali Francii rozkládat s úmyslem, dojít k moci. S hlediska zahraničně politického způsobil tento pakt úplný odklon Polska od Francie, a vyvolal nedůvěru k Francii v Rumunsku u dvora, v Jugoslávii u dvora a ve vládě, v obou státech pak u pravoslavné církve. Opakujeme, že to byl Beneš, který nejvíc naléhal na uskutečnění toho paktu. On to také byl, který za své návštěvy v Moskvě slíbil, že bude působit na Jugoslávii, aby uznala sovětský režim v Rusku de jure.

Počínaje touto dobou začíná vlastně též mé osobní svědectví o událostech, protože mne tehdy redakce Lidových novin poslala napřed do Moskvy, pak na Balkán. Francii jsem znal z dřívějšíka. Nyní jsem zblízka a důkladně prozkoumal sovětské Rusko, Rumunsko a Jugoslávii. Viděl jsem, jak to vypadá s našimi spojenci a tím s naší bezpečností. Proto jsem se vrátil, abych v Praze ze všech sil pracoval pro dohodu s Německem; naše spojenecká soustava nestála ani za zlámanou grešli.

Jak vypadala tato spojenecká soustava s hlediska právního? Pokud jde o bolševické Rusko, již jsme to řekli: bylo zavázáno jen tehdy, splní-li svůj závazek Francie. Zde tedy ani se stanoviska právního nebylo naprosté jistoty, že máme spojence. Český národ však tuto klausuli neznal. Byl přesvědčen, že máme bezpodmínečné záruky dvou velmocí.

Dále mělo Česko-Slovensko pakt o vzájemné pomoci s Rumunskem, a Jugoslávii. Říkalo se tomu Malá dohoda. Tento závazek se však vztahoval jen na útok Maďarska. Napadeno Maďarskem, mohlo Česko-Slovensko počítat s pomocí Jugoslávie a Rumunska. V konfliktu s Německem nebyly tyto dva státy vázány. Národ však o tom nevěděl. Byl přesvědčen, že kromě od dvou velmocí máme závazný slib pomoci ještě od dvou středních států. Teprve po konferenci Malé dohody v Bratislavě v r. 1937 proniklo do veřejnosti, že se pakt týká jen Maďarska. Agrární selská strana měla další argument pro svůj požadavek dohody s Německem. Benešova propaganda byla tehdy silně nervosní, leč agrární tisk se málo četl, a Beneš měl ostatní tisk dobře v rukou. Prohlašovali, že literatura nic neznamena, hlavní, že je duch Malé dohody. Duch ten že je takový, že možno pevně spoléhat na pomoc obou států. Řeč ta byla velmi podivná, protože právě tehdy Jugoslávie s vládou dra Stojadinoviče v čele sblížovala se víc a víc s Německem. Když jsem tuto okolnost Benešovi připomenul, odpověděl: „Začne-li válka, národ v Jugoslávii svrhne tuto vládu.“

Jaký byl skutečný duch Malé dohody, to jest, jaké bylo stanovisko dvorů, vlád i lidu v Rumunsku a Jugoslávii k Česko-Slovensku Benešovu? V Rumunsku král Carol, vlivem své židovské milenky přehlížel různé věci, které by mu jinak byly nemilé. Ale i on měl mnoho výtek a stížností. Mně osobně, byť i rozhovor byl krátký, naznačil přec vměšování se Čechů do rumunské vnitřní politiky. Měl na mysli peníze, které agrární strana dala k dispozici caranistům, rumunské selské straně, když usilovala vytvořit tak zvanou zelenou internacionálu. Nepatrné frakcičky zemědělců ve Francii, polská lidová (selská) strana, Stambolijský v Bulharsku, a v celku bezvýznamná zemloradnička stranka v Srbsku stály Švehlu mnoho peněz.

V Rumunsku hospodařil s těmito částkami Madgearu, jenž potom, když přestaly z Prahy plynout, stal se v rumunské selské straně exponentem zájmů anglických, a zastával směr Čechům nepřátelský. Zmínil se mně o tom Mihalake, tehdy šéf selské rumunské strany, ale za svého setkání s Madgearem v Praze v hotelu Alcron jsem se přesvědčil, jak škodolibě tehdy (v r. 1938) posuzoval situaci Česko-Slovenska. Prohlásil mezi jiným, že Francie na pomoc Čechům nepůjde, poněvadž ji Anglie zadrží.

Král Carol a generální štáb měli i jiné výtky. Král si několikrát stěžoval na příklad vyslanci Šebovi na jakost zbraní, dodávaných Česko-Slovenskem. Tvrdil, že dostává staré typy. Pokud jde o rumunský národ, byli mu Češi celkem lhostejni. Šlechta byla proti Čechům zaujata pro pozemkovou reformu a podporu caranistů. Poměr vlád se zhoršil od vstupu Ruska do francouzské soustavy, poněvadž se Rumuni báli o Besarabii a Bukovinu.

Tento poměr byl ještě idylický proti tomu, co bylo v Jugoslávii. Zde se Beneš vměšoval do vnitřní politiky stále, neboť mu šlo o to, působit potíže Stojadinovičovi, který chtěl sblížení Malé dohody s Německem, a tuto politiku prováděl jako šéf jugoslávské vlády. Beneš proti němu na jedné straně podporoval padlého diktátora a usurpátora Jevtiče, na druhé straně tak zvanou srbskou demokratickou opozici, a konečně Mačkovu chorvatskou stranu.

Pracoval však i s komunisty. Po podepsání paktu s Ruskem byla komunistická centrála pro Jugoslávii přenesena z Vídně do Prahy, kde se pak tiskly letáky a jiný propagační materiál, určený pro Jugoslávii. Když byl v Záhřebu zatčen kurýr komunistické internacionály. Žid Muk, pozval mne k sobě ministr vnitru dr. Korošec, a ptal se mne na přání dra Stojadinoviče, jestli bych nemohl přes agrární stranu zařídít v Praze intervenci, aby tato podvrtná činnost ustala, poněvadž z materiálu, nalezeného u Muka, jakož i jeho výslechy se prokázalo, že ústředna je v Praze. Vedl ji šéf sovětské obchodní mise.

Když byl Beneš v r. 1937 v Bělehradě, byl tam též pověstný dr. Ripka, politický redaktor Lidových novin, a Benešův agent. Kromě jiných porad setkal se též s hlavou jugoslávských komunistů, ředitelem Privilegované společnosti pro obchod s obilím (Prizad) Židem Eduardem Markovičem, jemuž odevzdal vzkazy. Ale i Radovanovič, jenž sice nevěděl nic o podzemní ilegální komunistické práci, a byl přidělen sektoru propagace, vyhledal mne, a mluvil se mnou o různých věcech otevřeně, domníváje se, že jako redaktor Lidových novin

musím být přívrženec Benešův, a tím zasvěcen do této kolaborace s komunisty. Od něho jsem se též dozvěděl, že jako čs. tiskový atašé přijde do Bělehradu Žid Korbel, se speciálním posláním, být spojku mezi Benešem a jugoslávskými komunisty. Styk se dál přes Markoviče, ředitele Prizadu.

Hlavní příčiny, proč poměr oficiální Jugoslávie k Praze byl špatný, byly však příčiny zahraničně politické. Beneš byl nesmírně ješitný. Přál si hrát úlohu ve velké politice, a v Ženevě, kde sídlila světová společnost herců a komediantů s názvem Společnost národů. Zastupuje jen Česko-Slovensko, byl by tam měl malý význam, proto se držel křečovitě v čele Malé dohody. Aby se tam udržel, musil se starat o to, aby ani Rumunsko ani Jugoslávie nevyrostly ve významu. Postavil se na houževnatý odpor, když Jugoslávie žádala na Francii spojeneckou smlouvu, a také prosadil, že ji Francie odmítla. Jugoslávie neměla být zajištěna před Itálií pomocí Francie, nýbrž měla o toto zajištění žebrat případ od případu, při čemž měl být Beneš prostředníkem.

Z téhož důvodu odmítl Beneš návrhy Jugoslávie, aby Malá dohoda byla paktem o vzájemné pomoci proti každému a bez výhrad. On, Beneš omezil Malou dohodu jen na pakt proti Maďarsku. Kdyby se byla Jugoslávie dostala do konfliktu s Itálií, Beneš chtěl jen přihlížet. Taktéž chtěl jen přihlížet, kdyby se bylo dostalo Rumunsko do konfliktu s Ruskem. Divíte se nyní, že Jugoslávie a Rumunsko chtěly jen přihlížet, když Česko-Slovensku hrozil konflikt s Německem? Benešova přechytralost ukázala se nakonec sobeckým idiotstvím, byl to opravdu politický diletant, jak o něm říkal Stojadinovič.

Pokud jde o lid, bylo stále spojováno Benešovo jméno s účastí na vraždě krále Alexandra. Ačkoliv přímých důkazů nebylo, a nejméně je znal prostý lid, od toho atentátu nastalo citelné ochlazení, které již nebylo nikdy odstraněno. Byly však i jiné příčiny, proč poměr národů v Jugoslávii k Čechům, se stále horšil.

Vidíme, že jak formálně, právně, tak také fakticky bylo o naší bezpečnost postaráno špatně. Jedinou cestou k skutečné bezpečnosti byla úplná dohoda s Německem, ale po této cestě se Beneš dát nechtěl, už k vůli Židům ne. Po paktu Polska s Německem vytvořená nová francouzská soustava s bolševickým Ruskem byla chybným krokem, jenž stál mnoho nás, a mnoho Francii. Trhlina na francouzské versailleské soustavě byla jen slepena, a to špatně.

KOMINTERNA TĚŽÍ ZE SITUACE

Byl jsem poslán do Moskvy s výslovně mně označenými úkoly. Ne snad určenými redakcí, nýbrž ministerstvem zahraničních věcí. Týž dr. Ripka, o němž jsem se již zmínil, mluvil s Benešem před mým odjezdem, a tlumočil mně jeho pokyny takto: Působit novinářsky i osobně k tomu, aby kromě oficiálního poměru, daného paktem, vytvořil se též těsnější poměr neoficiální. Řídit se pokyny vyslance Pavlů, ale ihned je hlásit přes Ripku Benešovi. V listě mírně kritisovat sovětské poměry, poněvadž (doslovně) je nutno brát ohled na působení německé propagandy na buržoasní vrstvy ve Francii a v Anglii.

Byv poslán tam, kde se český národ domníval vidět nejdůležitějšího spojence, odjížděl jsem s předsevzetím, prospět tam svému národu a státu co nejvíc. Především podle svých sil a prostředků prozkoumat, jakou skutečnou cenu má to spojenectví. Odjížděl jsem pod mocným dojmem toho, že nám Německo nabídlo pakt o neútočení na 25 let. Jak známo, Beneš na tuto nabídku vůbec neodpověděl. Ptal jsem se, co je pro nás lepší, jestli naše spojenecká soustava, nebo ta nabídka. Když jsem se potom po čtyřech letech vrátil do Prahy, vrátil jsem se již s odpovědí na tuto otázku.

Pokud jde o oficiální místa v Praze, dělalo se vše pro tu zásadu, vytvořit těsnější poměr neoficiální, než byl onen úřední, daný paktem. Pokud jde o Moskvu, byly tyto pokusy, pokud byly jednostranné, jen na českou stranu se omezující, přijímány, jakmile však měly najít odezvu na straně sovětské, byly odmítány. Kominternu se obávala procitnutí ruského a ukrajinského národního ducha. Ten, kdo v Moskvě zdůrazňoval, že je Čech, byl ihned prohlašován za šovinistu. Tím spíš, byl-li novinář, neboť ti, se kterými musel pracovat, byli Židé.

Šéfem komisariátu zahraničních věcí byl Žid, který si dával pseudonym Litvinov. Pocházel z Polska, ženu měl Židovku z Anglie. Jeho náměstkem byl Žid Krestinský, ženu měl Židovku z Litvy. Šéfem oddělení pro střední Evropu byl Žid Štern, ženu měl Židovku z Rakouska. Šéfem tiskového oddělení byl Žid Umanský (později velvyslanec v USA.), ženu měl Židovku z Vídně. Jeho náměstkem byl Žid Mironov, ženu měl Židovku z Berlínu. Druhým náměstkem byl Žid Podolský, ženu měl Rusku. Šéfem oddělení informací o vnitřních záležitostech SSSR byl Žid Bělin. Jediný Rus v tiskovém oddělení se jmenoval Kočergin, a byly mu svěřeny jen podřadné práce. Ostatně se téměř bál promluvit.

Avšak z těchto jmenovaných kromě Litvinova a Umanského všichni ostatní byli v tajné opozici, a všichni byli později zastřeleni. Proto občas mluvili volněji než měli. Ne snad, že by tito úředníci byli sami něco řekli o poměrech v Rusku. Ale občas se sami ptali, a z těchto otázek bylo možno vyvodit mnoho. Tak se mne jednou ptal Štern: „U vás celý národ věří tomu, že bychom vám přišli na pomoc, kdybyste byli napadeni?“ Vzbudil tím u mne první podezření a první pochybnost o úmyslech sovětské vlády. Tyto pochybnosti se pak čím dál tím

víc množily. Nakonec, vniknuv do sovětských poměrů, viděl jsem, že Rusko má příčiny se války bát. Tvrdím dnes, že kdyby místo mnichovské dohody byla tehdy vznikla válka, a Francie splnila svůj závazek, Rusko by přes to nebylo zasáhlo. Výmluvu měli připravenou: že nemají s námi společnou hranici.

Hlášení o poměrech, která jsem podával vyslanci, do Prahy nešla. Pavlů, jenž znal dobře rusky a žil v Rusku již před válkou, byl bystrý člověk, ale líný. Řekl mně jednou: „Nenamáhejte se. Beneš věří jen těm zprávám, kterým věřit chce.“ Přesvědčil jsem se, že měl pravdu.

Jednou se mně dostal do rukou materiál nad jiné závažný. Byl to materiál o věcech vojenských. Pokud jsem to stačil opsat v té krátké době, opsal jsem věrně, přes to, že vojenským věcem nerozumím. Šlo hlavně o věci vojensko-dopravní. Poslal jsem tu zprávu Ripkovi se žádostí, aby ji odevzdal redakčnímu spolupracovníku Lidových novin plukovníku gen. štábu Moravcovi, jak bylo smlouveno. Později mně Moravec prohlásil, že nic nedostal, a že ani štáb nic z toho neobdržel. Kdo tyto zprávy, jichž bylo víc, zadržel, jestli Ripka, či Beneš, nemohu říci. Soudím, že Beneš. Ale i sám Pavlů měnil na příklad referáty tiskového ataše Melče podle svého.

Tehdy jsem po prvé měl příležitost vidět zblízka „činnost“ Benešovy diplomacie. Čestné výjimky byly, ale nenašel jsem jich. Vyslanec Pavlů dělal v Moskvě těžké diplomatické chyby, vyslanec Šeba proslul smutně svou knihou, vyslanec Girs v Bělehradě nestačil na svůj úkol. Úředníci dostávali velké platy, určené k tomu, aby udržovali styky, zvali si různé lidi k sobě, a mohli je tak ovlivňovat ve prospěch svého státu a informovat ústředí. Místo toho ukládali si peníze v Praze do bank, aby si po návratu mohli koupit vily.

Měli jsme tak špatnou diplomatickou službu, že věru těžko by se našla horší. Ostatně i kdyby tito lidé se byli snažili informovat Beneše o pravém stavu věcí, byli by asi došli k témuž názoru, jako vyslanec v Moskvě, Bohdan Pavlů: že Beneš věří jen těm zprávám, kterým věřit chce.

Zatím tedy co Moskva využívala české ochoty po sblížení k tomu, aby uvolnila ruce komunistům v Česko-Slovensku, zatím co skrze různé Ligy pro lidská práva a Společnosti přátel Sovětského svazu šířila komunismus knihami, filmy, letáky, zatím co zneužila Prahy pro sídlo své agitace, směřující i do jiných států, sama pakt s Prahou nebrala příliš vážně. Vyslanec Pavlů byl legionář, ale legionáři zásadně byli v sovětských novinách titulováni jako „české lupičské bělogvardějské hordy“.

Většina cizích novinářů v Moskvě nevěděla naprosto nic o poměrech v sovětském Rusku. Přicházeli denně do tiskového oddělení komisariátu pro zahraniční věci, a odtamtud si odnášeli domů náruč falešných statistik. Někteří, jako na příklad Američané, měli největší potíže proto, poněvadž neznali rusky. Měli sice tlumočníky, ale ti byli vesměs ve službách GPU. Tak vznikly v cizině mnohé pohádky o poměrech v sovětském státě, tak vznikly i mnohé knihy o Sovětském svazu, v nichž drobtý pravdy byly jako rozinky rozděleny řídce v mnoha fantasiích a propagačním sovětském materiálu.

Abyste se cizinec dověděl víc, musil znát dobře rusky, aby mohl nabývat informací v tramvajích, v autobusech, v podzemní dráze, v obchodech, a hlavně musil si komisariát vnitřních věcí učiniti co nejhorsí mínění o schopnostech cizince, zvláště novináře, aby mohl jezdit i na venkov, bez agentů GPU v patách. Docílilo se toho nejlíp tak, když člověk dával úředníkům tiskové služby hodně naivní dotazy, když co nejméně psal o politice, když dával najevo, že místo mu svěřené obdržel z protekce, a hlavně když se navenek okázale přátelil se Židy. Byl-li ještě k tomu členem redakce novin, jež patřily Židovi, podařilo se mu jistě setrást GPU se svých pat. Mně se to podařilo na dobu celého roku.

Situace se rázem změnila, když jsem začal v Lidových novinách uveřejňovat známou tehdy sérii článků pod souborným názvem: „Problémy Sovětského svazu“, podepsanou pseudonymem Aleksejev. Agenty jsem měl od té doby stále v zádech, pak přijel do Moskvy vyslanec sovětů z Prahy Alexandrovský, a jen jako mimochodem mi řekl, že té kritiky je trochu mnoho, nato mně napsali z redakce (Alexandrovský tu zřejmě zapůsobil, stejně jako Pavlů, s nímž o věci mluvil Umanský), že si mou práci představovali jinak, ačkoliv o ty články byl nesmírný zájem, a nakonec si mne pozval k sobě Litvinov, a oznámil mně, že mne redakce z Moskvy odvolá, a pošle jinam. Ukázal jsem mu dopisy, v nichž mně před tím redakce a někteří z redaktorů oznamovali, jak velký zájem je mezi čtenáři o mé články. Vysmál se mně, a řekl: „Je možné, že redakce je spokojena. Ale česká sekce Kominterny naléhá na to, abyste byl vypovězen. I Manuilevského o věci informovali. Protože by nepůsobilo dobře, aby byl vypovězen novinář spojeneckého státu, rozhodli jsme se pro toto řešení.“ (Manuilevský byl předsedou ruské sekce Kominterny.)

Že měl sám Litvinov osobní zájem na tomto řešení, pochopil jsem z jeho zmínky o Manuilevském. Nebylo mu vhod, že se Manuilevský tolik plete do zahraniční politiky. Bylo tehdy mnoho řečí o tom, že Litvinov půjde, a nahradí jej v komisariátu zahraničních věcí právě Manuilevský. Tehdy jsem pochopil, že ty informace, které mi dal Krestinský o rozporech mezi narkomindělem (komisariátem zahraničních věcí) a Kominternou, a o nichž naznačoval, že bych je měl uveřejnit, což se též stalo, pocházely od Litvinova. Proto také ten zájem u Manuilevského, abych zmizel z Moskvy.

Byl tam v té době též jeden francouzský novinář, který uveřejnil podobné zprávy. S tím postupovali jinak, protože měli materiál proti němu. Zabýval se obchodem s drahokamy, které v Moskvě tajně kupoval, a jež pašoval přes hranice. GPU jej zatkla, a teprve za delší čas byl z Moskvy vypovězen. Z této malé příhody je jasno, že komisaři, ba celá vláda nezmohli nic proti Kominterně.

Zajímavé je též, že těsně před odjezdem pozval mne k sobě šéf oddělení pro střední Evropu a Balkán v narkomindělu Štern, a oznámil mně, že jsem byl doporučen vyslanci sovětů Ostrovskému v Rumunsku na příkaz Litvinova. Skutečně, když jsem přijel do Bukurešti, sdělil mně čs. vyslanec Šeba, že se po mně Ostrovský již ptal. Buď přecenil ono doporučení, nebo úmyslně překročil meze (byl později zastřelen, stejně jako Štern a Krestinský), jisto je, že mně dal takové informace, kterých byl bych jinak nedostal. Do této kapitoly patří z nich

jen to, že mně řekl otevřeně o paktu s Francií a Česko-Slovenskem: "Moskva se necítí vázána smlouvami s buržoasnými státy. Kdyby došlo k válce, my vojensky nevystoupíme. Poukážeme na to, že nemáme cestu. Polsko průchod rudé armády nikdy nepovolí, i kdyby šlo s Francií. Rumunsko také ne, to je můj úkol. Ale i kdyby povolilo, nevystoupíme. Posílali bychom vám letadla, jako do Španělska. Vojensky bychom zasáhli teprve tehdy, až by i vítěz té války již umdlával. Pak vezmeme Evropu holýma rukama."

Mluvil jsem zde o tom, že jsem na čas setřásl agenty GPU se sebe. Když se někde začalo mluvit o politice, přerušoval jsem rozhovor a začínal o děvčatech. Dovedl jsem upít vodkou sovětské šampióny. Na večírku u tureckého vyslance Vasifa Činara držel jsem krok s Buděnným, a tam se pila vodka z pohárů na šampaňské. Zkusil jsem později při jednom večírku na čs. vyslanectví tyto poháry na šéfredaktoru Krasnoj Zvezdy Kobelevu (byl to tuším kombbrig, brigádní generál) a porazil jsem ho s převahou. Jeho opička se rentovala. Stěžoval si mně, že mu komisaři (politrukové, poličeskij rukovoditel, politický komisař v armádě) dávají články o vojenských věcech, doporučené samotným Stalinem, a když je otiskne, zlobí se štáb. Zvláště že zlobí ty články Tuchačevského.

Týden před svým zatčením uveřejnil Tuchačevský v Krasnoj Zvezdě úvodník, v němž napsal, že lidé, kteří znali jen občanskou válku, a o moderním vojenství nemají potuchy, pletou se do věcí armády. Mínil tím Stalina.

Jinak jsem se zajímal jen o lov a rybolov, a výsledek byl dobrý. Tak jsem se mohl seznámit s řadou lidí bez kontroly. Měl jsem přátele mezi dělníky, mezi sedláky i mezi studenty. Oblečen do koženého kabátu, s čapkou na hlavě, ve vysokých botách a s bradou, nevypadal jsem již jako cizinec. Znalost ukrajinštiny umožňovala mně vydávat se příležitostně za Ukrajince, byl-li přec jen někomu nápadný můj přízvuk v ruštině.

Tak jsem se svými známými pronikl i na tak zvaná „sobranie“, na schůze do továren a továrních klubů. Tak jsem byl na příklad přítomen oné pověstné schůzi dělnictva veliké továrny na kuličková a jiná ložiska „Šarikopodšipnik“ v Moskvě, kde byla na podnět komisaře těžkého průmyslu Ordžonikidze (byl to Gruzín, jehož dal později Stalin otrávit) provedena rozsáhlá kritika poměrů v závodě. Schůze trvala celý den. Dostal jsem se tam s legitimací svého známého, a bylo mně dosti horko, když jsem v ruku dělníka, stojícího vedle mne, uviděl legitimaci s číslem téže dílny. Rychle jsem se protlačil o kus dál.

Později, když jsem se seznámil a spřátelil s tajemníkem odborových svazů S., dostával jsem od něho legitimace fingované, obyčejně jako nový úředník závodu. Kupoval ode mne dolary, a dával jsem si proň posílat z Čech různé zboží. Vrchní soudce města Moskvy Smirnov za gramofonové desky dával mně zase propustky na procesy, na něž cizí novináři nesměli.

Pro tuto kapitolu je zajímavé jen toto: Za schůze v továrně na výrobu gumy („Kaučuk“) prohlásil řečník na dotaz totéž, co mně později řekl Ostrovský. „Kdyby,“ řekl, „Sovětský svaz byl napaden, Francie a Češi mu půjdou na pomoc. Kdyby byla napadena Francie nebo Češi, budeme čekat. Vznikne válka velmocí, a my nakonec spolkneme i vítěze i poraženého.“

Byl to nebezpečný život a kdyby mne byli dopadli, bylo by se mně vedlo špatně. Ale sloužil jsem svému národu, nikdy jsem nevzal ani od ministerstva zahraničních věcí, ani od kteréhokoliv vyslance halěr. Nasazoval jsem možná život, aby v Praze byli správně informováni, a mohli podle toho zařídit svou politiku. Od roku 1936 nepřetržitě jsem doporučoval dohodnout se s Německem. Všechno bylo marné, a jediná věc, kterou jsem si vysloužil u této generace Čechů, je nazvání „zrádce národa“, které nosím s pýchou, jako čestný titul.

Později byl jsem nucen zastavit svou činnost, a věnovat se opět více rybolovu, než získávání zpráv. Pozval mne k sobě na oběd zpravodaj listu „Frankfurter Zeitung“ Just. Mezi pozvanými byl také jeden člen německého vyslanectví, šlechtic, jehož jméno jsem již zapomněl. Když jsme osaměli u kuřáckého stolu, ptal se mne na jednu věc, a dodal: „Slyšel jsem, že jste velmi dobře informován o zdejších poměrech.“ Tehdy jsem se zarazil. Jestliže už i cizinci tak soudili, nebylo zdravé, abych věci přepínal. Nepodceňoval jsem nikdy GPU.

Ony výroky o tom, že Sověty nesplní svých závazků, pokud jde o Čechy, jen doplňovaly jiné poznání: že sovětský stát se nemůže utkat s jinou velmocí čelem proti čelu, že by byl poražen. Tak se vysvětloval plán, čekat, až válkou budou všichni zeslabeni, a pak „vzít Evropu holýma rukama“. Jiné, byť i ne tak otevřené výroky to potvrzovaly. Jednou jsem se setkal v redakci „Izvestij“ s Kujbyševem. Byl tam též Radek (Sobelsohn) a ten, jak už byl prostořeký, začal si Kujbyševa dobírat pro jeho útěk před Čechy od Samary. Nato Kujbyšev se rozezlil a řekl: „Jednou i s Čechy za to zúčtujeme.“ Když odešel, žádal mne Bucharin, abych se o tomto výroku nikde nezmiňoval, a domlouval Radkovi.

Radek to také byl, jenž přede mnou jednou řekl, že Uborevič přijel do Moskvy revidovat plán nástupu přes Polsko. Domníval jsem se napřed, že to řekl úmyslně, aby se to rozneslo a Polsku nahnalo strachu. Avšak když jsem to řekl před Koblevem a viděl jsem leknutí, jakož i snahu, dovědět se, kdo mně to řekl, poznal jsem, že to byla skutečně indiskrece, že Uborevič skutečně za tím účelem přijel.

Již po prvním roce svého pobytu v Moskvě byl jsem přesvědčen o tom, že v případě vypuknutí války Kreml bude všechny smlouvy ignorovat. Ze ujednání narkomindělu nemají ceny a že se provádí politika Kominterny, politika „dobyti Evropy holýma rukama“.

Zajímavý byl také názor Moskvy na Spojené státy severoamerické. Ještě před mým odjezdem z Moskvy bylo rozhodnuto o tom, že bude velvyslanec Trojanovský z Washingtonu odvolán a velvyslancem jmenován šéf tiskového oddělení narkomindělu Umanský. Měl jsem s ním v té době; delší rozhovor o Spojených státech. Na otázku, proč je odvoláván Trojanovský, jenž byl před tím delší dobu velvyslancem v Tokiu a znal tedy dobře Japonsko, stát, který zájmal i Rusko i Spojené státy, Umanský neodpověděl. Zato mně udělal rozklad o Spojených státech nahlížeje občas do papírů, které měl před sebou. Byla to tak zvaná „hlavní svodka“ o USA. Z hlášení tisíců placených agentů a komunistů zpracují odborníci v Moskvě celkovou zprávu, v níž jsou závěry, z těch informací učiněné. Tato svodka se nedělá v narkomindělu, nýbrž v Kominterně.

V podstatě prohlásil Umanský: Je dosti omezená naděje, že by mohl komunismus vyvolat revoluci a převrat ve Francii. Také u jiných velmocí v Evropě je komunistický převrat vyloučen. Provede jej za války rudá armáda. V Číně přes všechno úsilí není podstatných úspěchů a v Indii je na postupu hnutí selské. Jediný stát, který něco slibuje, je Amerika, Spojené státy. Mají mnoho nezaměstnaných, a v důsledku evropské krise a autarkie některých států není naděje na zlepšení, nýbrž zhoršení. Tato nezaměstnanost musí napřed zabít amerického ducha, který směřuje k individualismu a podnikatelství. Pak vznikne válka, do níž Amerika a Rusko půjdou poslední a ať Spojené státy chtějí nebo ne, v jedné frontě, protože Rusko si vybere téhož soupeře. Již ono nedobrovolné spojenectví bude značit mnoho, ale hlavní přijde po skončení války, až zničená Evropa nebude moci od Ameriky nic kupovat, Rusko nic nekoupí úmyslně a Asie bude zpustošena. Amerika za války rozšíří kapacitu a rozsah své průmyslové výroby, zvláště válečné, a odssaje z venkova další příslušníky farmářského živlu. Ti všichni, spolu s vojáky, propuštěnými do civilu, budou bez zaměstnání, naklonění převzít režim svého spojence – bolševismus.

„Chápete,“ řekl Umanský, „že tak velký úkol vyžaduje celého muže?“ Pochopil jsem, že diplomat a voják Trojanovský má být nahrazen specialistou v podzemní práci. Sebevědomí Umanského nebylo přepjaté. V komisariátu zahraničních věcí zaujímal význačné místo a kromě toho těšil se zvláštní důvěře Stalínově. Stenografoval na příklad všechny jeho rozmluvy s cizinci.

Čísla a podrobnosti, jichž spoustu četl ze svodky, byly velmi zajímavé. Byly tam i takové věci, jako na příklad velmi směšné podrobnosti o zvycích a životě amerických politiků, Roosevelta nevyjímaje.

Tak i pokud jde o Ameriku, cíle sovětského Ruska byly cíly Kominterny.

BOLŠEVICKÉ RUSKO JAKO STÁT

Odhady síly sovětského státu se velmi různily. Málo bylo těch, kteří věděli, že je to stát slabý, mnoho bylo v Evropě těch, kteří nejen věřili v jeho sílu, ale ještě ji zveličovali. Příčiny byly různé. Jednak masy lidu ve všech zemích dychtily po socialismu. Vlivem židovské propagandy, která měla v rukou významný tisk světa, pokládaly hnutí nacionálně socialistické za reakci, a bolševismus za skutečný socialismus. Za druhé tajuplnost, do níž se halil ruský bolševismus, a potíže, spojené s tím, odhadnouti si pravdu na místě, přispívaly k tomuto nepřesnému obrazu.

Sověti samy zveličovali falešnými údaji své propagandy výsledky svého hospodářského úsilí. Svět, který chce být klamán, zveličoval jejich sílu vojenskou. Slyšel jsem sám generála bývalé čs. armády mluvit o rudé armádě tak, že by se tím zesměšnil i štátskripl. Slyšel jsem na vlastní uši inteligenty, lidi jinak soudné, mluvit o armádě 12 milionů mužů, o 100.000 letadel a milionu tanků. Takové bylo též mínění, rozšířené v Jugoslávii, Rumunsku, Bulharsku

a Řecku mezi částí obyvatelstva. V Rumunsku byl tento názor korigován tím, že do rumunské Besarabie stále přes Dněstr přicházeli uprchlíci z Moldavie, a vyprávěli o skutečném životě tam na druhé straně hranic. V Řecku pak nastalo silné rozladění, když po Jagodovi přišel jako šéf GPU komisař Ježov, který krutě pronásledoval Řeky, usedlé hlavně v Moldávii a v chersonské oblasti.

Možnost útěku za hranice zdála se všem v Rusku báječným snem. Když jsem již balil své věci k odjezdu, přišel ke mně v Moskvě starý muž, a nabídl mně slušný hrnek zlatých mincí, ožením-li se zdánlivě s jeho vnučkou, a odvezu ji do ciziny. Patrně se domníval, že všude jsou rozvody tak snadné, jako v Rusku. Také výraz zdánlivý sňatek, „fiktivnj brak,“ je pro poměry v sovětech charakteristický.

O poměrech, jaké byly v sovětském státě, a jak se měnily, dala by se napsat velká kniha. Leč jako všechno, co náleží minulosti, ztrácí zajímavost v podrobnostech, tak i toto. Píší tyto řádky na začátku německé ofensivy proti sovětům. Až se skončí, nebude v Rusku bolševismu. Mým úkolem je ukázat, proč bolševický stát nepředstavoval velmoc. Příčiny se dají rozdělit na hlavní a vedlejší. První z hlavních příčin byla nenávisť převážné většiny obyvatel k bolševickému režimu a k Židům, kteří jej ovládali. Druhou z hlavních příčin byla pasivní resistance sedláků a nezpůsobilost kolektivisace venkova k životu. Ta věc byla mrtvá již před narozením. Třetí z hlavních příčin bylo odstranění osobní iniciativy z veškeré výroby. Tím odpadla nejsilnější hybná síla pokroku.

Je nasnadě, že obě druhé příčiny rodily první. Leč lidé byli nespokojeni i z jiných důvodů. Byly to především důvody kolem rodinného života. Objasněme je.

Bolševici, přijavše Stalinovu hesi, že Rusko má být jen základnou pro vytvoření bojových prostředků, jimiž by se vyvolala světová revoluce (peníze, armáda) potřebovali přeměnit zemědělské Rusko v průmyslový stát. Proto začali ve všech městech, též v Moskvě, budovat velké průmyslové závody. O dělnictvo těchto továren města vzrostla. Při tom se zvláště s počátku málo stavělo, a vznikla nouze o byty. Úřednický aparát oproti carskému režimu se ztrojnásobil. Také ti lidé neměli kde bydlet. Bylo tedy uzákoněno nařízením vlády, že na osobu náleží 4 čtvereční metry obytné plochy. Do pokoje o 20 čtverečních metrech dávala se čtyř- až pětičlenná rodina. Která rodina měla více pokojů ve svém bytě, musela je odstoupit, a ponechat si jen jeden. Tak v bytě o čtyřech pokojích bydlely čtyři rodiny, v bytě o sedmi pokojích sedm rodin, kuchyně byla společná. Jak to v takovém bytu vypadalo, dovede si každý představit.

Domy náleží státu. Nikdo nesmí mít vlastní činžovní dům. Výjimečně se povoluje vybraným lidem vlastnit za městem dřevěný rodinný domek, daču. V každém domě je domovník, placený státem, zvaný dvorník. Velké činžovní domy mají správce, domuprava. Činže se platí státu, a to ze čtverečního metru podle výše platu. Průměrně 1.30 rublu z metru za prvních 9 m², za další metry po 3.90 rublu. Nikdo nesmí vlastnit vilu nebo rodinný domek ve městě, ani na venkově, pouze ony dače pro letní pobyt.

Vlastní malé jednopokojové byty mělo v celé Moskvě jen několik vybraných dělníků (stachanov-ců) a tam vodili cizince a ukazovali jim to. Jinak vlastní byty měli jen komunističtí funkcionáři, Židé a členové GPU. Poznal jsem tyto poměry dobře, protože jsem nebydlel v hotelu, nýbrž si vždy našel někde světničku, kterou jsem pronajal. To je možné tehdy, když někoho jeho závod pošle na delší dobu, třeba na rok, jako odborníka pracovat někam do jiného města (komandirovka). Slyšel jsem, co lidé mluví, viděl co mají k jídlu a jak žijí.

Zde u nás je v důsledku války životní míra snížena. V letech 1934–36, kdy jsem byl v Rusku, byli by tam lidé takovou úroveň pokládali za blahobyt. Lístky na potraviny měli 24 let, a po jejich zrušení se stav zhoršil.

Téměř všechny ženy ve městech jsou zaměstnány, svobodné i vdané. Bolševici potřebovali pracovní síly. Šlo jim o to, nahnat ženy do práce. To byl jeden z důvodů, proč výdělek muže byl udržován tak nízko (průměrný asi 300 rublů měsíčně, při čemž se za rubl koupilo asi tolik, jako u nás za korunu před touto válkou), aby jejich plat nestačil na výživu rodiny, a musila pracovat i žena. Průměrný výdělek ženy byl 120 rublů měsíčně. Dovedete si představit, jak vypadaly ty domácnosti, byla-li žena po celý den pryč ?

Děti bylo možno dát malé do jeslí, větší do „dětského sadu“. Ukazovalo se to cizincům jako zázrak. Ale v praxi to bylo jinak. Jeslí bylo dosti, ale sadů málo. Za děti se tam muselo platit, za každé 80 rublů měsíčně. Jen u nejhudších rodin platil polovinu z toho stát. Ale i tak při těch platech, kdo si mohl dovolit dát tam řekněme tři děti? Výsledek: děti byly od rána do večera na ulici. Jak ty děti vypadaly, není třeba popisovat.

Cokoliv bylo zapotřebí koupit pro domácnost, pro to bylo nutno stát ve frontě, a čekat často mnoho hodin. Někdy se začínalo stát již o půlnoci. Ale i nákup věcí, na něž nebyl takový nával, trval hodiny. Aby obchody (všechny obchody do jednoho jsou státní) hodně vydělávaly, je v nich málo prodavačů, a též obchodů je málo. Proto je v nich stále nával.

Kupuje se takto: Přijdete do obchodu, postavíte se do fronty, a až na vás dojde řada, vyberete si zboží, a dostanete lístek s cenou. Pak jdete k pokladně, postavíte se do fronty, a až na vás dojde řada, dostanete na ten lístek razítko „zapláceno“. Pak jdete k výdejnímu pultu, postavíte se do fronty (tam jim říkají „chvost“) a až na vás dojde řada, dostanete svůj nákup. Poněvadž v obchodě není nikde majitel, nikdo z personálu nespíchá.

Fronty jsou na všechno. Jak lidé uvidí někde frontu, hned se přidávají, a teprve potom se ptají, co se tam prodává. Fronty čekají na zastávkách autobusů (v mrazech přes 30 stupňů čekáte často přes hodinu, než na vás přijde řada), fronty jsou v obchodech, v biografech a divadlech na vstupenky, na poštách, ba i před veřejnými záchodky. Viděl jsem před biografem „Vostok“ na Těatralnoj ploščadi (Divadelní náměstí) frontu, která obtáčela celý domovní blok, a byla 1.5 km dlouhá. Na hlavní poště na Kirovově ulici (býv. Mjasnická) v Moskvě trvalo mně jednou odeslání spěšného dopisu 3 hodiny. Představte si, jak si ruské hospodyňky asi pochvalují tyto bolševické vymoženosti.

Konečně ženy byly nespokojeny pro snadnost rozvodů. Sňatek se uzavírá na úřadě, který se jmenuje Zags (Zápis aktov graždanskogo sostojanija, matrika). Nastávající manželé tam přijdou, oznámí, že budou žít spolu, sdělí adresu, zaplatí tři rubly a žena prohlásí, přijme-li jméno mužovo, nebo si ponechá své. Pro uznání manželství státem byl zápis v Zagsu povinný. Na venkově všichni, ve městech mnoho lidí po zápise v Zagsu šli do některého z kostelů a dali se oddat knězem. V Zagse se též zapisuje úmrtí, narození dítěte a jeho jméno. Většina dětí byla však křtěna knězem.

V Zagse se však též zapisují rozvody. To se dělá jednoduše: jeden z manželů pošle Zagsu dopis, že s druhým nebude již žít v manželství. Oznámí, kde bude bydlet, přiloží tři rubly a věc je hotova. Důvodů k rozvodu není třeba, ani souhlasu druhého manžela.

Situaci může ilustrovat tato zdánlivě směšná příhoda. Zmínil jsem se jednomu ze svých moskevských známých o jednom člověku. „Znám ho, znám,“ odpověděl. „Byl to třetí muž mé čtvrté ženy.“

Při nedostatku bytů vznikaly komické situace. Manželé se rozvedli, ale poněvadž žádný z nich nenašel světnici, žili dále v téže místnosti. Po čase se muž oženil a žena provdala, ale žili všichni dál pohromadě. Znal jsem manžele, kteří se občas pohádali a rozvedli. Pak natáhli přes svůj pokoj šňůru a pověsili na ni plachtu, čímž si rozdělili světnici na dvě části. Po několika dnech se udobřili a v Zagse zapsali zase jako manželé. Plachtu sundali. Vždy, když jsem k nim přišel, napřed jsem se díval, jestli plachta visí, nebo ne. Podle toho jsem věděl, jsou-li právě rozvedeni.

Když se to čte, je to komické. Pro ženy tam to komické nebylo. Jakmile byly starší, muži jim utekli a brali si mladé. Alimenty se ženě neplatí, jen nemocné a neschopné práce. Na děti se alimenty platí. Byl-li muž odsouzen k placení alimentů, odejel do jiného města, zahodil průkazy a pracoval pod jiným jménem. Při nedostatku pracovních sil přijali ho všude i bez dokumentů.

Takto tedy vyhlížela podle bolševiků rodina, základ státu. Byly pro to nespokojeny hlavně ženy.

Vezměme si na příklad službu veřejnosti, úřady. Bolševický režim dokázal daleko přetrumfnout v byrokratičnosti režim carský. Řeknu vám hned na začátku příklad. V malém městečku u Moskvy žil železničář, pensista. Byl by si rád udělal zahrádku na pozemku, který patřil dráze a ležel ladem. Napsal na ředitelství té železnice žádost o povolení. Za půl roku (sledoval jsem celý ten případ od počátku) obdržel odpověď, že jeho žádosti o povolení pensijních požitků (!) nelze vyhověti, že se žádost zamítá. Železničář odpověděl, že pensi v pořádku dostává, ale co bude s tou zahrádkou? Za půl roku mu najednou zastavili pensi a vyzvali, aby to, co mu bylo vyplaceno, vrátil. Kdybych se toho případu nebyl ujal, byli by ho jistě zavřeli.

To není snad případ ojedinělý, znám ještě lepší. Soud o něm rozhodoval a sovětské noviny o něm psaly. Jeden velký podnik v Moskvě měl několik fotbalových jedenáctek. Tajemník fyskulturního oddělení smluvil se s pokladníkem a ve výkazech sestavili novou jedenáctku. Byla celá fingovaná, sestavena

z jmen dělníků, kteří již ze závodu odešli, nebo zemřeli. Tuto fiktivní jedenáctku na papírech posílali na zájezdy, vykazovali její výsledky, ale hlavně vybírali na ni peníze: na dresy, na kopačky, na míče, na plat maséra, na jízdné na zájezdy. Zpronevěřili tak přes 100.000 rublů a byli oba zastřeleni.

Praskla ta věc tak, že poslali novinám referát o kondici toho mužstva a vychválili zejména levé křídlo, Ivanova. Nadřízené sportovní místo (i celá sportovní soustava je řízena státem) nařídilo, aby Ivanov obdržel čestný odznak. Poslali svého tajemníka, aby mu ho odevzdal a ten našel 55letého muže s dřevěnou protérou místo pravé nohy. Pak se ukázalo, že dokonce brankář a střední halv byli již několik let mrtvi, a pravé spoje bylo 75 let.

Tam se dály neuvěřitelné věci. Byla to opravdu země nevidaných možností, jak hlásala bolševická propaganda, v Tiflise přes noc zloději ukradli tramvaj.

V témže městě opilec vlezl do okružní tramvaje v noci, kdy se nejezdí, uvedl ji v chod, usnul na lavičce a jezdil od půlnoci až do rána stále dokola, aniž si toho kdo povšimnul.

Na reklamu se dbalo. Občas, aby se o tom psalo v novinách, se na příklad stěhoval na jiné místo celý dům, který se pak za rok na tom místě jako nepotřebný zbořil.

Čarovným klíčem, otvírajícím, všechny dveře, přemáhajícím všechny překážky byla jako v carském Rusku bumážka. Bumážka je papír s razítkem. Nic tam nepořídíte bez bumážky. Abyste dostal byt, musíte mít bumážku. Abyste dostal lístky do divadla bez čekání ve chvostu (fronty úředně se jmenují očеред) musíte mít bumážku. Abyste si mohl předplatit noviny — bumážka. Aby vám zařídili telefon — bumážka, povolení od některého úřadu.

Když jsem jednou přijel do Kyjeva, uložil jsem si v šatně kufr. Přišel jsem před odjezdem vlaku a najal si nosilščíka (nosiče). Před šatnou stála taková fronta, že jsem se vzdal naděje na odjezd. Téhož mínění byl nosilščik. Najednou však ho něco napadlo, obličej se mu rozšířil nadějí, a řekl: „A u vas možet byt jest kaka-janibud bumážka?“ (Snad máte nějaký papír — mluvil rusky. Měl jsem potíže, abych se v Kyjevě s kýmkoliv v úřadech domluvil ukrajinsky, tak bylo město porušeno.) Bumážek jsem měl dosti. Dal jsem legitimaci s velkým razítkem narkominděla. Ve vteřině prošel utvořivší se uličkou až k šatně.

Byrokratismus byl tu všemocným vládcem. Podívejme se na byrokraty. Sovětské úřednictvo, to byla jedna z nejzajímavějších kapitol. Bolševismus totiž neuznal úředníka jako trvalý stav. Být úředníkem dnes, znamenalo být něčím jiným zítra. Pro úředníky nebylo určeno žádné předběžné vzdělání. Poštovní úřad potřeboval úředníky. Hledal vývěskou a oznámením na burse práce. Kdo přišel, toho vzal. Našel jsem na malé poště na Kolchoznoj ploščadi (Suchareva) úředníky, která mluvila plynně německy, francouzsky a anglicky. Byla to dcera šlechtice, a jiné zaměstnání bylo jí uzavřeno. Naproti tomu našel jsem na hlavní poště úřednice, které nejen že nevěděly, jak se frankují dopisy do ciziny (zeptaly se prostě, kolik jsem platil minule) nýbrž zapomněl-li jsem napsat název státu, a napsal jen „Praha“, nevěděly, kde toto město je.

Úředníci měli velmi malé platy, od 100 do 200 rublů. Jen v ústředních úřadech byly platy vyšší, ale šéf oddělení neměl víc, jak 600 rublů měsíčně. To ovšem bylo jen na oko. Z různých jiných titulů dostával mnohem víc. Listonoš měl podle služebních let plat od 80 do 250 rublů měsíčně. Učitel od 80 do 300 podle služebních let a působistě.

Znal jsem v jedné vesnici severně od Moskvy učitele, který po 10 služebních letech měl plat 105 rublů měsíčně. Bydlel ve třídě, v níž vyučoval, spával ve škole pod střechem a mohl žít jen proto, poněvadž mu kolchozníci dobrovolně dávali potraviny. Jednou jsem tam přijel na lov 2. května, ve stínu ještě ležel sníh. Učitel už chodil bos. Měl jediné boty, z r. 1914. Opatroval je jako oko v hlavě a chodil v nich jen v zimě. Kdyby si byl chtěl koupit nové vysoké boty, byl by musel 6 měsíců ukládat svou gáži, a nejíst.

Úředníci ve městech se většinou připravovali na jiné povolání. Stal-li se úředník učedníkem v továrně, zvýšil se mu plat. Není divu, že za těchto poměrů se stal úředníkem jen ten, kdo musel, a že výkony vypadaly podle toho. Odtud ta přemíra úřednictva v každém úřadě. Sovětský režim neměl pevné páteře, protože neměl spořádané úřednické soustavy.

Kromě toho byl přísně proveden systém duplicity. Na každém důležitém místě místo jednoho člověka seděli dva: ten, který pracoval, a druhý, jehož tam dosadila bolševická strana, a jenž naň dával pozor. Tomu, co pracoval a věci rozuměl, se do toho míchal ten druhý, jenž měl přednost při rozkazování. Odpovědnost však měl ne ten, co nařizoval, nýbrž odborník. Tak každý závod měl ředitele a vedle něho ještě tak zvaného rudého ředitele (krasnyj direktor).

V jedné obci u Moskvy byla sklárna. Její rudý ředitel si to zařídil pohodlně. Za ředitele přijímal jen tak zvané byvší lidé. Říkali jim těž lišenci, protože byli lišeni všech práv. Byl-li někdo za carského režimu důstojníkem, četníkem, policistou, profesorem, obchodníkem, majitelem činžovního domu, stával se, pokud ušel smrti, byvším člověkem. V podstatě nebylo o nich žádného nařízení, záviseli od úsudku místních úřadů. Při vyslovení tohoto termínu (městnyje vlasti) šel lidem mráz po zádech. Řekla-li Moskva „pozor“, místní úřady řekly „střílet, zavírat“. Ten komunista, rudý ředitel ve sklárně nařizoval, ale když něco zkazil, ihned „objevil“ ve svém řediteli „byvšího člověka“, svalil svou chybu na něho, obvinil jej ze sabotáže a dal zatknout. V Moskvě byl velmi vážen za to, že objevil tolik škůdců.

Bylo by omylem domnívat se, že mládež byla spokojena. Jen potud, pokud studovala. Studentovi se žilo dobře. Aby byl neodvislý od rodičů (záměr rozbít rodinu), dostával stipendium, bydlel v studentském domově, tam se i stravoval. Jakmile však vystudoval a obdržel zaměstnání, uviděl svůj malý příjem a poměrnou drahotu. Nemohl najít světnici, aby se oženil. Oženil-li se, očekávala ho sovětská domácnost s jídlem, uvařeným večer na petrolejce, s ženou v zaměstnání, s dětmi v jeslích a na ulici, s nespraveným a nevypraným prádlem, s dlouhými hodinami práce přes čas.

Ještě hůř než úředníci byli placeni různí zřízeníci, vrátní, hlídači, sluhové v lázních. Maximum jejich platu bylo 80 rublů měsíčně.

Probrali jsme několik příčin, proč lidé byli nespokojeni se sovětským režimem. Přidejme k nim dva: pronásledování náboženství a národní útlak. Největším štvancem v sovětském režimu byl pravoslavný kněz. Všechny kostely nebyly zavřeny, ale jen asi jedna desetina jich byla v provozu. Jeden kněz tedy tam křtil, oddával, pohřbíval a žil z milodarů, ale co ti druzí? Pokud přežili revoluci, žili vesměs z dobrého srdce sedláků, kteří jim ze svého skrovného živobytí zachránili život.

Bolševikům se nepodařilo porazit pravoslavnou církev. Znal jsem bolševika, jenž měl na zádech jizvu od šavle, kterou utřžil od kozáka, když vojsko hnalo před sebou demonstranty r. 1905. Byl organisován ve straně, až najednou organisace strany v jeho čtvrti se dověděla, že je členem, představenstva blízké církve (kostela) a o procesích nosí korouhev. Zavolali si ho a žádali, aby toho zanechal. Odmítl a vystoupil ze strany. Vyprávěl mně, když odtamtud přišel, jak udeřil legitimací strany do stolu, a řekl: „Za vaši legitimaci já svou víru neprodám.“ Po celý den čekal, že ho zatknou. Nestalo se to. Předseda strany v té čtvrti byl dobrý člověk.

Stejně, ba tvrději se postupovalo proti muslimanské koncesi, protože muslimané na Kavkaze a v ruském Turkestanu měli v náboženství spojku s Indií, Persií, Afganistanem a Tureckem. Zde boj proti muslimské víře zasahoval celý způsob života. Nařizovalo se, aby ženy chodily bez závoje, dávalo se jim právo rozvodu. V těch končinách to byl všechno jen nátěr, co tam bolševismus dokázal vytvořit. Jeden oblastní tajemník strany byl tam potrestán pro únos 14leté dívky, konsomolky (konsomol, organisace bolševické mládeže) jiný proto, že měl pětičlenný harém. Jedině u Gruzínů měla oposice vůči Moskvě též národní ráz, u ostatních muslimanů náboženský.

Národní oposici představovali Ukrajinci. Města jim porušřovali, v úřadech na Ukrajině seděli ruští, gruzínští, židovští, sibiřští úředníci, ve školách ruští profesori. Spisovatele zavírali. Bylo tam několik spiknutí, dokonce jednou, za Skrypnika, ukrajinská sekce komunistické strany připravovala odboj se zbraní v ruce.

Rekapitulujme trochu, kdo tedy byl nespokojen v bolševickém státě: lidé se smyslem pro rodinu ženy se smyslem pro domácnost, úřednictvo, velká část mládeže, pensisté, učitelé, lidé nábožensko církevně založení, důstojníci, a všichni příslušníci některých neruských národů, pokud u nich již do-spělo národní vědomí: především kolem 50 milionu Ukrajinců a jim příbuzných Kazaků. O dělnících a sedlácích promluvíme nyní.

ORGANISACE PRÁCE A VÝDĚLKU

Veškeré soukromé podnikání bylo bolševickým režimem odstraněno, v podstatě byl každý člověk zaměstnancem státu. Tím byla úplně vyloučena z výroby a obchodu soukromá iniciativa.

Všechny podniky jsou v podstatě státní. Podléhají některému komisariátu (ministerstvu). Jsou to komisariát těžkého průmyslu, lehkého průmyslu a potravinového průmyslu (narkomtjažprom, narkomlegprom a narkompiščeprom). Lokální výroba toho kterého kraje, která není v celé oblasti SSSR, podléhá narkomměstpromům, komisariátům místního průmyslu u autonomních vlád.

Pro onu otázku, o kterou nám jde: skutečná síla sovětského státu, byl nejdůležitější komisariát těžkého průmyslu, který byl několikrát reorganisován, posledně Židem Lazarem Kaganovičem. Náleží do jeho kompetence též těžba uhlí, rud a nerostů. Ale i oba druhé komisariáty mají význam pro naši otázku.

Sovětský problém, to byl veliký bludný kruh. Nuže, oč se Sověti snažili za cenu největších obětí, právě z důvodů vojenských, to bylo rozšíření železniční sítě. Ročně se do toho investovaly v samotném komisariátu dopravy 2–4 miliardy rublů. Vypadalo to takto: má se postavit nová trať. Není dostatek kolejnic, protože není dost železa. Huť nedodává dosti železa, protože nemá dostatek uhlí. V dolech a na jamách leží haldy uhlí, ale není odvezeno. Odvezeno není, protože není dosti železničních tratí, a ty, co jsou, jsou přetíženy, v některých stanicích čeká na „volno“ několik vlaků.

K těmto velkým příčinám se přidávaly menší. Především malá výkonnost dělnictva. Dělník je špatně školen. Přejde mladík z vesnice do továrny. Logicky by ho měl obdržet do zácviku schopný mistr, aby ho něco naučil. Mistrů je málo a pracují jako ostatní na akord, na mzdu od kusu, na prémie. Kdyby se zdržoval u učňů, nic by nevydělal. Postaví tedy učně ke stroji a učeň pracuje. Zkazí surovinu, kazí drahý stroj, naučí se pracovat podle svého, nesprávně.

Nebyl to ani tak nedostatek pracovních sil, jako nedostatek dobrých mistrů, který bral dech sovětské výrobě. Jediná pomoc: angažovat mistry z ciziny. To bolševici nechtěli: předně jim musili platit podle smlouvy vyšší mzdy a domácí dělníci reptali. Za druhé ti cizinci, i když to byli komunisté, mluvili s domácími dělníky, a ti se od nich dovídali, jak je placen a jak si žije dělník za hranicemi.

Nedostatek školení se projevoval v rychlém opotřebením strojů, zvýšené režii, vysokých výrobních nákladech a v neobyčejně vysokém procentu vadného zboží, braku. Kontroloval jsem si sám výkazy braku, přísně důvěrné, z továrny na ložiska „Šarikopodšipnik“. Průměr braku na dílnu byl 15 procent, maximum 25 procent. Byla to jedna z nejlepších továren. Továrna na součástky traktorů v Gorkém měla v některých dílnách 60 procent braku.

Tempo výroby určoval pětiletý plán. V praxi se scvrkl na pohánění výroby, dodržován byl jen na papírech výkazů a novin. Vypadalo to v praxi takto: dělník vyráží otvory do součástky. Pracoval by rychleji, ale nemůže, protože

nedostává dosti součástek. Dílna by vyráběla víc součástek, ale nedostává dosti železa, protože nemá dost uhlí. Nemá dost uhlí, protože železnice nestačí je dovážet. Nestačí dovážet, protože není dost tratí, lokomotiv a vagonů. Tratí, strojů a vagonů není dost proto, že není dost železa. Železo není, protože hutí neobdrží uhlí. Slepíčka běžela k studánce atd. atd.

Bolševici a Židé vymysleli mnoho věcí, jak výrobu popohnat. Všechno zklamalo. Poslední jejich vynález byli stachanovci. Alexej Stachanov byl horník z Donbasu. Vyrubal rekordní množství uhlí. Pátral jsem, jak. Udělal ho jeho partorg, organisátor strany. Stachanov při svém rekordu pracoval v noci, kdy mu druzí nepřekáželi. Měl několik lidí, kteří uhlí jím vyrubané odklízeli ze štoly.

Hodili to sousto propagandě, aby udělala ze všech dělníků Stachanova.

Jeden z epigonů Stachanova, také horník, Nikita Izotov, zorganizoval si celou četou. Rubali, rubali, až jim za zády vyrostly hromady uhlí, které úplně zapaly štoly. Stěžovali si na práci odklízečů a podzemního transportu. Odklízeči, přesvědčení, že rychleji pracovat nemohli, je zbili. Dali jiné odklízeče, a vmontovali pásový transportér ke štolám. Nyní to šlo několik dní jako když namaže. Ale jednoho dne zastavili transportér, a Nikita Izotov se svou četou se museli vrátit k původnímu tempu. Nahoře bylo všechno úplně přecpáno haldami uhlí, a železnice nestačila je dost rychle odvážet, aby bylo místo na nové.

Tak to bylo v těžbě všude. V měděných hutích na Urale měli inspekci, proč závod nevyplňuje plán. Druhý den ředitel uviděl, že inspektor z Moskvy stojí jen u nakladačů hotového kovu. Dal hotovou měď zadem vozit zase do pece, a rázem předstihl plán.

Stachanovština pronikla do všech odvětví. Nový rekord udělal v opracování hřidel v automobilce kováč Busigyn. Ředitelství závodu, obávajíc se propuknutí stachanovštiny na závodě, přeložilo Busigyňa k jiné práci, kterou tak dobře neznal. Když se zdráhal uposlechnout, označili „hrdinu práce“ za sabotéra. Taktak, že vyvázl životem.

Prvním důsledkem stachanovštiny bylo nesmírné zvýšení braku. Nyní už 60 procent nebylo žádnou vzácností. Vznikla vojna mezi stachanovci a kontrolory výrobků: za brak se mzda neplatí. Stachanovci žalovali v Moskvě, že kontrolori si chtějí snížit výkon na starou úroveň a označují za brak i dobré zboží. Kontrolori poukazovali na to, že brak je brak, a dobré zboží z něho nikdo neudělá.

Do toho řvala Moskva, že stachanovština je nutná, že každý závod musí mít stachanovce. V jedné továrně v Ivanovu ředitel stachanovce sám najmenoval. Plat jim dávali podle skutečného výkonu, ale ve výkazech pracovního efektu, které se posílaly do Moskvy, jim přidávali od druhých dělníků, jejichž výkon (na papíře) o to poklesl. Ředitele napřed vyznamenali řádem Lenina za to, že vychoval přes noc sto stachanovců, a pak, když to prasklo, zavřeli na 5 let.

Jakmile Moskva rozhodla, že stachanovci být musí, zalekli se kontrolori, z nichž několik bylo potrestáno, a začali brak přijímat. Do továren se valily vadné součástky, jakost veškeré výroby, i tak bídná, se ještě zhoršila.

A při tom výkony stachanovců, to byl průměrný výkon stredoevropského, německého nebo českého dělníka.

Druhým důsledkem stachanovštiny bylo zvýšení norem a tím snížení výdělku většiny dělnictva. Půjďme k tomu.

Na sjezdu stachanovců se tyto věci probíraly podrobně. Tam bylo na příklad referováno o případu, který se přihodil v továrně na obuv v Leningradě. Tam oddělení výroby svršků plátěné obuvi s gumovou podešví změnilo stříh, ale gumárně nic neoznámilo. U celé serie 10.000 párů obuvi se roztrhla podešev.

Jakost zboží, určeného pro spotřebu, byla tak nízká, že nikde na světě nic podobného nebylo. Sirky se lámaly. Svíčky čadily. Nože a břitvy se otupily po prvním použití. S nábytkem odpadl nátěr, a vznikly spáry. Na nových šatech se udělaly díry.

Všechno bylo hrubé, nepřesné, neforemné. A při tom přec ruští řemeslníci před bolševickým režimem byli praví mistři. Jaký tam byl předválečný nábytek, jaká kůže, jaké boty, jaké samovary!

Jakost výrobků pro vojsko a válku byla lepší. Ale zdaleka se nemohla měřit s výrobou německou, americkou, českou.

Jaké byly výdělky dělníků v této soustavě? Za hranicemi sovětského Ruska operovala bolševická propaganda hlavně tvrzením, že dělnictvo je v sovětech líc placeno než jiné vrstvy. Mezi slepci jednooký králem. Ostatní byli placeni prabídně, dělníci bídně.

Za hranicemi Sovětů bylo rozšířeno klamné domnění, že dělníci v Rusku mají pevný plat. Ne, v Rusku se zásadně platilo od kusu, tedy mzdová soustava, proti které komunisté v celém světě agitovali jako proti nemorální.

První soustava byla tak zvaná „uravnilovka“. Dělej co dělej, dělej kolik dělej, plat stejný pro všechny, pro schopné i neschopné, pilné i lenochy, kvalifikované i nekvalifikované. Tato soustava vedla k rozvratu a byla zrušena. Pak byly dokonce ustanoveny velmi tvrdé tresty pro ředitele, který by ji na svém závodě trpěl.

Přešlo se k zásadě platu od kusu, aby se však potíral přílišný rozdíl v mzdách, běře se výkon celé dílny. I to vede k snížení výroby. Pracují-li vedle sebe v téže dílně dva dělníci, z nichž jeden má velký výkon, druhý malý, ale výdělek je stejný, působí to špatně na výkon toho lepšího.

V těžkém průmyslu byla zavedena soustava prémiová. Za výkon, stanovený za minimální (kdo jej nedosáhne, tomu se sráží pokuty), tak zvanou normu, platí se základní plat. Za vyšší výkon lineární premie.

Ve zbrojním průmyslu byla prémiová soustava zlepšena na tak zvanou soustavu progresivní. Zde za nadvýkon neroste premie lineárně, nýbrž víc. Ukáží dva příklady. Dělník vytáčí šrouby. Norma je 100 kusů, plat za normu 10 rublů. Dělník vyrobí 110 šroubů. Vydělá v soustavě prémiové $10 + 1 = 11$ rublů, v soustavě progresivní též. Vyrobí 120 šroubů. Vydělá v soustavě prémiové $10 + 1 + 1$ t. j. 12 rublů, v soustavě progresivní $10 + 1 + 2$ t. j. 13 rublů.

Vláda měla životní úroveň dělnictva pevně v rukou. Začaly-li mzdy příliš stoupat, zvýšila normu, požadované minimum a mzdy opět klesly. Vláda měla v rukou ještě jiný regulátor: mohla libovolně, pouhým nařízením, měnit ceny potravin a všeho ostatního zboží.

Jak vypadaly výdělky dělnictva měřeny cenami? Nádeník (rusky černorabočij) vydělal za měsíc 30–45 rublů. Dělník, podle platové soustavy, 200–300 rublů měsíčně, mistr 300–500 rublů, inženýr 500–600 rublů. Kilogram černého chleba stál 1 rubl (přesně v r. 1936 stál 96 kopejek), bílého chleba 2.40 rubly, kilogram hovozího masa 9.60 rublů, vepřového též, kilogram másla 24 rubly. Kilogram cukru 4 rubly. Špatné šaty pro ženy, nejlevnější u nás druh, 24 rubly. Oblek pro muže ze špatné látky (cajk) 600–800 rublů. Svrchník 800 rublů, zimník 1000 rublů. Polobotky 150–200 rublů. Vysoké boty 500–600 rublů. V r. 1940 byla skončena úprava platů, kterou oproti roku 1938 stouply výdělky v průměru o 30 procent. V téže době stouply ceny o 40 procent.

Je prostý výpočet, že ze svého platu za těchto cen nemohl nikdo vyjít, započítáme-li činži, poplatky za světlo, otop a daně. Proto se také těm mzdám, které jsme zde uvedli, říkalo základní plat, osnovnoje žalovanie.

Pracovní den měl v sovětském Rusku ještě v roce 1934 sedm hodin. V roce 1937 bylo to zvýšeno na 8 hodin. Za tuto dobu bral se ten základní plat, na příklad úřednický. Protože ani pevné měsíční platy, ani výdělky dělníků nestačily, pracovali všichni přes čas. Plat za hodinu přes čas byl stejný jako za hodinu v normální pracovní době.

Výdělky nesměly stoupat, protože výroba potravin a předmětů spotřebních byla malá, a zvyšovala se jen pozvolna. Ani při těch nízkých výdělcích nebylo možno vždy dostat požadované zboží. Kdyby se byly najednou platy a výdělky zvýšily, na příklad zdvojnásobily, byli by lidé skoupili všechno zboží v obchodech. Výroba spotřebního průmyslu určovala výši výdělku a ovlivňovala též ceny.

Mimochodem se zde zmíním o daních. Činily asi i deset procent hrubého příjmu, nepočítaje povinnou půjčku, která byla vlastně jinou formou daně. Kromě toho se každý měsíc na něco vybíralo: jednou na španělské, jindy na čínské, pak zas na francouzské komunisty.

Pokud jde o pense, jsou tak malé (30 procent základního platu), že nikomu nestačí, a proto lidé pracují, dokud mají v těle dech. Umírali takřka u pracovních stolů.

Úhrnem řečeno: výdělky dělnictva byly nízké, ceny poměrně vysoké, pracovní doba se uměle prodlužovala prací přes čas. Životní úroveň mnohem nižší než u dělnictva jinde. Dělnictvo bylo nespokojeno.

Znal jsem se osobně s mnoha dělníky. Mezi nimi byli někteří, kteří už v r. 1905 byli členy sociálně demokratické strany. Nadávali na Židy a mluvili o zradě socialismu.

Zbývá malá, ale zajímavá kapitola: výrobní kalkulace. V roce 1935 přijel do Moskvy český konfekční průmyslník Nehera. Konfekční výrobní trust v Moskvě „Moskošvej“ jednal s ním o tak zvanou technickou pomoc. Měl za fixní odměnu reorganisovat podle svých závodů sovětskou konfekční výrobu. Po delším zdráhání mu předložili svou výrobní a prodejní kalkulaci. Získal jsem ji od něho. Dali mu na příklad kalkulaci prodejní ceny ženských levných šatů pracích. Zde je. Cena materiálu 3 rubly, veškeré dělnické práce 2 rubly, režie

továrny 100 procent, t. j. dohromady 10 rublů, režie trustu 40 procent, 14 rublů, distribuce (prodejní síly, místnosti atd.) 5 rublů, celkem 19 rublů, zisk pro státní pokladnu 5 rublů, celkem 24 rubly. Šaty se prodávaly za 24 rublů.

Nehera udělal jinou kalkulaci. Započetl režii továrny, trustu a zisk státní pokladny částkou 5 rublů, výlohy na distribuci zdvojnásobil, a zdvojnásobil dělnické mzdy. Vyšlo mu jako prodejní cena 22 rublů. Trust to ovšem zamítl a s technické pomoci sešlo. Ale z této kalkulace je vidět, jak obrovskou mrtvou režii v továrnách a trustech vlekla na svých bedrech výroba, jak mnoho se platilo na neproduktivní složky, kontrolu a nepotřebný organizační aparát.

Konečně nutno dodat, že skutečná režie továrny (elektrický proud, opotřebení strojů, pohonná síla, amortisace budovy) není v položce režie v této kalkulaci obsažena. Jsou tam jen vydání na různé ty partorgy a sekretáře. Vlastní režii továrny platili dělníci ve formě srážek ze svých výdělků. Židé přišli na to, že patří-li celá továrna „dělnickému“ státu, že patří vlastně dělníkům, a ti jako majitelé (!) jsou povinni nést její režii. Rozpočetli režii na minuty a proto se těmto srážkám říkalo „minutkosty“. Ty se ovšem srážely i za dobu, po kterou dělník nepracoval.

SEDLÁCI A KOLCHOZY

Největším hříchem bolševického státu je kolektivisace venkova, Lenin, ačkoliv o ní mluvil, neprovedl ji. Bucharin přede mnou jednou řekl, že NEP nebyl peredyškou, jak se obecně mluví. Je třeba krátce vysvětlit, co byl NEP, a co je peredyška. NEP jsou zkratky slov Novaja ekonomičeskaja politika. Když Lenin viděl hlad a bídu, do níž bolševismus uvrhl zemi, povolil do určitých mezí soukromé podnikání: výrobu v řemeslné formě a drobný obchod. Bylo to jako zázrak. Takřka přes noc se ta bohatá od přírody země zotavila.

Komunistům vysvětlil Lenin NEP jako peredyšku.

Peredyška znamená oddech, a to je termín komunistické taktiky. Když vznikne velké vnitřní napětí, povolit a potom tím více přitáhnout. Lenin tedy říkal, že NEP je přechodný, ale podle Bucharina a jeho náznaků chtěl jej ponechat. Zdá se, že se v poslední době Leninovy názory silně měnily.

Proto asi není pravda tvrzení Stalinovo, že mu Lenin přikázal kolektivisaci vesnice provést. Komisař zemědělství Černov alespoň tvrdil, že plán této nestvůrné věci vypracoval jeho předchůdce v úřadě komisaře zemědělství Muralov. Avšak je zde jiné závažné svědectví. Stalin na sjezdu kolchozníků udárníků, když se projednával kolchozný artělný statut, obracel se vícekrát na Kaganoviče s otázkou: „Jak to bylo myšleno?“ Poněvadž kolektivisace spadá do doby, kdy Kaganovič již zcela ovládl Stalina, je nanejvýš pravděpodobné, že to byl ďábelský výmysl tohoto Žida.

Bolševici vděčili sedlákům za vítězství v revoluci. Slíbili jim půdu velkostatkářů (poměščíků) carskou, církevní a státní. Proto se sedláci (kromě

strašného povstání Antonova) nepostavili proti nim. Pak jim nedali nic, a na oné slíbené půdě zřídili sovchozy (sovětskoje chozjajstvo), státní statky. Jsou pasivní téměř všechny velkými částkami peněz. Pak vyhlásili vyhlazení stavu kulaků. Kulaci se říkalo drobným sedlákům. Kdo měl dvě krávy a koně, byl kulak. Ostatní byli mužici, podle našich pojmů chalupníci.

Kulaci byli nejlepší hospodáři, výkvět selského stavu. Na čtyři miliony jich bylo vyhnáno na Sibiř, postříleno a umořeno na nucených pracích. Jejich majetek byl zkonfiskován a stal se základem kolchozů.

Pak byly založeny kolchozy (kolektivnoje chozjajstvo), společná hospodářství, kde nikomu nic nepatří, jakési záduhy. Když jsem jednou zásady kolchozů vyložil jednomu srbskému sedláku, řekl: „To ti je brate naše zadrugarstvo, samo pokvareno.“ (To je přec naše združnictví, ale pokažené.) Vstup do nich byl zdánlivě dobrovolný. Kdo nechtěl, vstoupit, ale musil pak zemřít. Stal se tak zvaným odinoličnikem, který musil platit dvojnásobné daně, který nedostával žádné prémie, který musil odvádět na různých dávkách tolik, aby nemohl některou daň zaplatit. Pak ho vyhnali a majetek zkonfiskovali.

Do kolchozu musili mužici vstoupit s veškerým majetkem, dobytkem, náradím, polnostmi. Zůstal jim jako majetek jen domek a drůbež. Sedláci tedy před vstupem do kolchozů dobytek porazili a snědli. Najednou byla tato země, která dříve oplývala stády dobytka, prasat, krav a koní, bez zvířectva. Začala bída o maso, mléko a máslo.

Přirozeně, když nebylo hospodáře, nikdo se příliš nenamáhal a nestaral o úrodu a dobytek. „Co bych se staral, není to moje“, říkal si každý kolchozník.

Vláda, respektive narkomzem (komisariát zemědělství) se starali, aby se stav nelepšil, nýbrž zhoršoval. Sedláci byli by se nikdy nesmířili s kolektivisací. Prováděli vědomou sabotáž, snažili se bojovat tak dlouho, dokud mohli. Chtěli půdu do svého vlastnictví, a půjdou s tím, kdo jim ji dá, věrní jako psi, ale jako vztekli psi budou kousat toho, kdo jim ji bude odpírat.

Boj byl otevřený a neskrývaný, ale byl ještě zhoršován. Bylo na příklad chybou hned na počátku motorisace chtít obdělávat stroji nejen Ukrajinu s širokými rovinami orné půdy, nýbrž i Rus, kde je krajina od přírody členitá: kopečky, lesy, lesíky, houštiny, bažiny, jezírka, potoky ji prostupují, a znemožňují vytvoření celistvé plochy, kterou by zvládl traktor. Poněvadž sedláci si musí zaplatiti personál strojů, pohonné látky a zaplatit vládě za propůjčení, prodělávali na tom. Zde to bylo, kde se házely za chodu kameny do strojů, aby se zkazily.

Také zemědělství mělo svůj plán. Kolchoz nesměl pěstovat co a kde by chtěl, nýbrž co a kde mu poručili. Plán se dělal v Moskvě, a byl dělán neodborně. Ani jeden sedlák by byl sám neudělal to, co poroučeli dělat byrokrat z narkomzenu. Po několik let dávali na jedny pozemky tutéž plodinu. Na sever posílali na osev jižní druhy obilí. Oseli obrovské plochy pro ruské podnebí nevhodnou pšenicí z Egypta, a nechali téměř vyhynout znamenitou pšenici „krymku“.

Pro celou jednu velikou oblast na Ukrajině, pro úsek tak velký, jako celý Protektorát, určili začátek žní. Toho roku (1935) bylo chladno a deštivo. Sedláci

v nařízený termín začali se žněmi a posekali obilí zelené. Příštího roku Moskva nařídila tedy začátek žní na pozdější dobu. Tehdy, roku 1936, byla veliká vedra, obilí přezrálo, zrno vypadalo na zem, a sklízela se prázdná sláma.

Před rokem 1934 musili sedláci odvádět i vejce. Moskva dala příkaz o zvýšení výnosu v zemědělství o 10 procent a v jednom velkém kolchoze u Moskvy sekretář strany předepsal to zvýšení i pro vejce, a svolal schůzi selsovětu (vesnická rada), kde dal podnět k rozpravě, jak přimět slepice, aby rozkazu poslechly.

Jednou jsem se na vyslanectví v Moskvě setkal s Čechem, který prosil o peníze na jízdenku do vlasti. Přijel do Ruska spolu s jinými a zřídili si kolchoz. Z různých důvodů bolševické úřady kolchoz zrušily a náš krajan se uchytil kdesi pod Uralem jako odinoličnik. Předepsali mu daň, mezi jiným též jednu ovci. Protože ovce neměl, jako je neměl nikdo v té krajině, nabídl dát za ni rovnocennou náhradu v penězích. Úřady to odmítly a stanovily termín pro dodání ovce, jinak hospodářství zabaví. Čech se sebral a jel 100 km na jih koupit ovci. Na neštěstí mu na cestě pošla, tedy ji nemohl odvést v dané lhůtě. Výsledek: konfiskace hospodářství a půl roku nucených prací. Když si je odbyl, přijel do Moskvy a tam jsem se s ním na vyslanectví setkal.

Daně, jimiž byly zatíženy kolchozy a kolchozníci, byly nesmírně vysoké. Zhruba 60 procent všeho, co se urodilo, musili odvést státu. Za svou práci dostávali potom podle počtu odpracovaných hodin mzdu v naturálních, část v penězích. Kontroloval jsem ty výdělky. Jeden kolchozník na Ukrajině, který se počítal mezi nejlepší, vydělal za celý rok 600 rublů. Ne čistého, nýbrž hrubého příjmu, z něhož si musil hradit živobytí, oblek, obuv atd. Nebudu unavovat čtenáře líčením složité soustavy zemědělských daní a mezd, třebaže pro odborníka by to bylo zajímavé.

Výnosy po hektaru byly i na černé zemi, na Ukrajině, velmi nízké. U nás takové výnosy jsou hluboko pod průměrem. Jednou z příčin byl též nedostatek hnojiva. Dobytka stále bylo ještě velmi málo, přírodního hnoje též. Také umělého hnojiva se nedostávalo, a když bylo, nebylo možno je odvézt. V Lugansku jsem viděl obrovské haldy umělého hnojiva, a již 100 km odtud byla pole tak vyčerpaná, že téměř nerodila.

Když ani státní dobytčí farmy nestačily podstatně zvýšit stav dobytka, byl vydán v r. 1935 nový artělný statut. Stanovilo se v něm, že kolchozník smí mít vlastní zelinářskou zahrádku, půl hektaru půdy, jednu krávu, jedno prase, kozy a drůbež a králíky, a že si s výtěžkem tohoto malého svého hospodářství může nakládat jak chce. Téměř přes noc byly trhy plny vajec, másla a drůbeže. Statut ukázal, že kalamitou je vina kolektivisace. Zrušení její a rozdělení půdy sedlákům bylo by přineslo nadbytek a blahobyt.

Znal jsem se osobně s četnými sedláky — kolchozníky. Jezdil jsem do jejich vesnic pod záminkou, že jedu na lov nebo lovit ryby. Ačkoliv věděli, co riskují, vylíčili mně věrně bídu, v níž žili. Byla hrozná. Neměli ani rubl ve stavení. Přivezl jsem si salám a nabídl jsem jim. Desítiletá dcerka hospodářova jedla jej po prvé v životě. Vyptávali se horlivě na poměry v cizině; hlavně, jak žijí sedlá-

ci. Ptali se, jestli je to pravda, že v Germanii je nový car Hitler, který slíbil, že povalí bolševiky. Řekl jim to kněz, a modlili se s ním, aby se to podařilo, aby byl konec nelidskému jejich utrpení. Měli v lesích zakopané pušky, s nimiž přišli ze světové války. Řekli, že je vykopou, až přijde čas střílet komunisty.

Nedaleko Moskvy našel jsem liduprázdný kolchoz. V sousedství mně to vyložili. Předseda, komunista, prodal všechnu úrodu na trhu, s penězi uprchl a propil je. Rozprchli se po známých a příbuzných i s dobytkem, aby přes zimu nezemřeli hladem.

Se slabou úrodou nakládalo se špatně. Viděl jsem na železničních stanicích velké hromady nepříkrytého zrna, které po týdny čekalo na odvezení. Moklo, rostlo a vydávalo takový zápach, že nebylo možno přejít mimo. Pak je naložili a odvezli do špýcharů, tak zvaných elevátorů. Tam se od něho zkazilo i obilí dobré. Někdy chléb v kůrkách byl úplně kvasovitý. To bylo z toho porostlého obilí. Některé elevátory byly spíš líhni pilousů než špýchary.

Na to uskladňování měli zvláštní úřad, Zagotzerno. Jiný úřad, jménem Gos-sortfond staral se o osevný materiál. Míchal ve svých skladištích zlovolně obilí různých druhů dohromady, posílal druhy, které se pro podnebí nehodily, zkrátka snažil se ze všech sil přispět k dalšímu úpadku zemědělství.

Mohl bych napsat o bolševickém Rusku několik svazků. Takto se mohu dotknout všeho jen zběžně. Zběžně jsem se dotkl i poměrů v zemědělství a života sedláků. Ale i tak každý myslím pochopí, že tito ubožáci byli zapřísáhlými nepřáteli všeho bolševického, že čekali toužebně na den svého osvobození z židovského otroctví.

Děkabrista hrabě Pestel napsal: Ruská otázka je otázkou půdy. To platí dodnes. Jakmile mužik dostane půdu, vyživí celou Evropu.

ARMÁDA A DOPRAVA

Tak jako o poměrech v sovětském Rusku vůbec, tak především o sovětské armádě bylo v celém světě rozšířeno mnoho dohadů a pověstí. Její skutečnou sílu téměř nikdo nezná. Snahou sovětského režimu bylo, vše konkrétní o rudé armádě zatajit. Ani občasně přehlídky, zvláště přehlídky na 1. máje nepodávaly objasnění v této věci. Viděl jsem jich několik. Tak byla na příklad velká přehlídka 1. května 1935 na Rudém náměstí v Moskvě. Tehdy sovětská vláda ukázala tam jediný oddíl pěchoty a jeden oddíl dělnické milice, zato však mnoho jízdy.

Z moderních zbraní byly tehdy předvedeny tanky a to starší typy, a z rychlých, moderních, jen jeden kus. Tak všechna předvedená letadla byla starších typů, většinou konstrukce Tupoljeva značky ANT. Kromě toho bylo předvedeno jedno kovové letadlo neobyčejně rychlé a stoupavé, které vyvolalo senzaci. Nikdo však nemohl uhádnout, kolik těchto moderních, opravdu dobrých typů má moskevská posádka, neřku-li celá rudá armáda.

Odborníci říkali, že sovětské letectvo je silné, avšak že většina letadel pochází od prototypu, zkonstruovaného v r. 1929. V r. 1934 začala obnova sovětského letectva, avšak v r. 1935 zřítilo se rychle za sebou při zkušebních letech osm strojů z první série nového typu. Důsledkem byla okamžitá revise leteckého 22. závodu na Filách u Moskvy, při které byl sesazen ředitel (byla to žena) a dočasně podjal se řízení závodu a jeho reorganisace Lazar Kaganovič. Hned nato byly na závodě nařizeny práce přes čas pro všechny zaměstnance, protože bylo nutno měnit výrobní plán. S touto věcí prý souviselo také pozdější zničení inženýra Tupoljeva z vedoucího místa Aero-hydro-dynamického ústavu v Moskvě.

Došel jsem k názoru, že Sověty mají mnoho letadel, ale málo moderních, zato však velmi dobré letce. Tento názor potvrdili mně též odborníci. Z nich jmenovitě otevřený byl zaoceánský letec Levaněvský, se kterým jsem mluvil dvakrát v době jeho příprav k letu přes severní točnu do Ameriky. Chtěl jsem po něm interview pro Lidové noviny, ale řekl mně, že by si k tomu musel vyžádat souhlas a že má důvody, proč to nechce dělat. Řekl mně však mnohé podrobnosti o svých přípravách a některé jeho výroky mohly budit domněnku, že se z Ameriky nemíní vrátit. Zajímal se zejména o práce inženýra Sikorského, který prodal tehdy americkému námořnictvu svůj prototyp „létajících ryb“. Ptal se mne, mohl-li bych přibližně odhadnout, kolik se za takové plány v Americe obdrží a řekl, že pracuje na plánech letadla vlastní konstrukce. Byl to velmi sympatický člověk, a je škoda, že zmizel tak záhadným způsobem. Tupoljeva chválil jako konstruktéra a řekl, že jeho myšlenka konstruovat letadla podle zásady „létající křídlo“, má velkou budoucnost. Vytykal mu, že příliš konservativně lpí na osvědčených starých typech, ale omlouval ho velkou odpovědností.

Nové typy letadel nebylo nikdy v Moskvě vidět. Pokusy s nimi konaly se v odlehlých oblastech, kam cizinec neměl přístup. Sovětská vláda trpěla v novinách a v literárních pracích zmínky o stratosferických letadlech a o

letadlech se země neviditelných, aby tak vznikal v cizině dojem, že tyto nové zbraně má. V laboratořích se sice dělaly pokusy, avšak ze stadia pokusu patrně věc nevyšla.

Pokud jde o tanky, začala jejich výroba také v r. 1934. Tehdy byla v Praze získána licence na výrobu malých tanků, avšak v témže roce orientovala se sovětská výroba na tanky velké. Vyrobené série malých tanků byly určeny pro přezvědnou a spojovací službu. Mluvil jsem v té době s Feldmanem, který měl v komisariátu války (narkomvojenmor) svěřenu otázku modernisace technických zbraní. Byl to původem Lotyš, v armádě velmi oblíbený. Jak známo, byl zastřelen za procesu s Tuchačevským. Řekl mně, že proti tankům nebyla dosud nalezena účinná zbraň. Za účinnou obranu pokládal minová pole po celé délce obranné linie, a to v několika poschodích nad sebou.

Častokrát ve vlacích jsem jel ve společnosti sovětských důstojníků a vojáků. Vyhýbali se všemožně jakékoliv rozmluvě nejen s cizincem, nýbrž i se sovětskými občany. Několikrát byl jsem na lovu v domě důstojníků na jednom jezeře u Moskvy. Byl to velký dřevěný dům v lese, jezero se jmenovalo Dlynnoje Ozero. V létě tam bývalo na 200 důstojníků, ale ani při tomto množství nenašel jsem mezi nimi žádného, který by se chtěl se mnou bavit, byť i o věcech nevojenských. Obávali se kontroly, poněvadž i zde bylo stále přítomno několik politických komisařů, většinou Židů.

Čtenáři mi jistě nebudou zazlívát, jestliže jako neodborník nepustím se do žádných posudků rudé armády. Jediná věc, kterou jsem si prohlédl a zjistil, bylo to, že se odvoody dály podle určitého klíče a to především mezi dělnictvem a studenty, a pak teprve mezi ostatními vrstvami, při čemž se dbalo toho, aby v armádě bylo co nejméně sedláků.

Do této kapitoly spadá zmínka o spiknutí generálů v čele s Tuchačevským. V době, kdy se konal tento proces, který připravil sovětskou armádu o nejschopnější důstojníky generálního štábu, nebyl jsem již v Moskvě. Znal jsem však většinu z nich osobně. Jaká byla pravá podstata tohoto procesu, lze těžko říci, ale jak jsem se již zmínil, již v letech 1934 až 1936 byly rozpory v názorech mezi Tuchačevským a jeho přáteli na jedné, a Stalinem a Vorošilovem na druhé straně. Tuchačevský byl nesporně nevšední voják a nevšední člověk. Zatím co Vorošilov při různých příležitostech hrál s velkým potěšením úlohu reprezentanta, stranil se Tuchačevský společnosti, chodil jen tam, kam musil, a jak mně řekl Kobelev, který si k němu chodil pro pokyny, ustavičně pracoval. V armádě nebyl příliš populární, pro svou uzavřenou povahu, zato však byli velmi oblíbeni jeho přátelé, Uborevič, Feldman a Geckert. Dá se silně pochybovat, že jeho proces měl něco společného s případy Zinovjev-Kameněv, nebo že snad Tuchačevský pracoval v dohodě s Jagodou. Nesporně však tento proces otrásl celou armádou až do základů.

Dá-li se o armádě říci málo, může-li o ní málo říci i ten, kdo prožil v sovětském Rusku několik let, je možno zato popsat podrobně věc, která s věcí armády úzce souvisí, a do velké míry podmiňuje její sílu, to jest dopravní možnosti. Stačí pohled na mapu Evropy, abychom uviděli, jak řídká je síť železnic v Rusku.

Kromě toho její hlavní uzly jsou v největších městech: v Moskvě, v Leningradě, v Kyjevě, Charkově a v průmyslovém a těžařském středisku Ordžonikidze. Napadení těchto uzlů ze vzduchu musí ochromit celou sovětskou dopravu.

Kromě malého počtu železničních linií další slabinou sovětské dopravy byl nedostatek strojů a vagonů. Železniční doprava byla tím činitelem, na kterém v první řadě ztroskotaly všechny pětileté plány. Trati měly starý materiál, staré kolejnice a staré pražce. Nesnášely již velkého zatížení a nebyly technicky vybaveny pro hustou dopravu. S podivem jsem si vždy prohlížel zastaralá návěstidla a výměny, jakož i primitivní zabezpečovací zařízení.

Ve větších stanicích byly často všechny koleje kromě jediné, průjezdní, zastaveny transporty zboží. Zpoždění o týden nebylo tam u nákladního vlaku nikterak vzácné i na trati dlouhé jen 500 km. U vlaků z Dálného východu, a to i nákladních rychlovlaků s přednostním právem, bývala zpoždění až čtrnáctidenní.

Pokud jde o dopravu osob, vyhovovala jenom doprava místní. Některé trati do vzdálenosti 30–50 km od Moskvy byly elektrisovány a vlaky zde odjížděly v intervalech pětiminutových až čtvrt hodinových podle frekvence. Tím se vyšlo vstříc zvyku moskevských obyvatel, kteří pravidelně po celé léto bydlili na dačích. V dálkové dopravě bylo nutno často 14 dní i déle čekat na jízdenku, jestliže nebyla vydána některým důležitým úřadem nebo podnikem, takový byl nedostatek dálkových vlaků.

Ještě horší byla situace dopravy motorové. Silnic bylo málo, a všechny byly ve stavu velmi špatném. Teprve v r. 1938 postavená silnice Moskva-Minsk může se srovnávat s dobrými silnicemi ve střední Evropě. Silnice z Moskvy do Leningradu ještě v r. 1935 byla opatřena čtyři metry širokým betonovým povrchem jen do vzdálenosti 60 km od Moskvy. Za městečkem Klin začínala rozježděná široká dráha, na které tonul vůz v létě v neuvěřitelných oblacích žlutého prachu a na jaře a na podzim v moři žlutého bláta. A to byla jedna z nejdůležitějších dopravních tepen silničních.

Okresní, oblastní a místní silnice byly v hrozném stavu. Byly rozježděny do hlubokých výmolů plných bláta a kalné vody, do kterých sedláci, aby v nich neuvázli se svými tělezkami, házeli špalky neb kusy klad, anebo je prostě objížděli napravo nebo nalevo, takže cesty byly mnoho metrů široké, ale pro rychlou dopravu zvláště těžkých nákladů naprosto nezpůsobitelné. Žádná silnice neměla řádný podklad, protože v celém evropském Rusku je nedostatek kamene, který by bylo nutno vozit buď z Kavkazu nebo z Uralu, a na to nebylo vagonů. Některé železnice a některé silnice nebyly opravovány od roku 1914.

PŘECENĚNÝ SPOJENEC

K těmto závěrům došlo postupně více našich lidí, kteří strávili delší čas v Sovětském svazu. Bylo ne-možné věřit v sílu tohoto státu, pro toho, kdo rozpoznal na místě nespokojenost většiny obyvatelstva s bolševickým režimem, kdo viděl jeho dopravní nemohoucnost a zásobovací potíže. Kromě toho lidé se smyslen pro politické věci věděli dobře, že o všem rozhoduje nikoliv vláda, nýbrž komunistická strana, že místo, které nařizuje, není úřad, tedy instituce státní, nýbrž politbyro, které řídilo i komin-ternu jako výkonný orgán pro výboj na venek, jako nástroj pro propagaci a přípravu komunistické revoluce v celém světě. Také armáda byla jen nástrojem k dosažení tohoto cíle.

Uzavírajíc své spojenecké smlouvy, Moskva nikdy nepomýšlela na to splnit je za účelem pomoci svým spojencům, neboť jejím cílem bylo právě revoluční rozvrácení i těch států, se kterými spojenecké smlouvy podepsala. Nevím, jak pohlíželi na pakt s Ruskem ve Francii. V Praze byla ve skutečnosti nikoliv demokracie, nýbrž za kulisou demokracie obratně ukrytá diktatura Benešova. Jak uvedl Beneš v soulad plány kominterny se svou odpovědností za stát, o tom zmíníme se později.

V r. 1935 na jaře přijel Beneš do Moskvy, aby zde spojenecký pakt s Ruskem podepsal. Celá jeho návštěva byla předem do všech podrobností v Moskvě připravena. Podle programu uvítaly ho před nádražím zástupy lidu. Tento lid byl tam odveden svými partorgy z několika velkých továren. Vrcholem jeho pobytu v Moskvě byl rozhovor se Stalinem. Přítomen byl tomuto rozhovoru též Litvinov, který o něm vyprávěl Umanskému. Umanský pak, co pokládal za vhodné, reprodukoval mně. „Váš pan ministr,“ řekl mně, „učinil zde lepší dojem nežli Eden a Laval. Laval je starý lišák, který se pokusil ze všeho něco vytěžit. Pokud jde o Edena, nebylo možno s ním nic projednat, odvolával se na to, že nemá dostatečných plných mocí k jednání.“

Osobně však učinil Eden na Stalina i sovětské politiky dobrý dojem. Později, když byl jmenován ministrem zahraničních věcí, naznačoval Umanský, že se to stalo s mocnou sovětskou podporou, že Moskva slíbila Edenovi již za jeho pobytu souhlas k některým věcem, které až dosud stále odpírala. Tuším, že se to týkalo záležitostí čínských a indických. Pokud jde o Beneše, jak řekl Umanský, dobrý dojem, který vzbudil, záležel v tom, že dával otevřeně najevo svou dobrou vůli. Převedeme-li si tato slova z diplomatické řeči do srozumitelné češtiny, znamená to, že kývnu ke všemu, co na něm Stalin chtěl, zatím co Eden jen vyzvídál a Laval hájil francouzské zájmy.

Jak dokonale byl připraven Benešův pobyt v Moskvě, vysvítá z toho, že narkominděl předem věděl, že by paní Benešová chtěla sedět při večeři na čs. vyslanectví vedle maršála Vorošilova, že by si chtěla koupit v Moskvě kožešiny, jakož i maljavinské loutky v ruských a ukrajinských národních krojích. Přirozeně, že vedle Vorošilova seděla, ačkoliv se tento napřed zdráhal banketu zúčastnit. Jen několik dní před tím zemřel totiž jeho dobrý přítel, turecký vys-

lanec Vasif Činar, kterého Vorošilov s Buděným upili. Činar trpěl ledvinovou chorobou a lékaři mu zakázali pít alkohol. Přes to pravidelně scházela se u něho veselá společnost, v níž nikdy nechyběli oba maršálové a vodka.

Jak přiměli nakonec Vorošilova na přání paní Benešové k účasti, jestli pouhou domluvou, nebo rozkazem, je lhostejno, jisto je, že musel rozmaru milostivé paní vyhovět. Také kožešiny paní Benešová obdržela od sovětské vlády darem, stejně tak jako maljavinské hračky. Bylo zřejmo, že bolševici měli přesné zprávy o tom, do jaké míry tato kyprá blondýnka ovládá trpasličího pana ministra, neboť se všemožně pokoušeli naklonit si ji. Tak za prohlídky státního musea v zámečku Archandělsk u Moskvy byl jí darován platinový prsten s diamantem, v němž převládal modrý oheň. Sám jsem tehdy nevěděl, jakou cenu má tento skvost. Teprve později se to prozradilo.

Krátce před Benešem byl totiž v Moskvě jiný státník, který kromě řady žurnalistů přivezl s sebou svou dceru. Také té byl darován platinový prsten s diamantem, přesný dvojník onoho prstenu, který dostala Hana Benešová, jenže měl převládající oheň oranžový a červený. Když se tento státník se svou dcerou vrátil do své vlasti, prodali prsten a výtěžek prodeje věnovali Červenému kříži. Vyneslo to 1,200.000 korun podle tehdejšího kursu. Paní Benešová si však prsten ponechala.

Není divu, že Beneš byl svou návštěvou v Moskvě nadšen. Ohlásil jsem se u něho, byl však předem zpraven vyslancem Pavlů, že se dívám na poměry v Rusku jakož i na náš pakt se Sověty skepticky. Nepřijal mne, jak jsem se později dověděl, právě z toho důvodu. Nechtěl slyšet o Sovětech nic, než to nejlepší. Zkrátil také nápadně všechny rozmluvy, v nichž nebyla na Sověty jen chvála.

Šel tak daleko, že vzbudil dokonce obavy i u spojenců. Po jeho odjezdu pozval mne k sobě francouzský velvyslanec Alphan, a zapřísahal mne, abych mu sdělil všechno, co vím o Benešově jednání v Moskvě, jmenovitě o jeho rozhovoru se Stalinem, poněvadž, jak otevřeně řekl, v Paříži jsou určité obavy, a potvrdí-li se, bude nutno Beneše varovat. Dovolával se toho, že nesloužím Benešovi a že zájmy mé vlasti musí mi být přednější. Bohužel neměl jsem, co bych mu konkrétního řekl. Závěry o Benešově rozmluvě se Stalinem mohl jsem z oněch náznaků Umanského utvořit si teprve později a tehdy Alphan nebyl právě v Moskvě.

Za krátký čas byl zřejmý i věcný obsah Benešova ujednání se Stalinem. Beneš slíbil řídit politiku Česko-Slovenska nikoliv podle Francie, nýbrž podle Moskvy. Po nějakém čase od svého návratu do Prahy setkal se s Litvinovem, který byl v Čechách v lázních, a přijal od něho pokyny. Právě v době, kdy jsem byl v Rumunsku, žádal Ostrovský po našem vyslanci Šebovi určitou změnu v zásadním stanovisku a odvolával se při tom na toto jednání Beneše s Litvinovem.

Naproti tomu slíbili Benešovi v Moskvě, že prosadí jeho zvolení prezidentem. Beneš brzy po svém návratu dojednal s kancléřem Šámalem, že kancléř oznámí příslušným činitelům, to jest předsedovi vlády, skutečný zdravotní stav prezidentův a že začne připravovat jeho abdikaci. Beneš sám vzal na sebe, projednat tu věc s Masarykem, a dosáhnout toho, aby Masaryk protiústavně ovlivnil volbu a doporučil Beneše jako svého nástupce.

Pokud jde o abdikaci, Masaryk si vyžádal lhůtu na rozmyšlenou. V druhé věci napřed odepřel vyhovět. Tehdy po prvé Beneš prohlásil, že od jeho svolení „závisí bezpečnost státu“, protože pakt s Moskvou dává Rusku možnost buď pomoci nebo ne. V Moskvě že mají důvěru jen v Beneše a pomohou jen tehdy, bude-li Beneš presidentem. Toto byl také obsah rozmluvy Benešovy s Hodžou v předvečer volby a to bylo také sděleno jiným politikům. Vyslanec Sovětů Alexandrovský Benešovo tvrzení v plném rozsahu potvrdil jak Masarykovi tak Hodžovi. V Moskvě pak byla tato věc presentována českým vojenským činitelům. Masaryk, domnívaje se, že zabezpečí stát, ustoupil a doporučil Beneše.

Beneš byl president, jehož volbu si vynutila Kominternu, tak jako z její milosti byl Eden ministrem.

Za rozhovoru se Stalinem promluvil Beneš též o tom, co by nastalo, kdyby Česko-Slovensko bylo obsazeno sovětským vojskem, které by přišlo na pomoc. Toto vojsko by přec bylo nositelem komunistické Evropy?

V tom případě, bylo mu řečeno, prohlásíte Česko-Slovensko za svazovou republiku sovětskou. Na vašem osobním postavení se nic nezmění, zůstanete v jejím čele.

Od Benešova návratu z Moskvy byla v Československu tolerována veškerá činnost komunistů. Říkalo se, že se z nich stal státotvorný živel, důležitý pro obranu státu. Veškeré direktivy k řízení české politiky přestaly vycházet z Hradu a začaly docházet z Kremlu. Skutečným vládcem Československa stal se Stalin a jeho místodržitelem v Praze šéf sovětského obchodního zastupitelstva, torgpred, který byl mužem GPU, zatím co Alexandrovský byl jen figura, reprezentující a lákající Čechy na své ruské jméno a dobrácký vzhled. Torgpred ovšem nebyl Rus, nýbrž Armén.

Když bylo po volbě, byl Beneš velmi zvědav, jak v Moskvě reagují. Redakce mne vyzvala, se vzkazem, že si to přeje Beneš, abych ihned telefonoval podrobně všechny komentáře sovětského tisku. Později jsem se dozvěděl, že jimi byl zklamán.

Do doby mého pobytu v Moskvě spadá důležitá událost: vtažení německého vojska do demilitarisovaného Porýní. Když se to stalo, ohlásil jsem se u Šterna, a mluvil s ním jako se šéfem oddělení pro Německo, o této věci. Řekl mně, že válka byla vzdálena jen o vlas a že také Berlin si toho byl vědom. „Vvodil očeň ostorožno,“ řekl Stern doslovně (obsazoval velmi opatrně). Francie by byla udeřila a zvláště vojáci chtěli ihned přejít k činu, ale Anglie varovala, a tyto výstrahy nebyly daleko od hrozeb, jak kabeloval sovětský vyslanec v Londýně. Anglii se zdálo, že dociluje zvolna té rovnováhy, v níž by byla rozhodčím.

Pakt Francie-Sovětské Rusko-Česko-Slovensko vzbudil u obyvatelstva v Rusku, a to i u Rusů, i u Ukrajinců roztrpčení proti Francouzům a Čechům. Byl vykládán jako podpora bolševického režimu, jehož pád si všichni přáli. Zahrnuli mne nesčetnými výčitkami, jako bych byl pakt podepsal.

Před Benešovou návštěvou byla v Moskvě delegace českých novinářů. Ukázali jim mnoho potěmkinských vesnic, na příklad ony domy dělníků – udárníků, s malými a pěknými byty. Bylo však těžko některým členům této delegace mno-

ho předstírat. Byli mezi nimi též bývalí legionáři, kteří mluvili dobře rusky, jako redaktor „Národního osvobození“ Cháb, jenž, ačkoliv redigoval legionářský list, doporučoval mně naléhavě co největší kritičnost vůči všemu bolševickému. Agrární tisk zastupoval Mareček, jenž prožil delší dobu ve Spojených státech a získal tam jiné měřítko pro hodnocení věcí. Po svém návratu napsal do „Venkova“ zdrcující kritiku sovětských poměrů. Avšak i jiní za vycházek po městě pouštěli se do rozhovorů s lidmi, viděli sice jesle a dětské sady, kam je zavedli agenti Inturistu, ale viděli také žebravé děti na moskevských ulicích a bídné hadry většiny lidí. Výprava odjížděla se špatnými dojmy. Dokonce i Ripka, jenž si přivezl s sebou adresy, jež mu dal v Praze emigrant Jakobson, byl dosti sklíčen po návštěvách, jež na těch adresách vykonal. Protože výsledek dopadl takto, nevzal Beneš s sebou při své cestě do Moskvy ani jednoho novináře.

Na revanš jela potom do Česko-Slovenska výprava sovětských spisovatelů a novinářů. Byl jsem tehdy na dovolené v Brně a přijel do Prahy. Zažili jsme zde mnoho komických momentů. Noviny ovšem ohlásily, že je v Praze delegace sovětských spisovatelů. Tak se stalo, že na ulici poznala delegaci žena z lidu. Vrhla se ihned k dr. Kubkovi z „Orbisu“, jenž kráčel v čele, a zálibně si prohlížeje jeho objem v pase, volala: „Tak vidíte, lidi, říká se, že tam mají v Rusku hlad a vidíte, jak jsou vykrmení.“ A na doklad toho ukázala prstem ještě na syndika čs. tisku Pichla, jehož objem v pase mnoho objemu Kubkově neustupoval, a na Švihovského, ředitele Centropressu.

Když byla výprava v Masarykových domech, byl jí ukázán byt vrátného. Spisovatelka Karavajevá, měříc věc sovětským měřítkem, tázala se, bydlí-li v něm ředitel. Úžasem oněměli v obchodech: tolik zboží a taková láce! Nakupovali jako diví.

Většině z nich se stala ta cesta osudnou. Bylo jim přísně nařízeno, aby o tom, co zde viděli, hlavně o životní úrovni v Čechách, doma mlčeli. Mnozí to nedodrželi, byli zatčeni a uvězněni. Jediný Ukrajinec, který se té výpravy zúčastnil, byl hned po návratu udán, že se provinil šovinistickými nacionálními projevy. Byl prý zastřelen, likvidován, jak se tomu říkalo.

S některými z nich jsem dělal pro Lidové noviny rozhovory, zatím co Mrkvička kreslil jejich karikatury. Jeden z nich, když jsem se ho otázel, co soudí o rozdílu mezi českým a sovětským stylem života, seděl dlouho mlčky, a pak řekl: „Naplevat na vsju našu sovětskuju žizň“ (naplivat na celý náš sovětský život). Aleksej Tolstoj mně řekl: „Nemyslete si, že jsem slepý. Ale mohu snad jako spisovatel zůstat v cizině? Komu bych psal?“ Sblížil se se mnou, ačkoliv byl jinak velmi uzavřený, a kdykoliv přijel z Leningradu do Moskvy, kde bydlíval v hotelu Metropol, vždy mne vyhledal nebo pozval k sobě. Před svým odjezdem do Jugoslávie obdržel jsem proň kurýrní vyslaneckou poštou dopis od jeho sestry. Žila v emigraci, v Jugoslávii. A tento slavný spisovatel obával se jí psát, měl strach před GPU. Dal mně pro ni vzkazy a když pak přijel nečekaně těsně před mým odjezdem do Moskvy, litoval, že mne tam nezastihl. Byl jsem právě na několikadenním lovu, abych se rozloučil se známými sedláky. Tolstoj poslal mně tento dopis:

V překladu:

*„Velmi vážený Vladimíre Krychtálku,
budu Vám velmi vděčný, jestli navštívíte mou sestru Jelizavetu Nikolajeovnu Rachmani-
novu. Vyřídte jí, že ji velmi prosím, aby mně napsala o sobě podrobně. Neviděl jsem ji
20 let. Je jediná z mé rodiny, která zůstala živa.
Až budete v Praze – vřelý pozdrav všem mým přátelům a vřelý pozdrav Praze
a Vašemu národu.
22. IV. 1936. Aleksej Tolstoj.“*

Onen údiv, se kterým sovětští spisovatelé (aspoň ti z nich, kteří byli po prvé v cizině) přijali věci za hranicemi, připomíná mně tuto příhodu: poslali mladého inženýra, vynálezce, komunistu, aby se zdokonalil ve svém oboru v Americe. Když se vrátil, šel do redakce „Pravdy“, a řekl jim tam, že jsou na omylu, tvrdí-li, že se v cizině žije hůř než v Rusku, nebo že v Rusku žijí líp dělníci než v cizině, on že na vlastní oči viděl, že nezaměstnaný dělník žije z podpory líp než v Sovětech dobře placený zaměstnaný. Ovšem že byl ihned zatčen.

A připomíná mně to ještě večírek se sovětskými herci v Druhém uměleckém divadle v Moskvě (Vtoroj chudožestvennyj teatr), když tam byli naši novináři. Herci napřed podle daných jim rozkazů vychvalovali život umělců v Sovětech. Když však jim někteří z novinářů přisvědčili, rozezlili se, že nechápou tu komedii, a poněvadž byli již silně podnapilí, vyložili to od plic. Své líčení skončili šťavnatým proklínáním, jemuž se rusky říká „krestit mátom“.

Žil jsem tam, viděl jsem to všechno. Nechce-li mně někdo věřit, chce-li věřit pohádkám, nemám nic proti tomu.

Miluji pravdu, i když studí. Bolševická propaganda na pravdu a logiku mnoho nedala. Nechť o tom svědčí tento případ:

Přijel do Moskvy francouzský básník a komunista André Gide. Sláva, články v novinách, vydali rusky jeho díla, honorář, Gide mluví do rozhlasu, Gide jede na Kavkaz, slavný Gide, sloup světové literatury, Gide, Gide, Gide! To je první epocha.

Druhá epocha: Gide se rozhlíží kolem sebe a vidí. Vidí a žasne. Vidí velký židovský podvod, vidí bídu ruského lidu. Gide jede do Francie a píše dvě brožury, v nichž nazve podvod podvodem a bolševiky darebáky.

Třetí epocha: Sovětský tisk a rozhlas opět hlaholí jménem Gide: Gide darebák, Gide zaprodanec kapitalismu, Gide ubohý packal v literatuře, Gide zvrhlý homosexuální zmetek!

JAK SI ŽIDÉ PŘEDSTAVUJÍ KULTURU PRO ARIJCE

Vypsali jsme dosud z poměrů v bolševickém Rusku to, co mělo vztahy k jeho zahraničně-politické situaci, to jest k úsilí Kominterny rozložit komunistickou propagandou různé státy zevnitř, aby nakonec rudá armáda se setkala s malým odporem, až se pokusí o vpád do Evropy. Přihlédneme nyní k jiným kapitolám sovětského režimu.

To, čím se bolševická propaganda nejvíc v cizině vychloubala, byla tak zvaná sovětská kultura. Byla řízena a většinou též dělána Židy podle jejich představ a vkusu. Národní prvky ruské a ukrajinské byly z ní vyloučeny. Všechna divadla měla židovské vedoucí síly. Jednou jsem byl přítomen v kterémsi moskevském divadle večírku umělců. Typická Židovka zesměšňovala tam ruské sedláky, opičíc se po nich, mluvíc protáhlým vesnickým dialektem a líčíc je jako blbce. Ptal jsem se přítomných Rusů, jestli je to neuráží. Jeden z nich odpověděl: „Cožpak to děláme my? My jsme tu proto, abychom se podřídili, anebo se dali zavřít.“

Také film byl řízen tímto směrem. Film byl zahrnut pod pojem „agitka“. Musil propagovat komunismus, jinak nebyla povolena jeho výroba. Tato násilná propaganda se lidem tak přejedla, že čekali vždy dychtivě na nějaký film z ciziny. Dvakrát, třikrát za rok se v Moskvě promítal cizí film. Pak byly návaly ohromné. Moskevská kina jsou ohromné sály, některé i pro několik tisíc osob. Přes to byl cizí film po řadu měsíců úplně vyprodán, a lidé čekali hodiny ve frontě, aby obdrželi lístky ne na týž den, nýbrž na příští týden. Tak se na příklad americký krátký film, doplněný filmem o třech prasátkách, hrál v Moskvě řadu měsíců. Žádný sovětský film neměl takový úspěch.

Mluvil jsem v Leningradě s autory filmu „Čapajev“, bratry Vasiljevými. Vytýkal jsem nesprávnosti. „Češi“ povídám, „nikdy před bolševiky neutíkali jako ve vašem filmu. Naopak bolševici utíkali vždy před Čechy, jakmile je jen spatřili.“ Zarazili se, pak řekl jeden z nich druhému: „Vidíš, to je zrovna ta scéna, kterou nám vnutili.“

Také obchodní stránku filmového podnikání vedli Židé. Šéfem oddělení pro vývoz filmů za hranice byl Žid Jerusalimský. Řekl jsem mu, že filmy, které navrhuje k promítání v Česko-Slovensku, nemůže policie dovolit. Rozčilil se a řekl: „Tak nedostanete nic.“

Literatura byla řízena Židy. Předsedou sovětských spisovatelů nebyl Rus Tolstoj, nýbrž Žid Kolcov. Tento jako pomeje hladký, odporný chlap troufal si v mé přítomnosti kritizovat Gorkého. Gorký stál, na hubeném krku se mu pohyboval vysedlý ohryzek, oči měl přivřená a neodpovídal.

A když Kolcov odešel, řekl jediné slovo: „Svoloč.“ Gorký si to mohl dovolit. Jagoda byl tehdy ještě všemocným šéfem GPU a chodil ke Gorkému často hrát kulečnick. Gorký byl spojku oposice proti klíce Stalin—Kaganovič. K němu chodil Bucharin, hlava spiknutí, Jagoda, Rykov, Černov.

Všichni literární kritikové v novinách byli Žide. Žid Rosenblatt z „Izvěstí“

mně jedenkrát řekl: „I náklady knih určuje Kominternu. Zachce-li, udělá z průměrného člověka velkého spisovatele. Dá slabá místa v jeho knize přepracovat, vydá knihu velkým nákladem, dá pokyn, aby kritiky v novinách knihu chválily. Naopak, není-li kniha v našem duchu, nevyjde vůbec.“ Pěknou ilustraci k tomu podal Radek. Ptali se ho, kdo napsal jakousi knihu. „Copak u nás píší knihy autoři?“ zeptal se ironicky.

V době nejstrašnější nouze o byty bolševická vláda stavěla paláce, lidu nepotřebné. Měla tak látku pro propagandu. Těmito stavbami v židovsko-amerikánském stylu úplně zhyzdila krásnou byzantskou tvář Moskvy.

Na Mjasnické ulici se vypínala obrovská, Corbusierem postavená čtyřhranná krabice z betonu a skla mezi starými domy: budova komisariátu lehkého průmyslu. Výhledy z Těatralnoj ploščadi k Tverské ulici, to bylo to jediné, co z nových staveb v Moskvě mělo hodnotu: nový hotel a vládní budova. Styl obou byl kopírován podle nové německé renesance.

Sovětská propaganda se často chlubila tím, že režim odstranil negramotnost. Řekneme, že ji zmenšil, ale to by byl učinil za tu dobu každý jiný režim. Sovětský režim záměrně znivelisoval vzdělání. Zkoušel jsem vědomosti studentů a školních dětí, úroveň byla ubohá. Obecná škola byla na tom vůbec špatně. Úroveň učitelů slabá, kázeň ve škole žádná. Mnoho studentek na střední škole bylo těhotných, některé ve vyšších třídách měly děti. Při každé prohlídce se přišlo v některé škole na pohlavní choroby.

Ve škole na náměstí Suchareva učitel se smluvil s žáky, chodil s nimi po městě a vysazoval je do otevřených oken, aby tam v bytě kradli. Sám to na trhu prodával a o výtěžek se s nimi dělil.

Jediné, co škola dělala dokonale, byl boj proti autoritě rodičů, sovětskou vládou zařazený do vyučovacího programu. Školákům bylo vštěpováno, že rodiče jsou hloupí, že není nutno je poslouchat. Bylo jim řečeno, že mluví-li rodiče něco jiného než učitelé, mají to žáci ve škole oznámit. Učitel pak byl povinen hlásit to GPU.

Není také pravda, že byla potlačena bezprizornost, toulavé, žebravé a zlodějské děti bez domova. Ještě v roce 1936, kdy jsem opouštěl Moskvu, bezprizorné děti tam byly. Jedna tlupa sídlila poblíž trati, přetínající Leningradské chaussé. Jejím náčelníkem byl hoch, jemuž vlak ujel při cestování na podvozku jednu nohu. Chlapec rozdělával ulice žebravým dětem, jiné posílal na krádeže a výtěžek dělil.

Jiná tlupa sídlila v sadu na předměstí Sokolniki. Nikdo se o ni nestaral, nejméně policie. Všechny tyto děti silně kouřily a pily vodku. Když jste šli po městě, přidružovaly se k vám, a natahující ruku, opakovaly stále: „Daďa, daj kopěječku na chlebuška.“ (Strýčku, dej kopěječku na chlebíček.)

O kultuře bydlení jsme se již stručně zmínili: o tom, že v sovětském Rusku nebydlela rodina v bytě sama, nýbrž dohromady s tolika rodinami, kolik měl byt světnic. Někdy se stalo, že na příklad jeden z členů rodiny zemřel, a rodina měla světnici, jejíž plocha přesahovala plochu minimální. Potom vzali cizího člověka, a vnutili ho do té rodiny. Říkalo se tomu „právo na kout“.

Poměrně dobře ještě se bydlelo ve starých dřevěných domech, kde byly byty malé, a proto málo rodin pohromadě. Také tam byly staré ruské pece, a v zimě teplo. Ale horší to bylo ve velkých činžovních domech s etážním topením. To obyčejně v zimě zamrzlo, roury se mrazem potrhaly, v zimě tam všichni mrzli a na jaře se na ně vylila voda. Domuprav, správce domu, byl povinen špehovat všechny obyvatele pro GPU a na jiné věci neměl času.

V bytech, jmenovitě ve společné kuchyni a předsíni, bylo namnoze špinavo. V předsíni spalo několik služebných. V kuchyni stále hořelo několik petrolejových vařičů, které spotřebovaly všechn kyslík. Začazená od nich okna byla na zimu pro kruté mrazy zalepena papírem, takže nebylo možno větrat. V četných domech byla celá stáda krys. Koupelna platila za přepych.

O těchto věcech málokdo z cizinců věděl. Kdo tam přijel jako turista, musel bydlet v hotelu, a k sobě jej žádný sovětský příslušník jako cizince nepozval, protože za pouhý styk s cizincem byl již člověk v podezření, a od podezření k zatčení je u GPU jen malý, malinký krůček.

K této „kultuře bydlení“ se družila „kultura jídla“. Většina sovětských občanů stravovala se takto: brambory, černý chléb, seled'ka a kapusta. Seled'ka (vyslov seljotka), to je solený sled'. Na jiné potraviny, zvláště na maso se pro malý výdělek zmohl průměrný sovětský občan jen jednou za dlouhý čas.

Proti pijanství bolševici nepodnikali nic. Pivo bylo špatné a poměrně drahé, vodka také drahá (půl litru 6 rublů), ale dobrá. Dokud opilec neobtěžoval druhé, vyspával se z opice na ulici nebo v parku, aniž si jej policie povšimla. Když obtěžoval, zavedli jej na tak zvaný ugolnyj rozisk, na strážnici. Tam mu vypumpovali žaludek, dali ledovou sprchu, a zavřeli nahého do cely, kde byla dřevěná lavice bez slamníku, aby se vyspal. Po 12 hodinách byl propuštěn, a z platu se mu při nejbližší výplatě srazilo 25 rublů „za léčení“, jak byla ta srážka označena ve výplatní listině.

Co působilo nejvíc stísnujícím dojmem na toho, kdo přijel do sovětského Ruska, byly strašné hadry, v něž byli lidé oblečeni. Zdálo se, že materiál, z něhož šijí sovětské dámy své toalety, jsou pytle od brambor. Stejně bídne chodili oblečení muži. Všude záplaty, látky nejhoršího druhu, jaké by se u nás ani nenašly. Když jsem ohlásil, že odjíždím, proti mé vůli vznikl u mne takový výprodej, že mně zůstaly na cestu jediné šaty, jediné boty a frak. Všichni známi na mne naléhali, abych jim něco prodal, že si stejně za hranicemi koupím nové. Ceny, které jsem stanovil, zdály se jim na tu jakost nesmírně nízké. Mladý dělník z jedné továrny, jemuž jsem prodal solidní hnědé polobotky ruční práce, v nichž jsem ještě nechodil, za 150 rublů, vrátil se ještě se schodů, aby se zeptal, jestli jsem se nezmýlil. Každá košile, každá vázanka, kterou jsem daroval, působila nesmírné nadšení. V rodinách vznikaly spory, má-li košili nosit manžel nebo má-li si z ní žena ušít bluzičku. To, že někdo nosí hedvábné košile, zdálo se jím vrcholem přepychu. Hedvábné punčochy, jež jsem přivezl z dovolené, vzbudily úžas. Byly od Bati, za 19 korun pár. Ihned mně bylo nabízeno 50 rublů za pár.

Vyskytne-li se v některém moskevském obchodě textilní zboží, je ihned prodáno. Lidé koupí všechno, co vidí, neboť i ze svých nepatrných výdělků

mají úspory, protože často nebylo dlouhý čas co koupit. Veliký magazin, jako jsou u nás jednotkové obchody, po celý týden neměl jiného zboží než piana.

Potřeboval jsem na podzim v době dešťů galoše. Dával jsem pozor, jsou-li v obchodech. Byly až za tři čtvrti roku, v létě, a to jen od čísla 42 nahoru a 39 dolů. Kupovaly se tedy ty třičtyřicítka a špičky se vycpávaly novinami. A za několik dní vyprodávaly se čtyřiačtyřicítka.

Jaký asi býval v Rusku život před bolševiky, o tom si udělal člověk představu v antikvariátech.

V těchto obchodech bylo, ještě když jsem byl v Moskvě, nahromaděno veliké bohatství. Nazývaly se komissionnyje magazíny. Lidé tam přinášeli věci, které chtěli prodat, řekli cenu, a obchod bral ty předměty na komisi. Nebyly tam skvosty, ty bylo nutno prodat státní bance, ale byly tam stříbrné předměty, výšivky, drahý nábytek řemeslné práce, kovaný stříbrem, starý porculán, křišťálové sklo, dřevěné sošky z Tibetu, řezby ze slonové kosti z Číny, obrazy, krajky, šály z Turkestanu, zkrátka všechno možné. Někteří američtí novináři a někteří diplomaté utráceli v těchto komissionných magazínech celý svůj plat, ale neprodělali na tom. Tyto obchody ukazovaly, jak bohatá to byla kdysi země.

Ostatně i starší dělníci litovali předválečných časů, protože se jim tehdy dařilo mnohem líp než za bolševického režimu. Proto také komunistická propaganda působila jen na mladé lidi, kteří nikdy nepoznali nic jiného než bolševický pořádek, a občasná přechodná zlepšení životní úrovně pokládali za počátek onoho slíbeného ráje na zemi.

K tomu, co jsme zde vylíčili o životní úrovni, patří ještě různé věci, které samy o sobě zdají se maličkostmi, dovedly však důkladně ztrpčovat život lidem ve městech. Tak na příklad taková věc, jako jízda tramvají. Moskva byla přelidněna, stejně Leningrad, Kyjev, Charkov a ostatní velká města. Proto pouliční dráha stále nestačila dopravě. Tramvaje bývaly tak nacpány, že člověk nemohl zvednout ruku, a když ji zvedl, nemohl ji spustit. Zde létaly knoflíky od šatů, ale také nadávky. Když člověk při rozloze Moskvy musil denně jet jen dvakrát někam hodinu, vylezl z tramvaje jako po těžké práci. Zde, v tramvajích, bylo eldorado kapesních zlodějů, kteří rozřezávali šaty a kradli peníze. Jen proto, aby se těmto návalům trochu čelilo, byla postavena podzemní dráha, metro, ale jízdné na ní bylo pro mnohé příliš drahé, 50 kopejek dvakrát denně do zaměstnání a ze zaměstnání, nemohl vydat každý, a tak i přes to tlačence v tramvajích zůstaly.

Ve velkých závodech, ve velkých továrnách byly závodní jídelny. Nepamatuji se již, kolik tam stál oběd, ale jídlo bylo mizerné. Maso tvrdé, pečivo z černé mouky. Také v restauracích bylo jídlo velmi špatné a poměrně drahé. Ani v mezinárodních vlacích v jídelních vozech nebylo lepší. Maso tam vůbec bylo jen nejhorší jakosti, z velmi starých dobytčat, protože při citelném nedostatku dobytka bylo přísně zakázáno mladá zvířata porážet. Za celou tu dobu, co jsem tam byl, jsem ani jednou nejedl telecí. Pro většinu obyvatel nahrazuje jiné maso ryba.

Ryb bylo mnoho a velmi dobře uzených, marinovaných nebo jinak konzervovaných. Zvláště v obchodech, kde za svou valutu nakupovali cizinci, v tak

zvaných torgsinech, byly znamenité uzené ryby. Jedině tam také bylo k dostání pěkné ovoce. Některá léta ovoce v Moskvě vůbec nebylo. Hospodyňky sháněly na trhu černý rybíz na zavařeninu nebo maličké černé třešně, u nás zvané ptáčnice. Těch jsou na Ukrajině celé lesy.

VZORNÁ SOVĚTSKÁ TOVÁRNA

Zmínil jsem se již o tom, že jsem byl přítomen výročnímu sněmování zaměstnanců ložiskové továrny v Moskvě „Šarikopodšipnik“. Byl to veliký závod, zaměstnával několik tisíc lidí. Stále jej ještě zvětšovali, zrovna v té době přistavovali novou budovu. Starší dílny byly vybaveny stroji italskými, některé složité obráběcí stroje byly americké, některé německé. Jedna velká italská firma ten závod vybavila stroji a na několik měsíců zapůjčila své mistry, aby zapracovali ruské dělníky.

Novější, později přidané dílny, byly vybaveny stroji sovětské výroby. Rozdíl mezi těmito stroji a stroji cizími byl na první pohled nápadný. Sovětské stroje nebyly tak vypracovány jako italské. Dělník, který pracoval postupně na obojích, řekl mně, že rozdíl ve výkonu je ještě větší než ve vzhledu, že na sovětských strojích má výsledek o 25 procent menší.

Jistě bude zajímat, co se tam vytýkalo. Bylo toho mnoho, trvalo to celý den. Schůze začala stížností, že většina dílen nemá nástroje. Nejvíc chyběly šroubováky. Z jedné dílny běhali do druhé vypůjčit si šroubovák. Zato byl nadbytek kleští. Šarikopodšipnik měl svou vlastní výrobu nástrojů.

Ta však pracovala podle ročního plánu, vždy každý měsíc se dělaly jiné nástroje. Poněvadž na šroubováky ještě nedošla řada, byla o ně taková potíž. Při tom ředitelství závodu dlouho se zdráhalo dát slib, že tato věc bude změněna, teprve na zákrok komisaře, vyslaného narkomtjažpromem, bylo to slíbeno.

Další výtka: některé dílny nedostávají včas kov, takže nastávají přestávky ve výrobě. Některé stroje z tohoto důvodu prostály až 10 procent pracovní doby. Při tom často je dodáván kov, který má jiné vlastnosti, roste tím procento braku, a když dílna kov vrátí, musí dlouho čekat, než dostane správný.

Velmi časté jsou poruchy v dodávce pohonné síly (elektrického proudu), některý týden není dne, aby nenastala v dodávce proudu porucha.

Řemeny na převody jsou z velmi špatného materiálu a stále seskakují a trhají se. Řemeny jsou ve velkém skladu, a přinesení nového řemene trvá velmi dlouho, protože je nutno vyplňovat žádanku, jež musí být potvrzena ve třech kancelářích. Ve skladišti je málo sil pro výdej, takže se tam musí čekat. Přetrhne-li se řemen, je stroj na hodinu vyřazen z provozu.

V některých dílnách není postaráno o bezpečnost dělnictva. Stroje jsou namačkány blízko sebe a při práci zachycují dělníka od stroje sousedního. V jedné dílně spadl strop, protože o poschodí výš byly umístěny těžké stroje, aniž se dbalo na jejich zajištění.

Další stížnost se týkala mistrů montérů, spravujících porouchané stroje. Pracovali na měsíční plat a spravovali tedy stroje v pohodlném tempu, čímž dělníkům, poruchou stroje z práce vyřazeným, unikal výdělek, protože pracovali v akordu.

Mistři montéři zase naříkali, že dělníci stroje strašně ničí a že proto jim opravy trvají tak dlouho. Na důkaz uváděli data. Stroj, který továrna převzala před devíti nedělemi, potřeboval již generálku a je pochybné, jestli mu pomohla docela.

Někteří dělníci si stěžovali, že jejich partneři na druhé směně jim stroje ničí a tím je brzdí v práci.

V pásové výrobě bylo plno stížností na to, že tam vedení dává dělníky nezpracované, aby se tam zaučili a tím se chod celé výroby a výdělky celé dílny snižují.

Ředitelství oznámilo, že některé dílny mají až 40 procent braku a průměr brakového zboží ze všech dílen že je od 15 do 25 procent. Na to odpověděli dělníci, že pracují za takových podmínek, že není možno pomýšlet na zlepšení. Vysoké procento braku že je zejména z těch dílen, kde je stroj namačkán na stroji, protože vedení závodu si z těch dílen udělalo skladiště: hotové výrobky z dílny neodbírá do skladu, nýbrž nutí dělníky, aby je drželi v dílnách po dlouhý čas. Některé dílny že jsou hotovými výrobky přeplněny.

Montéři se přihlásili s dalšími stížnostmi. Když potřebují nové náhradní součástky ke strojům, musí jít do strojírny si je sami vybrat, jinak jim strojírna pošle součástky jiné, které se nehodí.

Mistři vytýkali vedení závodu, že dalo vedle sebe dílny, které svou prací spolu nesouvisejí, a naopak dílny, které postupně opracovávají stejný výrobek, že jsou od sebe vzdáleny, takže doprava výrobku z dílny do dílny zabere mnoho času.

Že exhaustory nepracují a mnoho dělníků stále musí dělat v práci přestávky, protože vzduch se nedá dýchat a bolí z něho hlava.

Že se podlaha čistí jakýmsi mazlavým přípravkem, po kterém zůstává celý den kluzká a vzniká nebezpečí pro dělníky.

Všichni jednomyslně si stěžovali na špatné jídlo v tovární kuchyni.

Nejzajímavější byla stížnost starého mistra, který řekl, že někteří dělníci se přihlásili do komunistické strany a jakmile obdrželi legitimaci, nechťejí jej poslouchat a vyhrožují mu udáním, bude-li je nutit k práci od kusu.

To jsou výtky, které jsem si zapamatoval z té schůze. Bylo jich mnohem víc a některé věci byly čistě odborné, takže jsem jim dobře nerozuměl. Ale jak jsem již řekl, Šarikopodšipnik byl vzorná továrna, bílá vrána mezi ostatními sovětskými závody. Kromě toho byl v Moskvě, tedy pod přímou kontrolou ústředních úřadů.

Myslím, že naše dělníky nejvíc překvapí ty stížnosti, že nebylo dostatečně postaráno o bezpečnost dělnictva. Nebylo, ani tam ne, kde je nebezpečí zvlášť veliké, jako na příklad v uhelných dolech. V Donbasu bylo pravidlem, že se pracovalo v nebedněných a nepodepřených štolách. Aby se vyplnil plán, nebed-

nilo se, poněvadž by se při tom ztrácel čas. Výbuchy uhelného prachu byly tam velmi časté, jednu dobu byly ty doly postrachem dělníků, a zběhlo jich tolik, že bylo nutno přidělit tam na práci trestance.

Žádnými prostředky nebylo možno odpomoci stálému měnění dělnictva. Poněvadž platy byly malé, ale nestejně na různých závodech, dělníci stále cestovali z továrny k továrně, hledající si lepší podmínky. O dělníky byla nouze, takže se nikdo nebál opustit své zaměstnání. Kdekoliv se přihlásil, hned byl přijat. Z vesnic, když tam byl nedostatek, obyčejně v zimě, přicházeli do továrny mladí selští synkové, ale jakmile začalo jaro, utekli opět na venkov.

Když to bylo již povážlivé, musila vláda zavést kromě pracovních knížek ještě tak zvané pasporty. Jen na předložení toho pasportu mohl se člověk někde ubytovat, jinak ho sebrala policie. Ale ani to nepomohlo. Dělníci přebíhali aspoň v místě se závodu na závod.

Kromě továrních dělníků existovali v sovětském Rusku také řemeslníci. Bylo to v těch odvětvích, kde to za tovární výrobu nestálo. Tito řemeslníci se musili povinně sdružovat v družstva, artěly. Podle druhu výroby bylo stanoveno, kolik musí mít artěl členů a kolik učňů. Členy artělu jmenoval ústřední úřad té výroby. Veškeré své výrobky musil artěl odvést státní prodejní organizaci, sám nesměl prodat nic.

Poměry v artělech mně vylíčil jeden čistič obuvi na ulici v Moskvě. Povšimnul jsem si ho, protože to byl Gruzín a mluvil směšně rusky, říkáje: „Moja tvoja vyčistit botky.“ Koupil jsem od něho pár tkaniček do bot a byl jsem překvapen, že stojí víc než v obchodě. Čistič mně to vyložil. Celkem bylo v Moskvě 83 čističů obuvi, sdružených v artěl. Ale artěl měl velké kanceláře, v nichž pracovalo 125 úředníků. Na každého čističe tedy připadalo půldruhého úředníka v kanceláři. K tomu režie kanceláří, otop, papír, není divu, měli-li čističi na to všechno vydělat, že musili prodávat tkaničky dráž než obchod. Můj Gruzín byl čističem již dlouho. Tvrdil, že si dříve, dokud nebyly artěly, vydělal pětkrát víc než s artělem. Věřil jsem mu.

TEROR, KOMISARIÁT VNITRA, GPU

Převládajícím pocitem všech sovětských občanů byl strach. Když jsem se s někým seznámil, obyčejně jsem toho známého ihned ztratil, jakmile se dověděl, že jsem cizinec. Napřed přestal mluvit, potom buď se mně vyhýbal bez vysvětlení, nebo mně řekl, že by proň bylo nebezpečné stýkat se s cizincem. Dva mně sdělili, že byli předvoláni do GPU na Ljubjanku, kde jim řekli, že je státní policii známo, že se se mnou stýkají. Vyzvali je, aby se stýkali dál, že však jsou povinni pravidelně docházet do GPU a hlásit všechno, co řeknu. Potom jim řekli, nač se mne zvlášť mají ptát. Nesměli si to zapsat, nýbrž číst si na místě z papírku tak dlouho, až si to zapamatovali a mohli to z paměti opakovat bez chyby.

V organizaci GPU bylo těžko se vyznat. Byla tam různá oddělení, některé soustřeďovalo výsledky práce za hranicemi, jiné se zabývalo sledováním cizinců na půdě SSSR a cizích vyslanectví, jiné hlídalo sedláky, další Ukrajince, jedno mělo svěřenu správu pracovních trestaneckých táborů, jiné opět vedlo v evidenci pravidelná hlášení dvorníků a domovních správců, další se zabývalo anonymními dopisy s udáními.

Konečně sem byla přidělena pohraniční stráž a pohotovostní oddíly, stále připravené potlačit jakoukoliv vzpouru, demonstraci nebo stávkou. Těm posledním, jakož i pohraničnickům se říkalo vojska GPU. Měli zelené čapky, zatím co ostatní měli čapky jiných barev.

Rusů a Ukrajinců bylo zvláště na vysokých místech v GPU málo, velmi mnoho tam bylo Židů, potom Lotyšů, Estonců, Gruzínů, Kirgizů atd.

Na pronásledování uprchlých trestanců z nucených prací měla GPU speciálně cvičené psy, křížence vlčáků s vlky, jakož i kavkazské psy stopaře. Běda uprchlíku, jež tito psi dopadli. U mých nohou zle potrhali člověka, jenž uprchl se stavby průplavu Volga – Moskva v Chimkách. Pak se vrhli na mne a zachránilo mne jen to, že jsem rychle vylezl na strom a tam seděl, než přišli lidé z GPU, poslaní za uprchlíkem. U Moskvy je veliká farma, kde se ti psi pěstují a cvičí. Přístup k ní je zakázán.

Se sprostými zločinci se zachází celkem mírně. Za vraždu se dává tak pět let nucených prací a to na místech celkem zdravých. Zato političtí vězňové, odsouzení k nuceným pracím, zřídka kdy se vrátí na svobodu. Obyčejně byli přidělováni ke stavbě průplavů, kde v zimě v mokrých promrzlých hadrech brzy umírali. Zvlášť nebezpeční byli dávání na práci do rtuťových dolů v Nerčinsku, kde nikdo déle než dva roky nevydržel.

Existuje za menší provinění také zvláštní sovětský vynález: člověk se odsuzuje k nuceným pracím "po městu služby". To znamená, že odsouzený pracuje dále na svém místě, ale z jeho platu se mu vyplácí jen tolik, kolik trestancům, ostatní plat propadne ve prospěch GPU. Takto odsouzených bylo mnoho, GPU při tom vydělala slušné peníze.

Mluvil jsem s četnými lidmi, kteří byli buď vyslýcháni GPU, nebo byli posláni na Sibiř. Zajímal jsem se o výsledky. Obyčejně dává GPU přednost tak

zvaným výsledkům psychologickým. Měli větší výsledky s nimi než s tělesným mučením a bitím. Tak na příklad dají vyslýchanému sníst ráno, v poledne a večer slanečka s chlebem, ale nedají mu nic pít. Večer zavedou toho žíznivého člověka do zvláštní cely, postaví jej na židli a vhání do místnosti exhaustorem horký suchý vzduch. Když se jim zdá, že se dost vypotil, zavedou jej k vyšetřujícímu úředníku k výsledku. Ten obvykle začne velmi laskavě s domluvkami, nabídne vyslýchanému cigaretu a poručí přinést čaj. Ve většině případů než čaj přinesou, je přiznání již tu.

Když se někdo nechce přiznat, zatknou obvykle někoho z jeho rodiny, povolí zatčenému s ním schůzku a pak mu dají termín, do kdy se musí přiznat, jinak že bude ten člověk jeho rodiny, kterého mu ukázali, zastřelen. V pařížských ruských novinách vylíčil člen GPU, jenž byl poslán do Paříže a zběhl ze sovětských služeb, jak vyslychal spiklence Mračkovského. Když šel k výsledku, byl hladce oholen, když šel od výsledku, měl zarostlou bradu vousem. Střídali se dva a vyslychali nepřetržitě 48 hodin.

Kdo se dostal z vězňů na Sibiř, byl na tom poměrně líp než ti na nucených pracích. Byla tam poměrně větší volnost.

Je-li někdo odsouzen na smrt a to je také židovský vynález, není v novinách napsáno, že byl odsouzen na smrt, nýbrž k „přísnějšímu sociálnímu trestu“ (vyššej měře socialnogo nakazanija). Rozsudek se provádí v chodbě věznice ranou z revolveru do týla. Takovou odbornou ranou zastřelil bývalý agent GPU Nikolajev v Smolném institutu v Leningradě Kirova, jenž byl předurčen za nástupce Stalinova.

Kromě konkrétních případů, které nutno vyšetřovat, sebírá občas GPU lidi, na které došlo udání, nebo kteří jsou jako podezřelí v spisech. To proto, aby se ostatní báli. Vždy je takové velké zatýkání a střílení bez soudu, je-li zabit některý čelný bolševik. Tak když byl zastřelen Kirov, bylo v Moskvě zastřeleno za jedinou noc 4000 lidí, kteří se právě nacházeli v žalářích GPU.

Agenti GPU mají privilegované postavení. Mají nejlepší uniformy, nejlepší byty a své vlastní obchody, v nichž je vybrané a levné zboží.

POHLEDY PRES DNĚSTR

Když jsem na jaře v r. 1936 opouštěl sovětské Rusko „navždy“, jak řekl v tiskovém oddělení ko-misariátu zahraničních věcí v Moskvě při loučení se mnou Mironov, opatřil jsem si pro krátký pobyt v sovětské Moldávii a v chersonské oblasti mapu jižního Ruska. Při prohlídce zavazadel v rumunské pohraniční stanici Tighině našel tuto mapu v mých zavazadlech jeden z rumunských důstojníků. Zavolal druhého, tuším, že ho oslovoval „majore“. Společně oba znovu mapu prohlíželi a potom ten druhý mne požádal, jestli bych jim ji daroval. Daroval jsem ji, protože jak hned nato řekl, kdybych byl odepřel, byli by mně ji zabavili. Na revanš jsem se zeptal, co je na ní tak zajímavého. Ukázal mně věc, které jsem si dosud nepovšimnul. Celá Bessarabie až po řeku Prut byla zaznačena červenou barvou jako sovětské Rusko a nikoliv barvou zelenou jako Rumunsko. Tak jsem po prvé konkrétně narazil na onu věc, o které se v Moskvě nikdy nemluvilo, která však byla v Rumunsku předmětem denních rozhovorů.

Překvapilo mne, jak málo bylo rumunských vojáků v této pohraniční části na břehu Dněstru. Čekal jsem pět hodin na vlak do Bukurešti a použil této doby k delší procházce. Později jsem se v Bukurešti dověděl, že tam bylo tak málo vojáků z toho důvodu, aby se Rumunsko vyhnulo výtce, že provokuje. Také se říkalo, že obranné linie Rumunska proti Rusku jsou až na řece Prutu.

Po příjezdu do Bukurešti, po oné dlouhé době ztrávené v Sovětech, zdálo se mně, že jsem v jiném světě. Bylo možno zajít do restaurace a poručit si oběd nebo večeři. Dostalo se pivo celkem dobré jakosti. Všechno bylo nesmírně levné. První dny byl jsem těmito věcmi tak zaujat, že jsem se valně nestaral o politiku. Všechno bylo nové a zajímavé. V Rusku jsem neviděl pověstné předválečné ruské izvoščiky. Našel jsem je až v Rumunsku. V Bukurešti bylo jich plno, těchto lehkých kočárků s pěknými multánskými koni a kočím v dlouhém taláru, přepásaném barevným šátkem. Za 18 lei jezdili s vámi třeba hodinu.

Politicky byla ta doba v Rumunsku velmi rušná a vyznačovala se zesíleným vývojem doprava. Selská strana (caranisté) byla v opozici, dosud sice mírné, neboť dosud byl jejím předsedou Ion Mihalake, avšak každou chvíli bylo možno očekávat nový vpád radikálního šéfa strany Mania, který se dosud držel v pozadí, na scénu. U vesla jako vládní strana byli liberálové v čele s Tatarescem. Na pravém křídle v opozici byly skupiny, které sympatisovaly s Německem a Itálií, strana Cuzova a Gogova, jakož i Železná garda se svým mladým Capitanem Codreanem. Začal jsem se o to zajímat, když jsem byl na ulicích v Bukurešti svědkem demonstrací a bojů demonstrantů s policií. Ministrem propagandy byl tehdy Dragu a jeho náměstkem Anastaziu. Oba dva mně vyložili, že to nic neznamená, že takové bouřlivé demonstrace jsou v Rumunsku obvyklé, abych tomu nevěnoval pozornost. Druhého dne jsem se dověděl, že tam bylo šest mrtvých. Poněvadž lidé jen tak pro nic za nic nenasazují život, došel jsem k názoru, že jde patrně o vážné věci a začal jsem zkoumat zblízka rumunské záležitosti.

Dověděl jsem se, že celé Rumunsko je rozděleno na tři tábory. Ten nejmenší byl tábor králův. Jeho snahou bylo neutralisovat veškerý vývoj, který by vedl k zásadním rozhodnutím. Král chtěl vyčkávat. Caranisté, kteří se vyhlašovali za stoupence demokracie, chtěli, aby Rumunsko se vřadilo do tábora francouzského a ruského. Byli ve velmi živém styku se sovětským vyslanectvím a sám Mi-halake scházel se se sovětským vyslancem Ostrovským v jedné venkovské hospodě. Naproti tomu hnutí Codreanovo, Železná garda, jakož i strana Cuzova a Gogova žádaly, aby se Rumunsko přiklonilo k politice Itálie a Německa. Cuza a Goga měli blíž k Itálii, Codreanu blíž k Německu.

V podstatě na dně těchto otázek byla Bessarabie. Sověti slibovali, že nepohnou touto otázkou, přikloní-li se Rumunsko k jejich politice, Codreanu pak, jehož jsem navštívil v jeho Zeleném domě (Casa verte), prohlásil, že těmto slibům nevěří a že vidí zabezpečení Bessarabie pro Rumunsko v přátelství Německa. Tak jsem v Rumunsku narazil na rozpor dvou světových názorů, na jedné straně názorů demokracií, za něž se obratně skrývala a jež dirigovala Moskva a názorů totalitních států se socialistickými světovými programy.

Zatím co bylo neobyčejně těžké seznámit se v Moskvě s kterýmkoliv politicky činným člověkem, takže na příklad na rozmluvu s komisařem pro zahraniční obchod Rosengolcem jsem čekal půl roku, seznamoval jsem se v Bukurešti se všemi politiky velmi rychle. Mi-halake vzal mne hned první den na svůj statek. Byl to dobrý člověk a opatrný politik, jemuž však vadilo v politice to, že nebyl původu rumunského, nýbrž cincarského. Doufal stále, že nebude nucen vést selskou stranu do radikální opozice vůči králi. Řekl mně, že když se král před několika dny vrátil z Paříže, slíbil mu za rozmluvy na nádraží, že ho brzy pověří úkolem sestavit novou vládu. Avšak téhož dne večer mluvil jsem s profesorem Cuzou v jedné bukurešťské restauraci a Cuza mně svěřil, že po návratu z Paříže král mu slíbil pověřit sestavením vlády jeho spolupracovníka Gogu. Když jsem se tázal ministra Dragu, je-li pravda, že bude brzy změna vlády, odpověděl, že nikoliv, že král po svém návratu z Paříže oznámil Tatarescovi, že má k němu plnou důvěru a že bude řídit vládní záležitosti dál. Takto jsem zvolna se vpravoval do rumunské situace a přesvědčil se, že politické strany, které vstoupily na základnu jednání s Korunou, stanou se ihned slabším partnerem, při čemž silnějším partnerem že je král Carol. On byl na této straně pojmu jedním činitelem, druhým byl Codreanu, který chtěl změnu celého života a celé soustavy v Rumunsku, nikoliv jenom změnu vlády.

Takto charakterisoval situaci vybranými slovy a v zastřené formě také ministr vnitra Inkulec. Měl rád různé bonmoty, ale situaci líčil přesně, kochaje se vlastním cynismem. Silné osobnosti viděl v králi, Codreanovi, Maniovi a jednookém odpadlíku od caranistické strany Calinescovi. Avšak od něho po prvé slyšel jsem, též jméno dnešního náčelníka rumunského státu, generála Antonesca. Král, řekl, má na vybranou v pozdější fázi vývoje mezi dvěma energickými a spolehlivými muži. Jedním z nich je Calinescu, jeho povolání by znamenalo boj do všech důsledků proti Železné gardě. Druhým je Antonescu, který by mohl krále se Železnou gardou smířit. Pro Antonesca mluví patriarchát pravo-

slavné církve. Bude-li pověřen Calinescu, znamená to, že se Rumunsko orientuje k Francii. Dostane-li se do čela Antonescu, znamená to politiku přátelskou Německu. — Jak je vidno, předvídal Inkulec celkem dobře.

Pro politiku přátelskou Sovětům nebyl tehdy z kandidátů přicházejících v úvahu nikdo. Byli pro ni jen caranisté, a ty král nechtěl. Byl pro ni také Titulescu, který byl tehdy ještě ministrem zahraničních věcí, avšak byl těsně před pádem a o jeho osudu bylo již rozhodnuto, právě pro jeho styky se Sověty.

Toto se dalo na povrchu. Vespod, pod tímto povrchem, klidu nebylo. Sedláci byli nespokojeni s provedenou pozemkovou reformou a žádali víc. Jejich nespokojenost dodávala přívržence caranistům, avšak když dlouhá opozice této strany nevedla k žádnému výsledku, odpadali zvláště mladí a rozmnožovali řady Železné gardy. V zemi byla bída, které využíval sovětský režim v Rusku k propagaci komunismu.

Francouzský vyslanec hrál tehdy v Bukurešti podřadnou roli. Zato s počátku měl zde velký vliv čs. vyslanec Šeba, jenž se rychle naučil rumunsky, rychle se seznámil s poměry a maje k ruce obratného legačního radu Korce, dovedl se dobře uplatnit. Vedle něho velkou činnost vyvíjel sovětský vyslanec Michail Ostrovský, jakož i polský vyslanec Arcyševski. Měl znamenitý personál, v němž zvláště vynikal hladký a obratný tiskový atašé Měčislavski.

Měčislavski měl speciální úkol: pátrat kolem Šeby a paralyzovat různými intrikami jeho činnost. Proto jsem se oň zajímal. Viděl jsem, že je sice na diplomata trochu prostý, dělal prohřešky proti společenským předpisům, líbal na příklad dámám ruce na ulici, byl však žádostivý kariéry a svůj úkol bral vážně. Dověděl jsem se, že žádal od polského vyslanectví v Praze, aby hledělo vyzvědět co nejdříve podrobnosti o jakési Šebově knize, která se právě tehdy tiskla v Melantrichu. Alespoň ji Melantrich tehdy již oznamoval, neboť část rukopisu byla dosud v Bukurešti, jak jsem se přesvědčil. Když kniha vyšla, byl to Měčislavski, který ji dal přeložit do rumunštiny a postaral se, aby z té věci byl ve sněmovně skandál.

Ve skutečnosti Šeba na té knize jen spolupracoval. Napsal do ní část o Jugoslávii. Zmínil jsem se již o tom, že hned po mém příjezdu do Bukurešti jsem se dověděl od Šeby, že jsem byl již avisován sovětskému vyslanci Ostrovskému. Najal jsem si tedy izvoščíka, a jel jsem na Chaussé Kisselev, kde bylo v krásné vile sovětské vyslanectví.

Ostrovský měl právě návštěvu a čekal jsem naň u legačního rady Komarovského, jenž býval vyslanecským tajemníkem v Praze a mluvil plynně česky. Pracoval na něčem, když jsem přišel, ale přerušil tu práci a bavil se se mnou. Stále jsem na to šilhal, až jsem přečti nadpis na obálce. Bylo tam napsáno: Manuskript dla knihy čechoslovackogo poslannika Šeby. Kapitoly o Rusku, Polsku a Rumunsku v Šebově knize psal rusky Ostrovský, a protože Šeba v té době, jak jsem si vyzkoušel, mluvil rusky již bídně, překládal to Komarovský do češtiny. Zmínil jsem se již o tom, že ovládal češtinu bezvadně.

Má domněnka o autorství Ostrovského se potvrdila, když při jedné z dalších návštěv uviděl jsem u Komarovského obsahy těch kapitol z knihy Šebovy, po-

slané Melantrichem k autorské korektuře. Prováděl ji Komarovský. Ostrovský také opatřil z Moskvy Šebovi do té knihy fotografie.

Šeba Ostrovskému zcela podléhal. Když skandál s knihou byl v proudu, přijel jsem opět do Bukurešti a navštívil Ostrovského. Bylo již rozhodnuto o tom, že Šeba bude přeložen, ale nebyl dosud stanoven jeho nástupce. Ostrovský mluvil o této věci s obavami, a rozhodl se promluvit o ní s Benešem, který měl za několik dní do Bukurešti přijet. Chtěl, aby byl dán do Bukurešti člověk schopný nebo aspoň povolný. „Bolvany zděs něnužny,“ řekl (hlupáci zde nejsou potřební). O Šebovi mínil, že sice byl bolvan, ale že si dal říci.

Snad se všichni čtenáři již nepamatují, jak to bylo s Šebovou knihou. Byly v ní kapitoly o Polsku, v nichž bylo Polsko (spojenec Rumunska) surově napadeno, byly tam kapitoly, napadající dynastii srbskou, a konečně věci, při nejmenším zesměšňující dynastii rumunskou. Připomeneme-li, že knihu, vlastně pamflet, napsal aktivní diplomat, vyslanec, bylo to něco neslýchaného. Ale aby věc byla dovršena, tehdejší ministr zahraničních věcí Krofta dal těm věcem úřední aplomb tím, že napsal ke knize podepsanou předmluvu.

Ostrovskému jsem vděčil za mnohé důležité informace. Jak jsem již napsal, řekl mně nepokrytě, že Moskva neběře své smlouvy s buržoasnými státy vážně, a že Česko-Slovensku v případě útoku nepůjde na pomoc. Když přijel Beneš do Bukurešti, hlásil jsem mu to. Neměl nic lepšího na práci, než že když osaměl s Ostrovským v Šebově pracovně, že mu to řekl. Ostrovský mně to pak vyčítal, a ptal se, proč jsem to Benešovi oznámil. „Jsem přece Čech,“ odpověděl jsem. „A vy nejste komunista?“ zeptal se udiveně.

Tehdy jsem pochopil jeho dosavadní sdílnost.

Z doporučení Šternova z Moskvy soudil, že jsem agent. Pokud jde o Beneše, když jsem mu slova Ostrovského, že nám sověti nedodrží slovo, opakoval, řekl mně nose, jak měl ve zvyku mluvit: „A já vám říkám, že i kdyby Francie svůj závazek nesplnila, Moskva nám na pomoc půjde.“ Zeptal jsem se ho, proč. Odvětil: „Protože se v Moskvě ví, že kdo je v Praze, je ve střední Evropě. Moskva má na Praze zájem. Ptal jsem se nedávno Litvinova, jestli snad Moskva neobrátil svůj zřetel do Asie a neopustí své zájmy v Evropě. Řekl mi, že Rusko jako velmoc musí být ve střední Evropě. Na to jsem mu řekl: ‚Vous y êtes, quand vous êtes á Prague‘ (Vy tam jste, jste-li v Praze)“. „Ale, pane presidente,“ řekl jsem mu, „nejde přec o normální stát. Je tu bolševismus, co s tím?“ Byl zřejmě rozladěn, když řekl: „I s tím se počítá,“ a odešel ode mne.

Z Bukurešti odejel velmi zklamán. Přijel, aby změnil Malou dohodu v pakt o vzájemné pomoci pro každý případ. Prahou byl by ten trojspolek vázán na Paříž a Moskvu, Bukurešti na Varšavu a Bělehradem na celou Balkánskou dohodu. Pavle odřekl, Carol se úplně přesně nevyslovil. Carol byl by býval souhlasil s tou změnou, ale žádal pro Rumunsko záruku Francie a od Ruska pakt o neútočení (dvoustranný) a slavnostní prohlášení, že Bessarábie je navždy rumunským územím. O té věci Beneš konferoval s Ostrovským v Šebově kabinetu.

Následujícího dne obdržel Ostrovský z Moskvy odpověď. Bolševici byli ochotni k těm dvěma věcem, ale chtěli, aby Rumunsko dalo souhlas k vstupu rudé

armády na rumunské území kdykoliv. Tento požadavek odůvodňovali nutností jít přes Rumunsko na pomoc Česko-Slovensku, Carol to odmítl. Titulescu byl by to přijal a také na přijetí naléhal. Jednou z příčin, proč ho Carol propustil, byly právě jeho styky se Sověty. Stál je mnoho peněz, byl to nejzadluženější muž v celém Rumunsku.

Na banketu na čs. vyslanectví mne Titulescu našel, a řekl: „Vy jste napsal ten článek o Jeho Veličenstvu, jak dobrý dojem vzbudil v Paříži? Máte mu být dnes představen.“ A na to tiše: „Vy jste přec redaktorem Benešových novin. Tím článkem jste poškodil mne a tím také Beneše.“ „Nevím, Excellence,“ odpověděl jsem, „jsem jen nepatrný novinář a nevyznám se ve vysoké politice. Uposlechl jsem rady vyslance Šeby, jenž dal k tomu článku podnět.“ Zvednul oči, udělal posměšnou grimasu a beze slova odešel.

Věci se tedy měly tak, že náš pakt se Sověty nijak nebylo možno uvést v soulad s paktem Malé dohody. Bolševického Ruska se všichni báli víc jako spojence než jako nepřítel.

Ještě s druhou věcí, týkající se Moskvy, v Bukurešti Beneš nepochodil. Pokusil se zde, jak slíbil v Moskvě, prosadit u prince vladaře Pavla, aby Jugoslávie uznala Sověty. Princ odmítl. O této věci měl Ostrovský na čs. vyslanectví dlouhý rozhovor s jugoslávským ministrem Spahem. Tento bosenský muslim hrál tehdy v jugoslávské vnitřní politice velkou roli: byl se svými muslimy jazýčkem na váze. Slíbil, že vynaloží svůj vliv na uznání Sovětů. Ale, jak jsem se později dověděl od Stojadinoviče, postavil se rozhodně proti tomu, když ve vládě byla o tom řeč. Ještě dlouho potom bylo veškeré úsilí Moskvy o uznání od Bělehradu marné, byť i naléhal nejen Beneš, nýbrž i Francie. Marně také Moskva investovala miliony do nejčtenějšího listu, bělehradské „Politiky“. Teprve, když na tom uznání měla zájem Anglie, stalo se skutkem. V Jugoslávii se stalo totéž co v Polsku: převážil anglický vliv proti francouzskému. Proto šla nakonec Jugoslávie do války za Anglii.

Za této schůzky hlav tří států, Carola, Pavle a Beneše, zřítla se při oslavách tribuna (mimořadně řečeno — dvě minuty poté, když jsem z ní odešel). Bylo na sta mrtvých a raněných. Pověřiví věstili z toho zkázu Malé dohody. Mohli věstit pád staré Evropy, nikoliv ze zřícené tribuny, nýbrž z jiných zjevů. Bylo již možno přehlédnout novou situaci. Ani odnětím zlata Německu nebylo možno přimět státy k tomu, aby s ním neobchodovaly. Sítilo stále, provádějíc doma socialismus a pomáhajíc hospodářsky i politicky těm, kdož šli s ním.

Typickým příkladem této spolupráce byla v té době Jugoslávie. Z popelky, kterou byla ve francouzské soustavě, stala se najednou klíčovou mocí na Balkáně. Bez jejího souhlasu nic se zde nesmělo stát. Polsko za doby své spolupráce s Německem vzrostlo na významu tak, že se s ním začínalo počítat jako s šestou velmocí, začal se vyplňovat starý polský sen.

JUGOSLÁVIE JDE SVOU CESTOU

Dr. Stojadinovič prováděl v podstatě takovou politiku, jakou Jugoslávie potřebovala. Nedal si do této věci mluvit ani od Rumunů, ani od Beneše, avšak radil, aby takovouto politiku prováděla Malá dohoda jako celek. Nebylo tajemstvím, že chtěl, aby Malá dohoda měla stejný přátelský poměr jak k Francii, tak k Německu. Znal dobře Anglii a Angličany a právě proto jeho stanovisko k Londýnu bylo velmi chladné. Ačkoliv prince vladáře Pavla vázaly k Londýnu příbuzenské vztahy dynastické, Stojadinovič dovedl ho přesvědčit, že by bylo chybou i pro dynastii samu, kdyby z těchto příbuzenských vztahů chtěl vyzovovat důsledky pro jugoslávskou politiku. Stanovisko dr. Stojadinoviče k sovětskému Rusku, jak jsem se osobně přesvědčil, bylo krajně odmítavé.

S těmito názory nemohl ovšem počítat na porozumění u Beneše. Učinil proto to jediné, co mohl učinit, trval totiž striktně na pouhé liteře paktu Malé dohody a v ostatním si vyhradil naprostou volnost. V duchu této volnosti uzavřel na příklad přátelský pakt s Itálií, který byl pro Beneše i Francii nepřijemným překvapením.

Dokonce i nečekaným překvapením. Ještě den před příjezdem hr. Ciana do Bělehradu, přinesla oficiální „Prager Presse“ přes tři sloupce titul, že jde o úpravu menších věcí, a žádná smlouva nebude podepsána. „Lidové noviny“ přinesly ode mne zprávu, že bude podepsán pakt a z později uveřejněných tří bodů této smlouvy otiskly dva. Když jsem, v ten den přišel na čs. vyslanectví v Bělehradě, prohlásil mně legační rada dr. Fíša, že jsem se svým míněním osamocen, že podle informací vyslanectví žádný pakt podepsán nebude, a že jsem byl patrně mystifikován. Byl jsem ovšem klidný, poněvadž mé informace pocházely přímo od ministerského předsedy dra Stojadinoviče. Avšak z této epizody – a takových bylo mnoho – je vidno, jak „spolehlivé“ informace měla naše diplomatická služba.

Kategoricky odmítal dr. Stojadinovič zavázat Jugoslávii k pomoci Česko-Slovensku pro každý případ, to jest rozšířit platnost paktu Malé dohody. Stejně tak odmítal jakékoliv spojení Balkánského svazu s Malou dohodou. Řekl Benešovi přímo a naléhal na to nepřímou, aby se Česko-Slovensko dohodlo s Německem a s Maďarskem. Nabízel se za prostředníka. Kdyby bylo bývalo docíleno těchto dvou dohod, pak byl ochoten jednat dále. Myslím podle některých jeho výroků, že pokud jde o věc vyrovnání s Maďarskem, mluvil o ní konkrétně s italským vyslancem v Bukurešti Ugo Solou a s tehdejším maďarským vyslancem v Rumunsku, šl. Bardossym, nynějším maďarským ministrem zahraničních věcí. Poněvadž se chtěl vyhnout výtce, že se vměšuje do našich věcí, volil k tomu neúřední prostředníky. Jeden z nich ještě za trvání poslední konference Malé dohody na Bledu v r. 1938 sdělil obsah Budapešti požadované kulturní autonomie s dodatkem, že by mohla být podstatně redukována, kdyby Česko-Slovensko symbolicky opustilo versailský a trianonský mír a odstoupilo Maďarsku městečko Komárno. Vyřídil jsem tento vzkaz dru Jínovi, šéfovi Kroftova kabi-

netu a byl jsem ubezpečen, že byl odevzdán na příslušné místo. Odpověď však nepřišla žádná. S jugoslávské strany vyvolalo to zklamání, protože se soudilo, že by tato dohoda mohla znamenat praecedens pro dohodu s Německem. Co je svrchovaně zajímavé na této věci, je fakt, že na výsledek vzkazu čekal také francouzský vyslanec, a že Francie by byla v té době tyto dohody uvítala. Mlčení Prahy znamenalo odmítnutí. Při kladném stanovisku Francie je vidno opět, že Beneš odmítal dohodu, spoléhaje na Moskvu.

Vnitropolitická situace jugoslávská zdála se být v té době velmi složitá. Politické strany formálně neexistovaly, jediné vládní strana, zvaná radikální zajednica. Byly zrušeny dekretem, který vydal král Alexander, když převzal odpovědnost za vedení státu. Avšak ve skutečnosti byly trpěny. Žádná z nich nepředstavovala politického činitele. Ve sněmovně seděli poslanci, zvolení za Jevtičova režimu, a menší část z nich byla v opozici. Ani parlamentní ani mimoparlamentní opozice neměla významu. Bylo by zbytečné se o těchto frakcích zde zmiňovat. Skuteční političtí činitelé byli: princ vladař Pavle, generální štáb, pravoslavná církev, musulmané, Chorvaté a Slovinci.

Pokud jde o národy, byly rozděleny tak jako v Rumunsku v podstatě na dva tábory. Chorvaté ve zdrcující většině byli pro spolupráci s Německem a proti spolupráci s Ruskem. S nimi byla v názoru jednotná část Srbů, a to hlavně spolupracovníci dra Stojadinoviče. Důstojnictvo, většinou Srbové, nevyvíjelo tehdy vlivu a nevměšovalo se do politiky. Pravoslavná církev byla již tehdy pro spolupráci s Anglií, protože to znamenalo pro ni protiváhu vůči katolíkům. Tento příklon k Anglii se ještě zvětšil za bojů o konkordát. V Bělehradě byl agent Intelligence Service Harrison, který se formálně kryl za novinářské povolání a který byl speciálně pověřen stykem s patriaršíí. Dokud žil patriarcha Varnava, byla věc pro Anglii obtížná. Jakmile však se jeho nástupcem stal Gavriilo, člověk primitivní a chtivý světských požitků, byla práce anglických peněz lehká. Od té doby stala se patriaršie centrem všech intrik, směřujících proti Německu a Itálii. Majíc rozhozenou síť pravoslavných kněží po celé Jugoslávii, mohla lehce za pomoci anglických peněz zpracovat srbský národ.

Těmto plánům hovělo i to, že náčelník generálního štábu Simovič byl slabý charakter, muž nerozhodný, politický primitiv, který však ani ve věcech vojenských odborníkem nebyl. Právě pro svou nerozhodnost a bezvýraznost byl jmenován šéfem generálního štábu. Počítalo se s tím, že se nebude vměšovat do politiky. Zapomnělo se na to, že právě takového člověka je lehké ovlivnit a ovládnout.

Poněvadž Jugoslávie uznala sovětské Rusko velmi pozdě a byla do té doby bez jakýchkoliv pozorovatelů v Sovětech, nebylo tam ještě ustáleného názoru na vojenskou sílu Sovětů. Mezi srbskými důstojníky bylo mnoho těch, kteří byli ochotni vojenskou sílu Moskvy přečeňovat. Někteří z nich měli značný vliv na Simoviče. Je jisté, že oni spiklenci, kteří provedli převrat, počítali více s vojenskou pomocí Ruska než Anglie. Tak i tento stát nakonec doplatil na to, že se spolehl na bolševický režim.

Kominternu vyvíjela v Jugoslávii horlivou činnost, která však přílišných výsledků neměla. Na závalu byla dobrá práce policie proti komunistům, neb-

yno tu vyslanectví ani obchodní mise a tím chráněného exteritoriálního centra, z něhož by bylo možno beztrestně řídit agitaci a rozvratnou činnost. Jugoslávie byla převážně zemědělským státem a sedláky nebylo možno přesvědčovat o výhodách komunismu, který sedlákům bral půdu. Tak se agitace omezovala jen na města, v prvé řadě na Bělehrad, a to více na inteligenci a studentstvo nežli na dělnictvo. Průmyslového dělnictva bylo málo, stavební dělnictvo bylo sezónní a přicházelo z vesnice. Studenti chorvatští byli proti komunistické agitaci imunní, byli vyhraněnými nacionalisty. Proto se Moskva v Jugoslávii více nežli na agitaci soustředila na intriky a přípravy spiknutí. V širším měřítku prováděla agitaci jen v nejhudších krajích, jako na příklad v Černé Hoře.

Tak jako Česko-Slovensko, byla i Jugoslávie státem složeným, obývaným více národy. Byli zde Srbové, Chorvaté a Slovinci. Avšak byla zde menšina německá, maďarská, rumunská, bulharská, byli zde četní přistěhovalí Slováci, v jižním, Srbsku a v Macedonii Makedonci a Cincari. Kromě toho Černohorci a Dalmatinci, jakož i neobyčejně silný arnautský živel, prostupující plevljský a novopazarský sandžak. S tím musela Jugoslávie počítat ve své zahraniční politice. Nesměla si dovolit takovou orientaci, která by ji postavila proti silnému protivníku v případě války. Toho dbal Stojadinovič i Cvetkovič. Mluvil jsem s Cvetkovičem v srpnu roku 1938, když byl ještě ministrem sociální politiky. Věděl jsem však od Korošce, že je vyhlédnut k větším úkolům.

Cvetkovič se před krátkou dobou vrátil z Karlových Varů a měl tedy živý zájem o aktuální tehdy sudetskou otázku. Ptal se mne, v jakém stavu je jednání a má-li Hodža o věci jiný názor než Beneš. Nakonec prohlásil, že nedohodnout se bylo by pro Česko-Slovensko velmi riskantní. Samozřejmě jsem obsah tohoto rozhovoru ihned oznámil novému bělehradskému vyslanci Lípovi a žádal naléhavě, aby byl sdělen do Prahy. Také ostatní členové tehdejší jugoslávské vlády byli toho názoru, že jedině dohoda se sudetoněmeckou stranou, a to taková, která by uspokojila Berlin, může zabezpečit Česko-Slovensko a byli skeptičtí k našim spojeneckým smlouvám.

Podobně zajímal se o stav jednání rumunský vyslanec Kadere, jenž, jak se domnívám, informoval o rozhovorech se mnou vyslance francouzského.

Dr. Stojadinovič byl tehdy v Macedonii, odkud přijel přímo na konferenci Malé dohody na Bled. Avšak jeden z členů redakce listu „Vreme“, a důvěrník dr. Stojadinoviče, řekl mi přímo: „To není jen otázka vnitropolitická, musíte mluvit s Berlinem. Tlumočte to, protože podle našich zpráv řešení je na cestě a bude pro vás nepříznivé. Rozhodující lidé ve Francii došli k názoru, že se nedá vylučovat z úvah ani odstoupení celého sudetského území. Patrně došli k tomuto názoru na naléhání Londýna.“ Poukázal jsem na to, že právě na podnět Londýna byla provedena květnová mobilisace. Odpověděl: „Londýnu by nebylo proti mysli, abyste válčili, ale sami.“

Uvažují-li nyní, po tak bohatém na události časovém odstupu, zdá se mně, že tam na jihu Evropy bylo přec několik lidí, kteří s vrozeným smyslem pro politické věci začínali chápat, kterým směrem půjde asi vývoj, začínali tomu rozumět, že Evropa, roztržštěna na řadu států, bude stále snadnou obětí, kter-

ou velké a hospodářsky jednotně řízené celky, jako Spojené státy, nebo British Commonwealth, budou lehce vykořisťovat. Jedním z nich byl onen státník, který tehdy řídil jugoslávskou politiku, dr. Stojadinovič.

Se stanoviska Benešova a všech Čechů, kteří mysli v pojmech versailleské Evropy, jeho politika byla něco neslýchaného. Ale v hospodářské spolupráci, kterou tehdy nabídlo Německo jihovýchodním státům, byl počátek výstavby nové, hospodářsky sjednocené Evropy, nepodléhající diktátu zlata, neuznávající jeho uměle, kartelově vytvořenou nadhodnotu. Stojadinovič pochopil tento hlubší smysl a nabídku přijal. Tak jako Codreanu v Rumunsku viděl politický obrys nové Evropy, viděl Milan Stojadinovič její obrysy hospodářské.

Jak byla Stojadinovičova koncepce součinnosti s Německem správná, o tom svědčí to, že se jeho nástupce Cvetkovič dal touže cestou, ačkoliv nepatřil mezi vyslovené stoupence dr. Stojadinoviče, nýbrž Slovince dr. Korošce, jenž spolupráci s Německem pokládal za nutnou pro Jugoslávii. Kdyby se byl, jak se v létě a na podzim r. 1938 v Bělehradě soudilo, stal Korošec šéfem vlády, byl by prováděl tutéž politiku jako Cvetkovič. Zeptal jsem se ho tehdy otevřeně, stane-li se šéfem vlády, ubezpečiv jej, že si tuto informaci ponechám pro sebe, obdržím-li ji. „Ne,“ odpověděl. „Na vládu čekají úkoly, které budou nepopulární právě v Srbsku, a které pravoslavná církev přijme velmi nevlídně. Jsou to věci, týkající se zahraniční politiky. Proto je nutné, aby v čele vlády byl pravoslavný Srb. Pro mne, katolického kněze a Slovince, by to nebylo únosné.“

Vojislav Djordjevič, ministr bez portfeuille, a Korošcův muž, potvrdil tuto diagnosu. Ptal se mne, dokáže-li v Česko-Slovensku agrární strana prosadit dohodu s Němci, když má i uvnitř sebe rozpory. Pak řekl: „Na nás se nespolehejte. V nás i ti politikové, kteří s Němci nesympatisují, vidí, že pro nás je mír s nimi nutný. Abych vás přesvědčil, řeknu vám toto: v době vaší květnové mobilisace měla naše armáda obilí na 10 dní. Ostatní jsme prodali Německu.“ Takhle jsme byli zabezpečeni s té strany.

Když jsem byl v Moskvě a v Bukurešti, na obou místech vykonal Beneš návštěvu. Vykonal ji v té době též v Jugoslávii. Vědělo se předem, o čem chce jednat: aby pakt Malé dohody byl rozšířen, aby z něho byla škrtnuta klausule, kterou tam sám dal vložit, že pakt je závazný jen vůči Maďarsku. Vědělo se předem, že bude odpověď Pavlova zamítavá.

Tu se Beneš rozhodl, že pohrozí tím, o čem se vždy zmiňoval: že lid svrhne režim. Již dlouho před jeho příjezdem konaly se veliké přípravy. Řídil a financoval je tiskový ataše čs. vyslanectví Žid Korbel. Byly rozdávány pobuřující letáky a platilo se za účast při demonstracích v den Benešova příjezdu. Opět mne pozval ministr vnitra dr. Korošec do restaurace Kolarac a ukázal mně doklady o tom. Šel jsem na vyslanectví a mluvil o věci s vyslancem Girsou a legačním radou Fíšou. Girsu byl velice hodný a poctivý člověk. Žid Korbel podával zprávy přímo všemocnému šéfu tiskové služby v Praze, Hájkovi. Ten referoval Benešovi a dával Korbelovi příkazy. Žid Korbel byl ve skutečnosti šéfem vyslanectví.

Fiša, člověk korektní a s rozhledem širším, než obyčejně měli čs. diplomaté, riskoval otevřenou kritikou Körbelova počínání. Komunisté si chodili pro letáky přímo na vyslanectví. Komunisté měli největší podíl na demonstracích: provolávali slávu Česko-Slovensku i Francii, ale hlavně Moskvě. Takto Beneš prováděl vůči Jugoslávii loyální politiku.

Již historie poslání Körbela do Bělehradu byla provokací. Tiskovým přidělcem byl tam tehdy Parma, a byl tam teprve krátkou dobu. Pracoval znamenitě, měl mnoho známých a dobré informace. Viděl jsem ihned, jakmile jsem se s ním seznámil, podle typů, které mně dal, že je to muž na svém místě. Mohl jsem to lehce posoudit, máje ještě před příchodem do Bělehradu k dispozici všechny materiál, který měl Ostrovský v Bukurešti, a byl to materiál důkladný. I nejdůvěrnější věci z různých ministerstev byly mně z něho známy. A tento Parma byl pojednou odvolán a na jeho místo jmenován Žid Korbel, člen zednářské lóže. Jugoslávie promptně odpověděla na tuto provokaci: Stojadinovič poslal jako tiskového ataše do Prahy také Žida, a to polského Žida Vinavera.

Aby provokace byla ještě silnější, přeložil Hájek ze Sofie do Bělehradu jako zpravodaje úřední „Prager Presse“ Žida Steinhardta. Tento nejen že byl Žid. Jeho otec byl před světovou válkou zatčen v Bělehradě a vypovězen ze Srbska za placené vyzvědačství ve prospěch Rakousko-Uherska. Tak daleko šla drzost Benešova a jeho hazardérství.

Přeložení Steinhardtovo bylo odvetou za vypovězení jiného výtečníka. Před Steinhardtem byl totiž zpravodajem „Prager Presse“ v Bělehradě maffián Hajšmann. Tento dobrý muž zařídil se v Bělehradě jako doma. Denně shromažďoval kolem sebe v kavárně hotelu Moskva kroužek posluchačů, jimž konal přednášky, jaká je to hanba, že trpí takovou vládou. Pak jmenoval po řadě všechny ministry, nazýváje jednoho zlodějem, druhého podvodníkem, třetího lupičem, čtvrtého vrahem atd. Když byl vypovězen a přeložen jako zpravodaj do baltských států (mimochodem řečeno: maffiánství vyneslo mu v Praze vilu a u Prahy zbytkový statek), odevzdal mně seznam 12 lidí, s nimiž denně se stýkal a kteří tvořili jádro jeho posluchačů na oněch přednáškách o vládě. Zároveň to byl zdroj jeho informací. Tyto muže mně vřele doporučil jako spolehlivé opozičníky, s nimiž je záhodno udržovat styky. Jak jsem se později přesvědčil, pět z těch dvanácti bylo placeno jugoslávskou policií.

Hajšmann provokoval zcela veřejně. Žádná vláda, tím méně vláda v Praze, by nebyla tak dlouho trpěla podobné provokace. Ale když byl vypovězen, sáhl Hájek k „odvetě“. Takto se usilovalo o zlepšení poměru mezi Prahou a Bělehradem. Téměř každý, koho Beneš poslal do Jugoslávie, jel tam s úkolem, vměšovat se do vnitřní politiky. Dokonce i deník „Pravdu“ zaplatili, aby se vměšovali i tiskem. Tam byl majitelem pověstný lev Sokič. Do něho se miliony propadaly jako do bezedné studny.

Beneš, když mu Pavle opět odřekl, ihned zase připravil „odvetu“. Poslal všechny novináře, kteří s ním byli v Bělehradě, do Záhřebu k demonstrativní návštěvě Mačka, šéfa chorvatské selské strany. K Chorvatům měli všichni češi sympatie. Radič měl ženu Češku, Chorvaté se většinou v Čechách vzdělávali

na odborných zemědělských školách. Ale bylo nutno vědět, kolik taková demonstrace vyvolá zlé krve v Bělehradě. Důvěrný spolupracovník dr. Mačka, dr. Marko Zužič, řekl mi: „Maček jako opoziční politik se chápe každé příležitosti, aby jeho oposice byla vládě nepříjemná. Ale Beneš si hraje s ohněm. Stojadinovič není z těch lidí, kteří si dají takové věci líbit.“ Zužič kdysi vedl Mačkovu politickou kancelář v Bělehradě. V té době jej Maček používal k stykům s těmi Srby, kteří byli pro federalisaci státu. Od něho jsem věděl, že převážná většina Chorvatů je pro spolupráci s Němci, v té věci nebylo mezi nimi a vládou rozdílu.

Již v r. 1936 musil Beneš vědět, že se nemůžeme spoléhat na pomoc Rumunska a Jugoslávie. Po návštěvě francouzského ministra zahraničních věcí Delbosa v Praze musil dále vědět, že i pomoc Francie není úplně jistá. Později, uvedu ještě přesné datum, dověděl se s naprostou určitostí, že tato pomoc nepříjde. Jestliže přes to tvrdošjně odpíral dohodnout se s Německem, hazardoval s osudem státu. Na koho se spoléhal? Odpověď je jasná: na Moskvu, to jest na Kominternu! Beneš již tehdy odpadl od našich spojenců, od Rumunska, Jugoslávie a Francie. Byl čelným zednářem. Dostával direktivy od Židů. Židé viděli, že se soustava anglo-francouzská chvěje v základech. Přešli ke koncepci Evropy, spojené v bolševismu, k sovětským státům evropským, které by ovládali z Ameriky. Ale tlak budí protitlak. Německo postavilo proti tomuto plánu velkolepou ideu sjednocené Evropy nezávislé.

Beneš od roku 1935 podle plánu Židů byl ve službách Kominterny a je v nich dosud.

KRISE SE PŘIBLIŽUJE

Již za návštěvy Benešovy v Bělehradě oznámil jsem Ripkovi, který byl mým bezprostředním šéfem, že nemohu déle zůstat v redakci „Lidových novin“, protože se nemohu smířit s tendencí, podporovat každou Benešovu politiku. Odešel jsem do redakce ústředního deníku agrární strany, do „Venkova“. Zdálo se mně, že tato strana chápe nebezpečí Benešovy hazardní politiky, a že je proti ní.

Tehdy byl šéfredaktorem „Venkova“ Žid Kahánek, placený polský agent. Pro jeho činnost ve prospěch Polska měl Hodža nespočetné potíže s vyslanectvími různých států a s ministerstvem zahraničních věcí. Předsedou představenstva Noviny, vydávající „Venkov“, byl tehdejší předseda agrární strany Rudolf Beran. Jemu dal Hodža na vybranou: buď půjde Kahánek z redakce, nebo bude přijat redaktor, odborník ve věcech zahraniční politiky. Zrovna tehdy udal se můj odchod z „Lidových novin“ a z okolí dr. Stojadinoviče, patrně na jeho přání, byl na mne dr. Hodža upozorněn. Přál si, abych byl angažován pro „Venkov“, což se stalo. Po krátkém čase byl jsem pověřen censurou všech zahraničně politických článků Kahánkových.

Nebyl to úkol lehký. Žid měl mocnou oporu v Beranovi, jemuž si stále stěžoval. Zahazoval jsem jeho články, které měly stále tutéž tendenci a týž cíl na zřeteli: Česko-Slovensko se musí přimknout k Polsku. Na jedné straně propagoval dohodu s Henleinem, na druhé straně ukazoval na Polsko jako na záchranu před ní.

Když jsem to Polsko začal škrtat a zahazovat, Kahánek protestoval. Nasliboval vždy předem polskému tiskovému přidělcenci Wierszbaňskému, že něco ve „Venkovu“ vyjde, a pak to nevyšlo. Urgoval on, urgoval Beran. Ale věděl jsem, že v té věci mám v zádech jako oporu Hodžu, a nepovolil.

Jak nebezpečným podvodníkem byl tento Žid, vysvítá z této příhody: Když bylo po mnichovském rozhodnutí a arbitrážní komise za účasti Německa a Itálie měla rozhodnout o úpravě hranic s Polskem a Maďarskem, přinesl Kahánek článek, jehož smyslem bylo, že se dáváme pod ochranu Polska. Článek nikomu neukázal, nýbrž dal sázet a poručil v tiskárně zalomit jako úvodník. Vyhodil jsem to a on přišel urgovat. Na dotaz, jak to s tou ochranou myslí, odpověděl, že Polsko je členem delimitační komise, a tam že nám pomůže, jestli se dovoláme jeho ochrany. Otázal jsem se, odkud ví, že Polsko je v delimitační komisi, že o tom pochybuji. Řekl, že to ví od legačního rady Masaříka z ministerstva zahraničních věcí. Zavolal jsem jej, a zeptal se, dal-li Kahánkovi takovou informaci. Odpověděl, že s ním vůbec nemluvil. Zatlačen do úzkých před svědky, prohlásil Kahánek, že to ví od Berana. Věc se opakovala: i Beran prohlásil, že s ním nemluvil. Vyhodil jsem ho tedy z redakce a zahazoval odtud všechno, co napsal o zahraniční politice.

Beranovi jsem předestřel již před tím doklady, které obdrželo z Rumunského ministerstva zahraničních věcí o tom, že Kahánek je placený polský agent, jakož i doklady, které mně dal Korošec. Žádal jsem jej, aby redakci zbavil tohoto pistolníka. Odepřel rozhodně. „Nikdy nenechám padnout Kahánka,“ řekl. Bylo to v jeho stylu. I on, jako Beneš, měl své Židy. Napřed Löwensteina, generálního ředitele Škodových závodů, jemuž vděčil za vznik svého bohatství. Pak byl jeho poradcem v politických věcech Kahánek, v hospodářských Weigner z Agrární banky. Když byl generálním tajemníkem strany, za zády Švehlovými jeho prostřednictvím Žid Löwenstein dirigoval agrární politiku.

V redakci „Venkova“ jsem brzy poznal, že při tak zvané opozici proti Benešově zahraniční politice jde jen o obchod. Začínalo se s ní pravidelně, když socialisté tvrdošijně odpírali agrárikům nějaký ten monopol nebo syndikát. Tehdy dostávala redakce pokyn „jít do toho“. Pak socialisté monopol nebo syndikát povolili a redakce dostala pokyn zastavit palbu. Ale mírná opozice se živila stále, aby se ti druzí měli na pozoru, a tak zde přec bylo větší pole k působnosti než jinde. Pokud jde o politiku vyrovnání se sudetskými Němci, tu byly pro ni i masy selského lidu, které se o politiku zahraniční příliš nezajímaly.

Často šly věci na nuž. Beneš měl v některých chvílích diktaturu na dosah ruky. Že po ní ruku nevztáhl, to ne proto, že byl demokrat, nýbrž že byl zbabělý. Častěji zástupy demonstrantů – opět většinou komunistů – naléhaly na mříž u vchodu do redakce. Když došlo ke květnové mobilisaci, několik členů

redakce bylo komunisty odsouzeno na smrt. Když Beneš poslední noc před odstoupením Sudet volal na pomoc Moskvu, a dal rozdat zbraně tak zvaným oddílům SOS, ale také komunistickým organizacím, a ministr vnitra Černý volal do redakce, abychom byli připraveni, visel náš život na vlásku. A proč? Poněvadž jsme neohroženě zastávali jedinou cestu, vedoucí k záchraně českého národa a české kultury, cestu dohody s Němci a s Německem. Je možno nám vytknout všelicos: že jsme v tom nebyli dost důrazní. Že jsme v době druhé republiky nedovedli zvládnout lid propagačně. Avšak vytýká-li se nám zrada národní české věci, je to krvavá nespravedlnost. Pracovali jsme pro dobro české věci tam, kde jsme je viděli.

Za této novinářské činnosti poznal jsem dobře tak zvané „volené zástupce lidu“, a to nejen z agrární strany, nýbrž i poslance, senátory a různé funkcionáře jiných stran. Měli vlastnosti hyen a šakalů. Byli chtiví peněz, nevzdělaní, nadutí, bezcitní, sobečtí a zbabělí. Také z toho důvodu jsem se rozhodl vyličít, jak vedli naše veřejné věci, aby s nimi národ zúčtoval, aby již nikdy žádný z nich se neobjevil v popředí.

Poznal jsem Berana, s jeho věčným úsměvem, který si jako masku nasažoval na obličej. Poznal jsem Černého, s nezřízenou ctižádostivostí, jenž v den 14. března 1939 utekl z Prahy na svůj velkostatek, a tam podle vlastních slov uvažoval o sebevraždě. Jak hrdinsky příjemné a jak neškodné bylo asi to uvažování. Poznal jsem monsignora Šrámka, jenž v restauraci Hlavního (tehdy Wilsonova) nádraží za zástěnou hlučně mlaskal při obědě a jemuž páchne z úst jako ze stoky. Poznal jsem Machníka, za něhož protekce v povyšování důstojníků přesáhla vše, co zde dosud bylo, a jehož synek, student, vyprávěl komukoliv, kterého generála tatíček pošle do pense a kterého povýší. Poznal jsem Stříbrného, jehož vznikající koalici s Kramářem rozdrtil právě agrárník Vraný a jenž potom (Stříbrný) zaujal se zbytky své organizace místo pod stolem agrární strany a za droby, které s toho stolu padaly, dal se jako pes štvát na lidi, agrární straně nepohodlné. Poznal jsem Klofáče, jenž tolik sliboval a jehož nakonec vodil Beneš na řetízku kam chtěl.

Ti lidé byli zkažení až do morku svých kostí. Co na nich ponechal slušného vídeňský parlament, to zničilo dvacet let republiky. Všichni kořistili. Někteří si opatřili zbytkové statky, za které zaplatili směšně malou částku, a jiní byli tak drzí, že ani tu směšně malou částku nezaplatili. Jiní (téměř všichni) seděli v pěti, desíti i více podnicích ve správních radách. Brali odměny za intervence.

Sociálně demokratický předák Bechyně koupil si vilu v ceně 1,000.000 korun, statek v ceně několika milionů korun. Kde vzal ty peníze? Jsou přec ještě pamětníci toho, že když přišel po prvé do parlamentu, měl na sobě vypůjčený kabát. Na jeho velkostatku byl les obehnan drátěným plotem, aby snad některý dělník mu neušpinil trávu.

Vlastní šéf strany českých socialistů, Beneš, býval středoškolským profesorem, vlastního majetku neměl. Jako ministr měl platu několik tisíc měsíčně, ale cožpak se z toho našetří miliony? V roce, kdy se stal presidentem, odhadovalo se jeho jmění na miliardu a dvě stě milionů korun. Nikdy neřekl, kam dal peníze, které

za světové války vybrali mezi sebou američtí Češi a Slováci. Nikdy neřekl, proč platíme za peníze, vypůjčené z Francie, tak vysoký úrok.

Šéf agrární strany, Beran, když přišel do Prahy, neměl zhola nic. Pocházel z chudé chalupnické rodiny. I když už byl generálním tajemníkem agrární strany, měl měsíční plat 4000 korun. Mohl z toho našetřit ty miliony, za které si koupil svůj velkostatek, svou přepychovou vilu v Praze, své automobily a svou účast na různých průmyslových podnikcích ?

Ubohá republika podobala se svázanému člověku, jehož za živa rozklouvávají mrchožrouti. Skončila se šedesátí miliardami dluhů. Nač šly ty peníze? Dělnické platy byly malé a státním úředníkům se stále ubíralo, až skončili na existenčním minimu.

Jak nestydatě se kradlo! Jednou v poslanecké sněmovně (kdo mně snad nevěří, může si tento případ ověřit v novinách) objevila se žádost o 4 miliony korun na sanaci cukrovaru v S. Již byla ta subvence povolena, když se našel člověk, který řekl, že v S. vůbec cukrovar není. Pamatujete se na procesy kolem všech veřejných staveb? Kolem stavby vranovské přehrady? Pamatujete se, jak jste vy, malí, dávali na půjčku obrany ? Odkrýt jen krádeže kolem stavby našich opevnění!

Jak nestydatě se kradlo! Přátelé ministra národní obrany ustavili obchodní společnost a ministr s nimi ujednal, že ministerstvo bude od nich kupovat koně. Společnost neměla ani jednu stáj, ani jednu pastvinu, ani jednu kobylu, ba ani žíní z koňského ocasu. Konež kupovala od jednoho bratislavského Žida a aniž je viděla, dodávala za vyšší ceny ministerstvu.

A zde je hlavní vina Masarykova a Švehlova. Oba dva věděli, ba viděli, že se krade. Švehla přímo říkal: „Nechtě je nažrat.“ Žádný z nich neučinil nic proti tomu. Měli pak všechny v hrsti.

Není naším úkolem všechno to podrobně líčit. Byla by z toho tlustá kniha. Chceme zde ukázat, že zavázav se Moskvě, to jest Kominterně, Beneš přivedl stát do záhuby, a pak zbytek „samostatnosti“ promarnil Beran.

Velkou etapu k vyjasnění situace znamenala návštěva francouzského ministra zahraničních věcí Delbose v Praze. Radil Benešovi otevřeně, aby se dohodl s Německem, že Francie není připravena na válku. Když se ho Beneš přímo zeptal, jestli by Francie splnila svůj závazek pomoci, odpověděl Delbos: „Myslím, že by splnila. Jak, to nevím. Dohodněte se!“

Stávalo se jasným, že již není francouzské politiky. Když Barthou a Delbos se ptali v Polsku, v Rumunsku a v Jugoslávii, nikde neobdrželi jasné odpovědi. V Paříži věděli i to, že ani Praha nedává již odpověď jednoznačnou, že Beneš jde ne s Francií, nýbrž s Moskvou, a s Francií jen potud, pokud má s Moskvou společnou cestu. Majíc volit mezi sovětskou Kominternou, socialistickým Německem a anglickým plutokratismem, Francie zvolila poslední a tím se rozhodování přeneslo do Londýna. Po Delbosově cestě Evropou francouzská spojenecká soustava přestala existovat a Francie se stala jen částí anglického plánu na poražení Německa. Ve francouzské spojenecké soustavě byla zásada „jeden za všechny a všichni za jednoho“. Anglická zásada zněla jinak: „všichni za mne, ale já za nikoho“.

Když se hospodářská válka skončila nezdarem, Anglie vypracovala plán postupných válek. Německo mělo být krok za krokem oslabováno válkou s Polskem, válkou se Sověty, válkou s balkánskými státy a Tureckem, válkou s Belgií, Dánskem, Holandskem, případně i skandinávskými státy, válkou s Francií a nakonec být doraženo Anglií a Amerikou.

Začínat to mělo zdánlivou dohodou o odstoupení Sudet. V Londýně věděli přesně, co bude dále. Věděli, že jim dá malou práci živit v Praze plán odvety. Německo, majíc i dále Čechy jako nepřátele, bude nuceno se jimi dále obírat. To slibovalo plno komplikací, mohla vzniknout i malá válka a velká válka tím bude oddálena — takto počítal s prolitím české krve Londýn.

Podle tohoto plánu bylo nutno přimět Prahu k vydání Sudet, a to bez boje, aby Francie nebyla hned s počátku exponována. Zasáhne-li sovětské Rusko ihned, bude to vítáno, když ne, bude strženo do boje později. Proto bylo nutno, aby Francie souhlasila s vydáním Sudet a aby pozornost Německa byla odvrácena od Západu. Toho druhého hleděl Chamberlain dosáhnout jakýmsi formálně neutvořeným paktem čtyř velmocí. Chtěl, aby se Anglie po nějaký čas zdála přítelem Německa, aby mohla v klidu zbrojit.

Češi byli tedy ze saní vyhozeni, ale plán na anglické dozbrojení byl zmařen tím, že vývoj byl příliš rychlý. Konečné vyřešení české otázky netrvalo dva roky, nýbrž jen půl roku a německá Říše přistoupila k vyřešení sporných otázek s Polskem.

Francouzští politikové byli na plánu, vyhodit nás ze saní, zúčastnění. Delbos radil k dohodě s Berlinem, ale s jiných francouzských míst se naznačovalo, že zde jde jen o získání času. Později v létě roku 1938 přibyli do Prahy dva francouzští poslanci, pánové Coquillaud a de Clermont Ton-nerre.

Mluvil jsem s nimi v hotelu Alcron a uveřejnil rozhovor s nimi ve „Venkovu“. První má otázka se týkala závazku pomoci se strany Francie. Odpověděli, že Francie splní svůj závazek. Pozoroval jsem, že odpověď je váhavá. Bylo mně známo, že mluvili s Benešem a s Hodžou. Sešel jsem se téhož dne s jedním z nich. Řekl jsem mu, že Beneš a Hodža představují tutéž politickou linii, protože je zde jistá závislost. Jestliže tedy jsou nějaké závažné vzkazy, že by měly být známy též skutečnému vedení agrární strany, které představuje kontrolu. Hodža že vedení této strany úplně za sebou nemá. Rozmýšlel se dlouho a pak povolil: „Řeknu vám to tedy“ pravil, „já a můj přítel jsme byli pověřeni předsedou francouzské vlády panem Daladierem, při čemž president Francouzské republiky i generální štáb jsou o našem poslání zpraveni, abychom řekli panu Benešovi a panu Hodžovi, že kdyby došlo nyní ke konfliktu mezi Německem a Československem, Francie vám nemůže pomoci. Oběma pánům, Benešovi i Hodžovi jsme toto prohlášení učinili.“ Bylo to 24. června roku 1938.

„Jsme tedy vydáni na milost a nemilost Německu?“ tázal jsem se. Upadl do rozpaků a řekl: „V Berlině nevědí, že jsme se takto dohodli. Bude-li Beneš rychle jednat, podaří se mu sjednat příznivou dohodu a tím bude získán čas.“

Tato věc je velmi závažná. Beneš věděl, že Francie nám nepůjde na pomoc a přes to chtěl vyvolat válku. Na koho jiného se spoléhal, než na Kominternu

v Moskvě? Kromě jmenovaných zde dvou Francouzů a mne, o této věci věděl též bývalý čs. vyslanec v Bruselu a v Athénách Mečtř, který ji také později hlásil Beranovi.

Od této informace Hodža naléhal na dohodu s Henleinem a s Berlinem znovu. Sdělují zde asi věc celkem neznámou, řeknu-li, že Hodža na znamení ne-souhlasu a protestu proti Benešově hazardní politice podal zcela formálně svou demisi Benešovi o 10 dní dříve, než ji Beneš přijal a oznámil. Po celou tuto dobu Beneš naléhal na Hodžu, aby vzal demisi zpět a hrozil uveřejněním dokladů o Hodžových finančních transakcích na Slovensku. O této věci věděl poslanec Sidor, tajemník poslaneckého klubu lidové strany prof. Holý a úředník Exportního ústavu, přítel a spolužák Ďurčanského Vyskočil.

Beneš pomýšlel na převrat, na svou diktaturu, a chtěl k ní za každou cenu připoutat Hodžu. Veškerá jednání se sudetoněmeckou stranou vedl Beneš jen za tím účelem, aby získal čas k přípravě své diktatury a k skončení posledních příprav k válce.

BENEŠŮV PLÁN

Ještě několik dní před mnichovským rozhodnutím o odstoupení Sudet Beneš mluvil k českému národu rozhlasem a řekl: „Nebojte se, já jsem vše promyslel a mám plán.“ Jaký to byl plán? Beneš chtěl nastolit svou diktaturu a za pomoci Sovětů začít válku. Chtěl-li pomoc Moskvy, musil napřed povalit námitku Moskvy, že nemá s Česko-Slovenskem společných hranic, a Polsko že průchod nepovolí.

Pokud jde o průchod Rumunskem, i kdyby byl býval povolen, neměl praktické ceny. Odborníci vypočetli, že by to trvalo rok, než by zde nějaká podstatná pomoc touto oklikou a po těch dopravních prostředcích, které tam byly k dispozici, došla. Beneš se rozhodl, že Polsko získá.

Vynořil se polský agent Kahánek a spojil se s šéfem tiskového odboru ministerstva zahraničních věcí Hájkem. Kahánek se s Hájkem stýkal téměř denně v hotelu Ambassador. Musil si informacemi vykupovat Hájkovo mlčení, neboť Hájek měl v rukou ony rumunské doklady, v nichž se mluvilo o Kahánkovi a jeho poměru k polské výzvědné službě. Hájek inspiroval Beneše, jenž se uzavřel s Kroftou, a výsledkem této porady byl dopis polskému prezidentu Moscickému, dopis, v němž Beneš nabízel Polsku odstoupení české části Těšínska. Neoficiálně, ne v tomto dopise, nýbrž přes Hájka, Kahánka a Wierszbaňského bylo sděleno, že nyní nic nestojí v cestě dorozumění polsko-českému.

Na onen dopis nikdy nedošla odpověď a také naděje na pakt česko-polský padly do vody. Avšak když potom Polsko žádalo ultimátem odstoupení Těšínska, žádalo všechno, co Beneš svým „velkomyslným“ dopisem nabídl.

O obsahu toho dopisu zvěděla vláda a generální štáb teprve tehdy, když byl již odeslán. Zhrozili se podrobností. Beneš a Krofta odstupovali takto: vzali si

mapu a místopis. Našli město Třinec. Podívali se do místopisu: 3000 obyvatel. Jen tři tisíce obyvatel? To bychom tedy mohli odstoupit. Ale jsou to vesměs Češi, Poláci tam téměř žádní nejsou. To nevádí, ukažme dobrou vůli.

Teprve potom jim řekli odborníci, že tam jsou nejmodernější železárně v Evropě, do nichž byla krátce před tím investována skoro miliarda korun. A tento šarlatán má ještě dnes odvalu mluvit k českému národu?

Již dvakrát jsem se zde zmínil o polském tiskovém atašé Wiersbaňském. Malý detail: Byl přeložen do Paříže s mnohem větším platem, ale odmítl odejít z Prahy. Řekl, že chce vidět zánik prašivého českého státu zblízka. Nevím, kde byl potom, když zanikal stát polský.

Přišlo mnichovské rozhodnutí, že Česko-Slovensko má odstoupit Německu celou sudetskou oblast. Poněvadž toto rozhodnutí, toto vyhození Čechů ze saní je až podnes nejlepším výchovným prostředkem pro každého Čecha, dovolím si je opakovat. Bylo usneseno za souhlasu Anglie a Francie, že nepřijme-li Praha podmínky mnichovského jednání, postaví se nejen Německo a Itálie, nýbrž též Francie a Anglie nepřátelsky proti Čechům. V době, kdy jsme měli s Francií spojenecký pakt o vzájemné pomoci pro každý případ, hrozil nám tento náš spojenec válkou.

Byli bychom bývali měli víc dobré vůle dohodnout se s Německem, kdyby byla Anglie u nás nevzbuzovala naděje, že ač není vázána nám pomoci, přec nám pomůže. Květnová mobilisace r. 1938 byla provedena na její přání. A na jednu nám hrozila válkou.

Zástupce Anglie na mnichovské konferenci, ministerský předseda Chamberlain zívá do obličeje českému vyslanci Mastnému, když se ptal na podrobnosti té dohody. Odkázal jej na tajemníka Wil-sona. Tu přítomní v hale Němci naléhali na Wilsona, aby sdělil Čechům podrobnosti, na něž s úzkostí čekali. Pan Wilson odpověděl: „Pánové, pro nějaké Čechy si přec nebudeme kazit zábavu.“ A před tímto Wilsonem se nyní uklání pan Beneš a cítí se poctěn, když mu pan Wilson podá pravici.

Řekněme si poctivě: nezacházeli s námi tehdy Němci, naši protivníci, tisíckrát líp než ti tak zvaní přátelé, pro něž jsme byli kdykoliv ochotni nasazovat životy, než naši spojenci? Kdo z Čechů má čest v těle, nesmí nikdy zapomenout na mnichovskou výchovnou lekci.

V Praze probudili v noci Beneše, vytáhli ho z postele, anglický a francouzský vyslanec, přečetli mu mnichovské rozhodnutí a přidali ono ultimatum Francie a Anglie. Beneš svolal ministerskou radu. Rokovalo se o tom, jestli přijat mnichovské rozhodnutí, nebo začít válku. Beneš byl pro válku. Měl vše připraveno. Měl sestavenou celou novou vládu. Někteří ministři, kteří seděli před ním, měli být zatčeni. Ministrem války měl se stát generál Krejčí. Benešův důvěrník, člověk nekalé pověsti, primátor města Prahy Zenkl obcházel spolehlivé lidi a přiděloval jim úkoly.

Z ministrů někteří byli pro přijetí, jiní proti. Šrámek otevřeně mluvil pro válku. Generál Syrový namítal. Tu prohlásil Šrámek, dívaje se naň vyzývavě: „Líp je s Bohem a se ctí zahynout, než přijmout tuto hanbu.“ Bylo by pocho-

pitelné, kdyby takto promluvil mladý člověk, náležející do prvních linií. Ale tento břicháč, jenž již tehdy, jak je prokázáno, připravoval se prchnout za hranice, jakmile zahřmí první výstřely, tento břicháč našel drzost hnát do ztracené války, do jisté záhuby výkvět české mládeže, tento páchnoucí plutokrat chtěl, aby zbytečně a marně statisíce, ba miliony českých matek a žen oplakávaly své syny a muže, a aby statisíce siroteků bloudilo kouřícími zříceninami českých měst.

Generál Syrový neuznal jej hodna jediného pohledu. Obrátil se na Beneše a řekl: „Na své svědomí, na svou odpovědnost, můžete mně, pane presidente, zaručit jediného spojence?“

Beneš odpověděl delší frází. Že je velmi pravděpodobné, že Francie, vypukne-li válka, přec jen zasáhne. Anglie že pak bude nucena zasáhnout též. Pak že je zde Moskva. Je sice vázána jen tehdy, dodrží-li své slovo Francie, ale smlouvy že nejsou všechno, že on, Beneš, soudí, že i Moskva zasáhne.

Syrový ho přerušil: „Pane presidente,“ řekl, „můžete zaručit jediného spojence? Odpovězte, ano či ne?“ Beneš zbledl a dlouho mlčel. Pak odpověděl: „Ne.“ „Pak tedy,“ prohlásil Syrový, pohlížeje do očí všem členům vlády, „pak tedy já na jatky naše hochy nepovedu.“

Schůze vlády se skončila. Mnichovské usnesení bylo vládou přijato.

Syrový měl pravdu, pozdější události to ukázaly. Ale Syrovému bylo známo mnoho věcí z květnové mobilisace. Vyprávěli o tom vojáci, kteří se z ní vrátili. Okamžitě u všech intendatur, proviantur, ve skladištích a u všech služeb v týle objevili se nespočetní Židé a synkové bohatých a vlivných rodin s protekcí.

Leč Beneš měl plán, a ten si již připravoval. Byly sestaveny tak zvané oddíly SOS, které měly za frontou převzít službu četnictva. Lidé v nich byli vybraní benešovci a komunisté. Byli v civilu, na rukávě měli pásku, ozbrojeni byli automatickými pistolemi a ručními granáty. Komunisté obdrželi seznamy osob, které nutno ihned při vypuknutí války zastřelit. Byl jsem tam též, na těch seznámech.

Kdosi, nikdy jsem se nedověděl kdo, zavolal mne telefonicky, varoval a vybízel k útěku.

Beneš si dal zavolat z Hradu, kde měl svou centrálu, Moskvu. Přál si mluvit se Stalinem, dali mu však k telefonu Litvinova. Jemu Beneš oznámil, že chce vyjádření, jestli Moskva půjde na pomoc, když Beneš prohlásí Česko-Slovensko za sovětský stát v rámci SSSR a začne válku. Slíbil, že dá rozdat komunistům zbraně, aby ihned odstranili nespolehlivé živly.

Zbraně se skutečně rozdávaly, pod záminkou, že se pokračuje ve vyzbrojování oddílů SOS. Všichni selští předáci, předáci živnostenské strany, lidé Stříbrného, významní činitelé v průmyslu, fašisté a nespolehliví důstojníci měli být té noci zastřeleni.

Beneš zatím čekal na odpověď z Moskvy. Přišla za dvě hodiny. Litvinov mu sdělil, že Moskva na tomto řešení nemá zájmu. Podporu ano, sama však že do války nepůjde.

Benešův rozhovor s Litvinovem a odpověď Litvinova byly odposlouchány ve Varšavě. Leč i v Praze bylo několik lidí, jimž se Beneš svěřil se svým plánem.

Věděli o něm na příklad někteří ministři. Ve Varšavě byl rozhovor s Moskvou zachycen na desku a předložen v Paříži. Varšava tím dosáhla, že se Francie nestavěla na odpor ihned ohlášeným požadavkům polským.

A nyní nastala nejtrapnější kapitola. Nikde v dějinách světa bychom nenašli něco podobného. Tento člověk, který prohrál svému národu spojení, který sám osobně byl diskvalifikován, jehož celá koncepce selhala, jehož plán se ukázal fantasií, jenž prohrál nejen pověst, nýbrž i čest, tento člověk nechtěl se hnout, seděl jako přilepen na presidentském křesle, a mečel svým kozlím hlasem, že se nevzdá.

Domlouvali mu. Poukazovali na to, že Francie a Anglie nemají zájmu na podrobnostech provádění mnichovské dohody, že při tom jsme odkázáni jen na dobrou vůli Berlína, kde nám nemůže prospět, zůstává-li on, Beneš, sedět. Přijel z Říše generál Husárek, prosil, naléhal, žebrnil, Beneš však dále mečel svým kozlím hlasem, že se nevzdá. Vyjednávali s ním nepřetržitě mnoho hodin ministři i generálové, vymíňoval si, že se tedy vzdá, když se mu zaručí, že bude znovu zvolen, tímto laciným gestem chtěl ošidit národ, jenž demonstroval proti němu a provolával mu hanbu na ulicích. Vzdal se bez podmínek teprve tehdy, když proti němu vystoupil muž, na něhož dosud nejvíc spoléhal, generál Krejčí.

Podepsal.

Podepsal a odejel z Prahy na přepychový zámek, který si z peněz, ukradených chudému českému lidu, dal postavit v Sezimově Ústí. Pobyl tam několik dní, radil se se svými věrnými, kteří ani po ztrátě cti jej neopustili, a pak v noci, jako zloděj za prvních rozbřesků dne uletěl do ciziny. Všechno své jmění tam již dávno před tím převedl prostřednictvím bankovního domu Petschek, židovské firmy. Žid Bondy již dávno kupoval proň zlato a diamanty, které potom jeho bratr Vojta v sedmi velikých kufrech odvezl do Ameriky. Bylo mu líto zámku v Sezimově Ústí, který nemohl odvézt s sebou v kufru. Aby mu zůstal, nastrojil ještě fingovaný jeho prodej.

PODLE BENEŠOVA VZORU

Když vznikla ona tak zvaná druhá republika, která i oficiálně začala psát rozdělovací znaménko do slov Česko-Slovensko, dělo se v ní od počátku to, co chtěl předseda agrární strany Rudolf Beran. Měl rázem ještě větší moc než Beneš, ale má také před národem a dějinami plnou odpovědnost za ono období.

Jeho schopnosti rozumové na úkol, před který byl postaven, nestačily. Měl formát tajemníka strany a nebylo mu dáno hranice tohoto formátu přerůst. Byl odvislý od svých poradců. Dva jsme již jmenovali, oba byli Židé: Kahánek a Weigner. Třetím jeho poradcem byl člověk omezený, šéf tiskové služby ministerské rady, ministerský rada Schmoranz, jenž v té době aspiroval na ministerské křeslo, chtěl být ministrem vnitra. Pokud jde o nového ministra zahraničních věcí Chvalkovského, bylo by omylem přikládat mu jakýkoliv vliv na zhoubnou politiku onoho časového úseku. Byl delší dobu v Itálii, kde viděl, že ministr zahraničních věcí vykonává politiku, kterou mu určuje předseda vlády. Od počátku se omezil na to, že Beranovi referoval a plnil jeho příkazy.

Beranův naivní omyl spočíval v tom, že svým rozumem nestačil chápat věci dynamicky, zaspal vývoj. Věděl, že Beneš měl dělat asi takovou politiku, jakou prováděl v Jugoslávii Stojadinovič: politiku striktní neutrality, s nepatrným příklonem k jednomu bloku. Beran se rozhodl pro tuto politiku s příklonem k Anglii, při čemž jemu, jako laiku, se zdál ten příklon nepatrný, viděn z Berlína představoval stoprocentně anglofilskou orientaci. Ale kromě toho: to, co zbylo po éře Benešově, nemělo již volby. Zbývala jen jediná cesta, cesta naprosté, upřímné a těsné spolupráce s Německem a ve vnitřní politice přizpůsobení poměrů nacionálně socialistickému režimu. Zvláště to druhé Beran nechtěl.

Jak bylo toto období charakterisováno zahraničně-politicky, toho jsme podali ukázkou, vylíživše poslání pana Outraty v Anglii. Místo moskevské politiky Benešovy byla zde pojednou londýnská politika Beranova, zpestřená navíc ještě pokusy o sblížení s Polskem. Při tom každý, kdo nebyl úplně naivní, mohl si vypočítat, že se blíží možnost německo-polské války.

To však patrně bylo nad Beranovy chápací možnosti. Polsko se tehdy začalo sblížovat s Anglií, a mělo velkostatkářský režim, obě věci se mu tedy hodily. Stačilo, aby člověk šišlal a mohl se vydávat za Poláka, a měl přijetí u pana Berana zajištěno.

To dělal tehdy proti smýšlení celého národa. Poláci, když zabrali Těšínsko, nejbrutálnějším způsobem vyházeli naše lidi s holýma rukama přes hranice. Celý národ je za to nenáviděl. Ale Beran jim vše odpustil, ne pro jednoho spravedlivého, nýbrž pro jednoho Žida, jménem Kahánek.

Polská politika nebyla spokojena s výsledkem mnichovské dohody a vídeňského rozhodnutí. Ve Varšavě věděli, že půjdou do války s Německem. Maďarsko pokládali za svého příštího spojence, šlo jim tedy o to, dosáhnout s ním společných hranic. Chtěli, aby jim, Polákům, připadla severovýchodní

část Moravy, zatím co Maďaři by si vzali Slovensko a Podkarpatskou Ukrajinu. Otevřeně porušit mnichovskou dohodu a vídeňský výrok si netroufali. Proto buntovali Prahu proti Berlinu, a neopomínali v Berlíně vše hlásit, s tím, že Češi buntují proti Berlinu je. A na tuto prostou léčku sedl pan Beran Kahánkovi nejinak než hloupý hejl.

Není bez významu připomenout, že Moravská Ostrava byla říšskou brannou mocí vzata v ochranu již v noci na 15. března, zatím co ostatní části obdržely vojenské posádky až ráno 15. března. Na den 15. března měly polské oddíly rozkaz k pochodu na 6. hodinu ranní. Měly zabrat celý severovýchodní cíp Moravy.

V té době situace pro novou orientaci národa byla snadná. Pro zradu Francouzů a Angličanů měl národ jen slova odsouzení. Poláci byli nenáviděni. Sověty se pohrdalo. Kdyby v té době Německo bylo muselo válčit s Francií a Anglií, byli by Češi stavěli dobrovolnické legie.

Z těchto pocitů nenávisť k zrádcům rodilo se uznání k přímému protivníku. Tehdy byla jiná orientace na dosah ruky, bez nesnází. Beran a jeho zednářská vláda tu příležitost promarnili.

Pokud jde o vnitřní politiku, byly tu dva rozhodující momenty. Jedním byly oba autonomní celky, Slováci a Karpatská Ukrajina, druhým pak sociální řád nového Česko-Slovenska. Pan Beran udělal v obou bodech právě to, co dělat neměl.

Byl přesvědčen, že režim v Německu je reakční — tak to přec hlásala Benešova propaganda dlouhá léta. Celé okolí Beranovo bylo reakční. Začala se tedy reakce provádět. Beran neměl odvahy vynutit jedinou stranu. Seskupil reakční živly kolem sebe v tak zvané straně národní jednoty a svými protisociálními zásahy zahnal dělnictvo do opoziční strany národní práce. Kdyby se bylo tehdy hlasovalo, byl by býval Beran poražen zdrcující většinou. Malé úřednictvo a dělnictvo vzpomíná na tu dobu jako na skutečné peklo.

Hospodářsky se to období vyznačovalo tím, že byli ze všech čelných hospodářských posic vypuzeni příslušníci bývalých socialistických stran, a sedli si tam agrárníci. Lid žádal hlasitě očistu veřejného života, zničení mnohoobročnictví, přísné tresty na korupci a zločinné obohacování se z veřejných prostředků. Lid chtěl tedy zamezit právě to, več horda kořistníků kolem Berana doufala. Beran určil za prováděče očisty veřejného života jednoho z největších mnohoobročníků, Voženílka, předsedu špiritusníků. Beran se uvedl zrušením daného slova: zavázal se, že nepostaví do vedení strany národní jednoty Josefa Černého, bývalého ministra vnitra. Přes to jej ihned jmenoval svým zástupcem.

Byl to týž Černý, který 14. března uprchl na svůj velkostatek, a prohlašoval o sobě, že si vezme život. Je to muž velmi zámožný, jeho advokátní kancelář vynášela miliony. Ale po 15. březnu se objevil, najednou jej myšlenky na odchod ze života přešly, a najednou se ptal, jako by neměl být z čeho živ: A co bude se mnou? Strčili ho do cukru, nebožáka, jenž se bál smrti hladem, sedě na milionech.

Sociální poměry chystal se Beran zhoršit, měl ve své aktovce řadu reakčních opatření. Dobré podněty zahazoval nebo je posílal k provedení — Voženílkovi!

Lidé, kteří znali židovské pozadí Beranovo, byli velmi zvědaví, jak rozřeší židovskou otázku. Především uložil censure drakonické předpisy, vyznívající v ten smysl, že nikde nesmí být v novinách uveřejněna ani řádka proti Židům. Pak povolil naléhání se všech stran a chystal se vyhlásit své stanovisko k Židům, kteří zatím rychle prodávali na českých lidech vydřené majetky a s penězi odjížděli za hranice. Tak odejel i jmenovaný Žid Federer, jehož likvidační pověřil Beran jednoho z členů své vlády.

Stanovisko k Židům měl Beran vyhlásit v Brně na veřejném projevu. Znal jsem obsah té řeči dobře. Beran nebyl s to sepsat něco souvislého, nadtož řeč. Pracoval mu ji v redakci Halík, a ten se s námi o ní radil. Víím proto určitě, že tam byl pasus o Židech. Beran ponechal celou tu řeč beze změny, jen ten odstavec o Židech škrtl.

Zbývá dodat jen málo. Po svém odchodu s křesla ministerského předsedy Beran ve své uražené ješitnosti snažil se ze všech sil hrát roli „národního hrdiny“, muže, jenž se vzdal svého postavení na znamení protestu proti změně státoprávních poměrů. Ale byla to jen uražená ješitnost. Beran byl kdykoliv ochoten sednout si znovu do vlády. Zde je důkaz. Šéfredaktor Halík poslal mně tento dopis: „Milý příteli, včera jsem hovořil s p. předsedou Beranem. Hovořili jsme o Vás. Předseda mi řekl: Řekni kolegovi Krychtálkovi, ať udržuje styky s Němci zde i v Říši, věřím, že jsou to styky, jež mohou národu jen prospět. Kdyby bylo možno přesvědčit Němce o loyaltitě bývalé agrární strany, i Berana, a to i dnes, bylo by to nesmírně důležité.“

Dopis má datum 20. VII. 1939. Přeložen do srozumitelné češtiny zní: Beran by byl loyální a ochoten ke spolupráci, kdyby se stal opět ministerským předsedou.

Tak zvaná druhá republika musila v Německu budit podezření i tím, jak nakládala s vojenskými věcmi. Snížení stavů armády se stále oddalovalo. Měla se vytvořit rámcová armáda z důstojníků a poddůstojníků. Výroba zbrojního průmyslu neměla být omezena. V rozpočtu byly nesmírně vysoké částky na vojsko, a jiné, také veliké, byly pod jinými jmény v rozpočtu „schovány“. Začalo se mluvit o stavbě nových opevnění.

Pokud jde o autonomní zemi, Karpatskou Ukrajinu, Beran dal si poradit, že není dobré ani toto jméno, nadtož nějaká svoboda Ukrajinců, že Polsko má 7 milionů Ukrajinců a že mu působí potíže Ukrajinci s vládou v Užhorodě. Zatím tedy co Poláci rozbíjeli hubu každému, kdo se na Těšínsku opovážil promluvit česky, pan Beran, aby se jim za to odvděčil, začal rdousit Ukrajince. Zavedl opět název Podkarpatská Rus a začal znovu podporovat porušťování ukrajinské země pod Karpatami. Pak začal mluvit o tom, že je to země pasivní, že by bylo třeba ji odstoupit Maďarsku, které potřebuje její lesy. Začal se o Karpatské Ukrajině radit s těmi lidmi odtamtud, kteří chtěli připojení k Maďarsku. Potom si předsevzal, že Ukrajince donutí odtrhnout se od Česko-Slovenska.

Zrušil autonomní vládu a jmenoval jinou. Jejím členem jmenoval legionáře, generála Lva Prchalu, jenž měl ženu Rusku, nepřející Ukrajincům. Byl s četných míst varován. Dokonce sám Prchala se vrátil do Prahy, a zvěštoval,

že v Užhorodě jej nechtějí. Žádal, aby tam nebyl již poslán. Beran jej tam poslal znovu, a řekl mu, aby vynutil respekt k Praze třeba i vojskem.

Zatím již byla akutní otázka slovenská. Ministr Sidor, jenž byl zástupcem slovenské vlády v Praze, stěžoval si nejednou, že se vyhlašují úplně jiné věci, než které s ním byly dohodnuty. Slováci se vzpírali uznat diktát Prahy a Praha jim odnímalá prostředky finanční a hospodářské. Když to nestačilo, rozhodli se páni ve vládě pro puč. Chtěli si poslušnost na Slovensku vynutit násilím.

V té době jsem mluvil o Slovensku s Beranem, tehdy ministerským předsedou, za přítomnosti šéfredaktora R. Halíka. Ptal se mne, co soudím o Slovensku. Řekl jsem mu toto: „Slováci jsou dnes činitelem. Ten, kdo nemůže v Praze dosáhnout určité orientace, obrátí se do Bratislavy. Varuji vás co nejdůrazněji před jakýmkoliv radikálním řešením slovenské otázky, před podobnou věcí, jako se stala v Užhorodě s Prchalou. Některé mocnosti mnichovského rozhodnutí mají zájem na slovenské autonomii. Zaručily přec nynější stav.“ Další rozhovor přerušil svým příchodem ministr bez resortu Havelka. Poněvadž dlouho s Beranem o čemsi šeptal, odešel jsem.

Za několik dní nato se konala schůzka šesti ministrů, pěti zednářů a jednoho rotariána. Na této schůzce bylo rozhodnuto provést puč na Slovensku. Z agrárníků se jí zúčastnil Feierabend, jemuž připadl úkol dosáhnout souhlasu Beranova. Dosáhl ho a na Slovensko bylo posláno vojsko. Slováci požádali o pomoc Říši, jako garanta mnichovské dohody. Současně provedli silnou obranu, puč se začal drobit, ukázalo se, že celá akce byla špatně připravena, úřady a policie ztratily vládu věcí z rukou, došlo k demonstracím proti Němcům, a již tu byl 15. březen.

14. března byly činěny zoufalé pokusy, aby se Beran vzdal a byl pověřen Žilka. Beran souhlasil, ale jen s podmínkou, že by byl pověřen Černý. Nakonec odmítl, ač mu bylo jasně řečeno, že by tím posloužil českému národu. I v tom se tedy podobal Benešovi, že se za okolností proň zahanbujících držel koryta jak přismolený.

Vypsal jsem to zde, aby bylo každému jasno, že řekne-li se Beneš, je nutno dodat Beran. Dnes, v tváří tvář nové, sjednocené Evropě, nemá velkého významu, jak k ní přijdeme. Jen psychologicky byla by jiná cesta pro český národ lehčí. Zakopal ji Beran.

